

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2013

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα
το 2011 και το 2012

Ιανουάριος 2013

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα
το 2011 και το 2012

Ιανουάριος 2013

© Ελληνική Ένωση Τραπεζών
Αμερικής 21α – 106 72 Αθήνα
Τηλ. Κέντρο 210.3386.500 • Fax: 210.3615.324
Website: <http://www.hba.gr>
E-mail: hba@hba.gr

ISBN 978-960-6867-18-7

Στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: Τίνα Σταματοπούλου
Διόρθωση δοκιμών: Χάρης Γκότζη
Εξώφυλλο: Τίνα Σταματοπούλου
Εκτύπωση: Γραφικές τέχνες ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΕ

Σύμφωνα με το Ν. 2121/1993 και τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η μετάφραση, η αναπαραγωγή ή η αντιγραφή του παρόντος έργου, τμηματικά ή περιληπτικά, με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (γραφικό, ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, συμπεριλαμβανομένης της ηχογράφησης ή αποθήκευσής του σε βάση δεδομένων) χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών. Η απαγόρευση αυτή συμπεριλαμβάνει τη στοιχειοθεσία και σελιδοποίηση του εξωφύλλου και γενικότερα την όλη αισθητική εμφάνιση του βιβλίου.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
1. Οι μακροοικονομικές εξελίξεις	11
2. Ελληνικό τραπεζικό σύστημα: Διάρθρωση και όροι λειτουργίας	13
2.1. Δομή του τραπεζικού συστήματος	13
2.1.1. Φορείς που δραστηριοποιούνται στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα	13
2.1.2. Αριθμός τραπεζών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την ευρωζώνη και την Ελλάδα και εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών στην Ελλάδα	16
2.1.3. Μετοχολόγιο των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών εμπορικών τραπεζών	17
2.1.4. Χρηματιστηριακές εξελίξεις	18
2.1.5. Κεφαλαιοποίηση ελληνικών τραπεζών	19
2.2. Βασικοί οικονομικοί δείκτες των ελληνικών τραπεζών	21
2.2.1. Λόγος δανείων προς καταθέσεις	21
2.2.2. Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας	21
2.2.3. Αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα ελληνικών τραπεζών	21
3. Τραπεζικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα	23
3.1. Χρηματοδότηση νοικοκυριών και επιχειρήσεων	23
3.2. Καθυστερήσεις αποπληρωμής δανείων από νοικοκυριά και επιχειρήσεις	25
3.3. Ρυθμίσεις στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων	25
3.4. Κατανομή καταθέσεων φυσικών προσώπων ανά κατηγορία ποσού	26
3.5. Μερίσματα που καταβάλλουν οι τράπεζες	28
3.6. Συμβολή του τραπεζικού συστήματος στα φορολογικά έσοδα	28
3.7. Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη	29
4. Η διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών	31
Κείμενα και μελέτες τεκμηρίωσης	40
Παράρτημα Πινάκων και Διαγραμμάτων	41
5. Ειδικά θέματα	43
I. Ρευστότητα, ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών και ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας	45
II. Ελληνικό τραπεζικό σύστημα: Στρατηγική επιβίωσης σε ένα περιβάλλον πρωτόγνωρων προκλήσεων	51
III. Απομόχλευση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Πόσο εφικτή είναι στην τρέχουσα συγκυρία;	59
IV. Πιστωτικοί και οικονομικοί κύκλοι στην Ελλάδα	71
V. Συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος	77

ΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: **Μιχαήλ Μασουράκης**, Διευθυντής ALPHA BANK

ΜΕΛΗ: **Πάυλος Μυλωνάς**, Γενικός Διευθυντής ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γκίκας Χαρδούβελης, Σύμβουλος ΤΡΑΠΕΖΑΣ EUROBANK ERGASIAS

Δημήτριος Μαλλιαρόπουλος, Σύμβουλος Οικονομικών Μελετών
ΤΡΑΠΕΖΑΣ EUROBANK ERGASIAS

Ηλίας Λεκκός, Διευθυντής ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Δημήτριος Μόσχος, Οικονομικός Σύμβουλος ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Νικόλαος Βέττας, Καθηγητής Οικονομικών ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Νικόλαος Τραυλός, Πρύτανης ALBA GRADUATE BUSINESS SCHOOL

ΜΕΛΗ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΕΕΤ: **Χρήστος Γκόρτσος**, Γενικός Γραμματέας

Βασίλης Παναγιωτίδης, Ειδικός Σύμβουλος

Άννα Βασίλα, Επιστημονικός Σύμβουλος

Πρόλογος

Για την ελληνική οικονομία το 2011 αποτέλεσε, όπως άλλωστε αναμενόταν, έτος ιδιαίτερα αρνητικών εξελίξεων με συγκέντρωση του διεθνούς ενδιαφέροντος γύρω από τον τρόπο διαχείρισης του υψηλού δημόσιου χρέους και την πολιτική αβεβαιότητα.

Για την αντιμετώπιση των μεγάλων οικονομικών ανισορροπιών συνεχίστηκε η λήψη μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής, ενώ τον Φεβρουάριο του 2012 συμφωνήθηκε το δεύτερο πρόγραμμα οικονομικής στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το οποίο περιελάμβανε, όχι μόνο μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά και μια σειρά από διαρθρωτικές αλλαγές, καθώς και εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του ιδιωτικού τομέα, το οποίο και ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 2012. Στόχος του προγράμματος είναι ο περιορισμός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η σταδιακή αποκλιμάκωση του υψηλού δημόσιου χρέους, η αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας και η ανάκτηση της εμπιστοσύνης των αγορών.

Το 2011 η ελληνική οικονομία βρέθηκε για τέταρτη χρονιά σε τροχιά συρρίκνωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 7,1% (2010: -4,9%), με βασικότερα χαρακτηριστικά τη σημαντική πτώση της εγχώριας κατανάλωσης, ιδιωτικής και δημόσιας και τη ραγδαία άνοδο του ποσοστού ανεργίας στο επίπεδο του 17,7% από 9,5% το 2009, με επιταχυνόμενη τάση. Στη δύσκολη αυτή συγκυρία η υλοποίηση του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής έφερε τα πρώτα θετικά αποτελέσματα με τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης το 2011 κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2009, στο 9,4% του ΑΕΠ.

Σε αυτό το οικονομικό περιβάλλον το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήρθε αντιμέτωπο με πρωτόγνωρες προκλήσεις και έντονη αβεβαιότητα. Οι συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης των ελληνικών τραπεζών, αποτέλεσμα των αντίστοιχων υποβαθμίσεων της χώρας, ο συνεχιζόμενος αποκλεισμός τους από τις διεθνείς αγορές άντλησης κεφαλαίων, αλλά και ο περιορισμός της ρευστότητάς τους από την έντονη εκροή καταθέσεων που παρατηρήθηκε στην ελληνική αγορά και κατά τη διάρκεια του 2011 αντισταθμίστηκαν κυρίως από τα συνδυασμένα μέτρα ενίσχυσης της ρευστότητας εκ μέρους του ελληνικού Δημοσίου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του μηχανισμού Έκτακτης Παροχής Ρευστότητας (ELA) της Τράπεζας της Ελλάδος.

Το 2012 ήταν μια ακόμα δύσκολη χρονιά για τη χώρα μας και το τραπεζικό της σύστημα. Ενώ το διεθνές οικονομικό περιβάλλον παρουσιάζει σταδιακή ανάκαμψη, η Ελλάδα βρίσκεται σε φάση ύφεσης για πέμπτη συνεχόμενη χρονιά, με εκτίμηση για αναστροφή του οικονομικού κλίματος από το 2014. Ταυτόχρονα, όταν τον Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε το εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI+), οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων και ομολογιακών δανείων περίπου € 50 δισ., ένα μέγεθος που αποτελούσε περίπου το 25% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος. Η ενέργειά τους αυτή βοήθησε καθοριστικά στην επιτυχία του PSI+ και στο υψηλό τελικό ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτών σε αυτό (96,6%).

Ωστόσο, η εθελοντική αυτή συνδρομή προς το Δημόσιο είχε τεράστιο κόστος για τις ελληνικές τράπεζες. Αναγκάστηκαν να καταγράψουν εκτιμώμενες ζημιές (προ-φόρων) ύψους περίπου € 38 δισ.:

- τόσο λόγω της συμμετοχής τους στο PSI+,
- όσο και λόγω της (μειωμένης) αποτίμησης των νέων ομολόγων του Δημοσίου βάσει της τρέχουσας αξίας τους.

Επίσης, τον Δεκέμβριο του 2012, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν στην επαναγορά ομολόγων σε συνέχεια των αποφάσεων του Eurogroup για την Ελλάδα στις 27 Νοεμβρίου. Σύμφωνα με τους σχετικούς υπολογισμούς, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων περίπου € 14 δισ., ένα μέγεθος που αποτέλεσε περίπου το 45% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην έγκριση εκταμίευσης της δεύτερης δόσης, συνολικού ποσού 49,1 δισ. ευρώ, στο πλαίσιο του δεύτερου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας που συμφωνήθηκε τον Φεβρουάριο του 2012.

Παρά τα προβλήματα όμως αυτά οι τράπεζες έδειξαν και εξακολουθούν να δείχνουν αξιοσημείωτη αντοχή.

Κάτω από τις σημερινές συνθήκες, η πρόκληση για το τραπεζικό μας σύστημα έχει τέσσερις πτυχές:

- (α) να ολοκληρωθεί, έως το τέλος Απριλίου 2013, η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησής του, επαναφέροντας την εμπιστοσύνη καταθετών και επενδυτών,
- (β) να συνεχιστεί η συγκράτηση των λειτουργικών του εξόδων,
- (γ) να θωρακιστεί από την επίδραση των αυξημένων μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω της βαθιάς ύφεσης, και
- (δ) να συνδράμει τη στήριξη της πραγματικής οικονομίας της χώρας μας και των διεθνών δραστηριοτήτων του.

Οι τράπεζες που ασκούν δραστηριότητα στη χώρα μας είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις, συνεχίζοντας να στηρίζουν, όσο και αν αυτό δεν αναδεικνύεται στον δημόσιο διάλογο, επιχειρήσεις και νοικοκυριά της χώρας μας που σέβονται τη συναλλακτική ηθική και προσπαθούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Κατά τη διάρκεια της τρέχουσας δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας, οι τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα έχουν προβεί και προβαίνουν διαρκώς σε εκτενέστερες ρυθμίσεις των κάθε κατηγορίας δανείων και οφειλών προς αυτές, στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών. Σε συνεχή βάση, δημιουργούνται και εφαρμόζονται από το σύνολο των τραπεζών συγκεκριμένα προγράμματα ρύθμισης, που απευθύνονται – ανά τράπεζα – σε όλες ανεξαιρέτως τις κατηγορίες οφειλετών, με ειδική μέριμνα στη διευκόλυνση και ελάφρυνση όσων επλήγησαν ή πλήττονται περισσότερο από την κρίση, όπως των ανέργων, των απολυμένων, των συνταξιούχων και όσων υπέστησαν σοβαρή μείωση των εισοδημάτων τους.

Με την παρούσα μελέτη, η Ελληνική Ένωση Τραπεζών (ΕΕΤ) επιδιώκει να αναδείξει, συνοπτικά αλλά και με την προσήκουσα ανάλυση:

- τη διάρθρωση και τους όρους λειτουργίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (Κεφάλαιο 2),
- τη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην οικονομική δραστηριότητα και την κοινωνία (Κεφάλαιο 3), και

- τη διεθνή παρουσία των ελληνικών τραπεζών στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, την Τουρκία, την Αίγυπτο και στις λοιπές χώρες δραστηριοποίησής τους (Κεφάλαιο 4).

Επίσης, στην ενότητα των ειδικών θεμάτων, έχουν συμπεριληφθεί τέσσερα άρθρα, αναλύσεις και μελέτες, σχετικά με:

- τη ρευστότητα, την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών και την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας,
- τη στρατηγική επιβίωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε ένα περιβάλλον πρωτόγωνων προκλήσεων,
- τη δυνατότητα περαιτέρω απομόχλευσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην τρέχουσα οικονομική συγκυρία, και
- τους πιστωτικούς και οικονομικούς κύκλους στην Ελλάδα.

Η ενότητα των ειδικών θεμάτων ολοκληρώνεται με 21 σύντομες απαντήσεις σε συχνές ερωτήσεις σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, κατανεμμένες στις ακόλουθες έξι θεματικές ενότητες:

- i. Οι αιτίες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.
- ii. Η έμπρακτη στήριξη του ελληνικού Δημοσίου από τις τράπεζες.
- iii. Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών.
- iv. Η χρήση των κρατικών ενισχύσεων προς τις ελληνικές τράπεζες.
- v. Ρυθμίσεις δανείων από τις ελληνικές τράπεζες και την κυβέρνηση - Υπερχρεωμένα νοικοκυριά - ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ.
- vi. Τράπεζες και ανάπτυξη.

Θέλω να ευχαριστήσω τη Γενική Γραμματεία και το Επιστημονικό Συμβούλιο της ΕΕΤ που συνέβαλαν στη σύνταξη αυτής της μελέτης, η οποία αποτελεί την τέταρτη έκθεση για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά από αυτές που εκπονήθηκαν το 2008, το 2010 και το 2011.

Για την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, με απόλυτη συνέπεια στον θεσμικό της ρόλο, η σημερινή συγκυρία είναι πρόκληση για ένα νέο ξεκίνημα, ώστε η εθνική μας οικονομία να εισέλθει σε φάση διατηρήσιμης ανάπτυξης και η ελληνική κοινωνία να γνωρίσει μια νέα περίοδο ευημερίας, συνοχής και προόδου. Σε αυτή τη νέα πορεία, με αίσθημα ευθύνης, πνεύμα συνεννόησης και ουσιαστικές πράξεις αλληλεγγύης, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα θα πρωτοστατήσει και πάλι στην εθνική προσπάθεια να ξεπεραστεί όσο πιο ομαλά γίνεται αυτή η πρωτοφανής κρίση.

Γεώργιος Ζανιάς
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΕΤ

1. Οι μακροοικονομικές εξελίξεις

Το 2011 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) μειώθηκε κατά 7,1% εξαιτίας κυρίως της μείωσης των εισοδημάτων. Το 2012 προβλέπεται και πάλι αρνητική μεταβολή, εξαιτίας της περαιτέρω μείωσης της ζήτησης στο εσωτερικό της χώρας και του αρνητικού κλίματος στον τομέα των επενδύσεων. Ωστόσο, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η μεταβολή θα είναι μικρότερη από το 2011 και θα αγγίζει το -6,0%.

Το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης κατά το 2011 διαμορφώθηκε στο 9,4%, έναντι του 10,7% που είχε καταγραφεί για το 2010, εμφανίζοντας τάση αποκλιμάκωσης η οποία φαίνεται ότι θα διατηρηθεί και το 2012, όπου εκτιμάται ότι το έλλειμμα θα διαμορφωθεί στο 6,8% του ΑΕΠ. Οι αναθεωρημένες προβλέψεις για το 2013 και το 2014 παρουσιάζουν το έλλειμμα στο 5,5% και 4,6% αντίστοιχα.

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε στο 170,6% του ΑΕΠ έναντι του 148,3% που καταγράφηκε για το 2010. Το 2012 αναμένεται να κινηθεί και πάλι ανοδικά, φθάνοντας στο 176,7%, τάση που φαίνεται να συνεχίζεται έως και το 2014, όπου αναμένεται να αντιστραφεί, λόγω της προβλεπόμενης βελτίωσης της οικονομικής δραστηριότητας και της συνεχιζόμενης μείωσης του ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κυμάνθηκε στο 11,7% του ΑΕΠ το 2011 έναντι του 12,8% το 2010, ενώ προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 8,3% εντός του 2012 και στο 6,3% εντός του 2013.

Ο πληθωρισμός (Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή) διαμορφώθηκε το 2011 στο 3,1%, μειωμένος σε σχέση με τον αντίστοιχο του 2010 (4,7%), μείωση που οφείλεται, μεταξύ άλλων, στις τιμές του πετρελαίου και στη μείωση της κατανάλωσης, ενώ αναμένεται να εμφανιστούν αποπληθωριστικές τάσεις από το 2013 (-0,8%) και μετά (2014: -0,4%), σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Για το 2012, ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 1,1%.

Τέλος, στον τομέα της απασχόλησης, το ποσοστό της ανεργίας το 2011 εμφανίστηκε αυξημένο στο επίπεδο του 17,7% έναντι του 12,6% το 2010, με τάση περαιτέρω αύξησης, στο 23,6% για το 2012, και τάση αποκλιμάκωσης από το 2013 και έπειτα.

Πίνακας 1
Ποσοστιαίες μεταβολές βασικών μακροοικονομικών μεγεθών¹

	2010	2011	2012	2013	2014
ΑΕΠ (ετήσια % μεταβολή)	-4,9	-7,1	-6,0	-4,2	0,6
Έλλειμμα (-)/Πλεόνασμα (+) Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-10,7	-9,4	-6,8	-5,5	-4,6
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	148,3	170,6	176,7	188,4	188,9
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (%)	-12,8	-11,7	-8,3	-6,3	-5,2
Πληθωρισμός (ΕΔΤΚ) (%)	4,7	3,1	1,1	-0,8	-0,4
Ανεργία (%)	12,6	17,7	23,6	24,0	22,2

Πηγή: European Economic Forecast - Autumn 2012

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, European Economic Forecast - Autumn 2012, σελ. 65-66.

2. Ελληνικό τραπεζικό σύστημα: Διάρθρωση και όροι λειτουργίας

2.1 Δομή του τραπεζικού συστήματος

2.1.1 Φορείς που δραστηριοποιούνται στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα

Όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενες μελέτες της ΕΕΤ λόγω της παγκοσμιοποίησης της τραπεζικής αγοράς, της ελεύθερης κυκλοφορίας ανθρώπων, επιχειρήσεων και κεφαλαίων και των δυνατοτήτων που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία επικοινωνιών, οι έλληνες συναλλασσόμενοι μπορούν σήμερα να αναζητούν και να επιλέγουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες από έναν πολύ μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων και τους ανά τον κόσμο ανταποκριτές ή συνεργάτες τους. Στοιχεία για τις κατηγορίες φορέων παροχής τραπεζικών υπηρεσιών στην Ελλάδα δημοσιεύει τακτικά η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ). Οι πιο πρόσφατες σχετικές δημοσιεύσεις² περιέχουν πίνακες και καταλόγους σύμφωνα με τους οποίους τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες προσφέρονται σήμερα στην Ελλάδα από 487, έναντι 466 το προηγούμενο έτος, πιστωτικούς οργανισμούς. Τους οργανισμούς αυτούς η ΤτΕ ταξινομεί ως εξής (*Πίνακας 2*):

- 52 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα³ (βλέπε κατωτέρω υπό α),
- 374 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες χωρίς επί τόπου παρουσία τους (υπό β), και
- 61 λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος (υπό γ).

(α) Πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, τον Νοέμβριο του 2012 ήταν στην Ελλάδα εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 52 πιστωτικά ιδρύματα (έναντι 62 τον Νοέμβριο του 2011), εκ των οποίων:

- 29 πιστωτικά ιδρύματα (16 εμπορικές και 13 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 18 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- 4 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης, και

² Βλέπε σχετικά στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/SupervisedInstitutions/default.aspx>

³ Σε αυτά δεν περιλαμβάνονται τα 14 γραφεία αντιπροσωπείας αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία λειτουργούν στη χώρα μας, δεδομένου ότι δεν παρέχουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες προς το ευρύ κοινό (νοικοκυριά και επιχειρήσεις).

- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Έως το τέλος Νοεμβρίου 2012 αποχώρησαν από τη χώρα μας τέσσερα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα υποκατάστημα πιστωτικού ιδρύματος με έδρα σε κράτος εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ πέντε πιστωτικά ιδρύματα (2 εμπορικές και 3 συνεταιριστικές τράπεζες) έπαψαν τη λειτουργία τους μετά την ολοκλήρωση της διευθέτησής τους (resolution), σύμφωνα με τα οριζόμενα στον ν. 3601/2007, όπως ισχύει.

(β) Πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες εξ αποστάσεως

Επιπλέον των παραπάνω πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν μόνιμη εμπορική παρουσία στην Ελλάδα, τραπεζικές υπηρεσίες (πληρωμών ή χρηματοδότησης) προς ελληνικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα δύναται, επίσης, να παρέχουν, και παρέχουν, 374 πιστωτικά ιδρύματα (έναντι 350 τον Νοέμβριο του 2011), τα οποία εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ)⁴. Τα εν λόγω πιστωτικά ιδρύματα εποπτεύονται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής τους και, κατά τα προβλεπόμενα από τον ν. 3601/2007, έχουν απλώς γνωστοποιήσει στην Τράπεζα της Ελλάδος «ενδιαφέρον παροχής υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση». Η κατανομή τους αναλόγως χώρας προέλευσης ήταν, τον Νοέμβριο 2012, η εξής (εντός παρενθέσεων οι αντίστοιχοι αριθμοί για τον Νοέμβριο 2011):

Χώρα προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων	Χώρα προέλευσης	Αριθμός ιδρυμάτων
Αυστρία	32 (28)	Λιχτενστάιν	5 (3)
Βέλγιο	6 (6)	Λετονία	1 (0)
Γαλλία	44 (40)	Λουξεμβούργο	38 (33)
Γερμανία	50 (46)	Μάλτα	7 (7)
Γιβραλτάρ	5 (6)	Νορβηγία	3 (2)
Δανία	4 (4)	Ολλανδία	26 (26)
Εσθονία	1 (1)	Ουγγαρία	2 (2)
Ηνωμένο Βασίλειο	81 (79)	Πολωνία	1 (1)
Ιρλανδία	30 (30)	Πορτογαλία	3 (3)
Ισλανδία	2 (1)	Σουηδία	3 (3)
Ισπανία	5 (6)	Τσεχία	1 (1)
Ιταλία	11 (8)	Φινλανδία	6 (7)
Κύπρος	7 (7)		
Σύνολο: 374 (350)			
<i>Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακες Εποπτευομένων Ιδρυμάτων, Νοέμβριος 2012</i>			

⁴ Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος περιλαμβάνει τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία.

Στο χρονικό διάστημα Νοέμβριος 2011 - Νοέμβριος 2012 ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων αυτής της κατηγορίας αυξήθηκε κατά 7%, με σημαντικότερη συμβολή στην ανωτέρω αύξηση να παρουσιάζουν τα πιστωτικά ιδρύματα από Λουξεμβούργο, Αυστρία, Γερμανία και Γαλλία.

Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι, το 71% (Νοέμβριος 2011: 70%) των πιστωτικών ιδρυμάτων που παρέχουν στην Ελλάδα εξ αποστάσεως χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες είναι εγκατεστημένα και λειτουργούν σε κράτη μέλη της ευρωζώνης. Μεταξύ των κρατών μελών της ευρωζώνης μόνο πιστωτικά ιδρύματα εγκατεστημένα στη Σλοβενία και Σλοβακία δεν έχουν γνωστοποιήσει μέχρι σήμερα σχετικό ενδιαφέρον στην Τράπεζα της Ελλάδος.

(γ) Λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Επιπλέον των προαναφερθέντων (υπό α και β) πιστωτικών ιδρυμάτων, στην Ελλάδα λειτουργούν άλλες 61 εταιρείες (έναντι 54 τον Νοέμβριο του 2011) του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι οποίες εξειδικεύονται στην παροχή συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (εκτός της αποδοχής καταθέσεων από το κοινό, υπηρεσία που σύμφωνα με τη νομοθεσία επιτρέπεται να παρέχεται μόνον από τα πιστωτικά ιδρύματα) και εποπεύονται, επίσης, από την Τράπεζα της Ελλάδος. Η κατανομή τους, ανά κατηγορία επιχειρήσεων, έχει ως εξής (Πίνακας 3):

Πίνακας 3 Λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος	
	Αριθμός εταιρειών ⁵
Ανταλλακτήρια Συναλλάγματος	11 (10)
Εταιρείες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	12 (12)
Εταιρείες Πρακτορείας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων	5 (5)
Εταιρείες Παροχής Πιστώσεων	4 (4)
Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (χωρίς εγκατάσταση)	13 (11)
Χρηματοδοτικά Ιδρύματα (χωρίς εγκατάσταση)	1 (2)
Ιδρύματα Πληρωμών	11 (7)
Αντιπρόσωποι/Υποκαταστήματα Ιδρυμάτων Πληρωμών του ΕΟΧ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα	4 (3)
Σύνολο: 61 (54)	
<i>Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακες Εποπτευόμενων Ιδρυμάτων, Νοέμβριος 2012</i>	

⁵ Εντός παρενθέσεως εμφανίζεται ο αριθμός των αντίστοιχων κατηγοριών λοιπών εταιρειών του χρηματοπιστωτικού συστήματος που λειτουργούσαν στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 2011.

Με εξαίρεση τα χρηματοδοτικά ιδρύματα χωρίς εγκατάσταση στην Ελλάδα, ο αριθμός των εταιρειών λοιπών κατηγοριών παρουσιάστηκε αυξητικός ή αμετάβλητος ως προς τους απόλυτους αριθμούς των δραστηριοποιούμενων εταιρειών. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει το συνεχιζόμενο έντονο ενδιαφέρον διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών για την ελληνική αγορά και τον έντονο μεταξύ τους ανταγωνισμό στην παροχή εξειδικευμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί πως, τον Αύγουστο του 2012, δεκατέσσερις (14) τράπεζες, από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ, διατηρούσαν στη χώρα μας γραφεία αντιπροσωπείας.

2.1.2 Αριθμός τραπεζών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την ευρωζώνη και την Ελλάδα και εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών στην Ελλάδα

Η τάση αύξησης του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ευρωζώνη διακόπηκε κατά τη διάρκεια του 2009, παρουσίασε σταθεροποιητικές τάσεις το 2010 και επιδεινώθηκε σημαντικά το 2011 (Πίνακας 4).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο αριθμός των καταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα ανήλθε, στο τέλος του 2011, στα επίπεδα του 2007 (3.845 τραπεζικά καταστήματα). Η τάση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ευρωζώνη ήταν, αντίθετα με την Ελλάδα, αρνητική (-4,35% και -3,78%, αντίστοιχα). Ωστόσο, η τάση συρρίκνωσης του δικτύου των τραπεζικών καταστημάτων το 2011, έναντι του 2010, ήταν υψηλότερη στην Ελλάδα (-3,99%) έναντι της Ευρωπαϊκής Ένωσης (-3,12%) και της ευρωζώνης (-3,08%).

Η τάση συρρίκνωσης του δικτύου των τραπεζικών καταστημάτων στην Ελλάδα αναμένεται να συνεχιστεί την επόμενη διετία (2012 και 2013), κυρίως ως αποτέλεσμα της διαδικασίας συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μετά την επικείμενη ολοκλήρωση μιας σειράς συγχωνεύσεων και εξαγορών στις αρχές του 2013.

Πίνακας 4
Αριθμός καταστημάτων τραπεζών (2007-2011)

	2007	2008	2009	2010	2011	Μεταβολή % (2011-2007)	Μεταβολή % (2011-2010)
Ελλάδα	3.850	4.098	4.078	4.005	3.845	0	-3,99
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ-27)	233.333	237.647	232.424	230.387	223.188	-4,35	-3,12
Ευρωζώνη (ΕΕ-17)	183.673	186.256	183.608	182.350	176.722	-3,78	-3,08

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, *EU Structural Indicators for the EU Banking Sector, October 2012*

Κατά τη διάρκεια του 2011, συστηματική υπήρξε η προσπάθεια των εγκατεστημένων στη χώρα μας τραπεζών να αναπτύξουν εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, όπως αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (ATM), τηλεφωνική τραπεζική (phone banking) και ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking και m-banking).

Η προσπάθεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των ATM σε ποσοστό αντίστοιχο με αυτό των τραπεζικών καταστημάτων (2011: 7.277, 2010: 7.580)⁶, όσο και την αναβάθμιση και διεύρυνση των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω αυτών, καθώς, πέραν των παραδοσιακών υπηρεσιών κατάθεσης και ανάληψης μετρητών και ερώτησης υπολοίπου, είναι πλέον δυνατή η πραγματοποίηση ποικίλων τραπεζικών συναλλαγών, όπως η μεταφορά κεφαλαίων σε λογαριασμούς τρίτων, η πληρωμή οφειλών από πιστωτικές κάρτες, καθώς και η πληρωμή λογαριασμών λοιπών επιχειρήσεων (π.χ. κοινής ωφέλειας).

Εντυπωσιακή υπήρξε, τέλος, λαμβανομένων υπόψη των αναλογιών, η συνεχιζόμενη αύξηση των εγγεγραμμένων χρηστών⁷ στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής που έχουν αναπτύξει οι ελληνικές τράπεζες. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤ, στο πρώτο εξάμηνο του 2012, περισσότερα από 2.761.654 (2010: 2.400.805) φυσικά και νομικά πρόσωπα ήταν εγγεγραμμένοι χρήστες σε υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής, σημειώνοντας ετήσια αύξηση 15% (έναντι ετήσιας αύξησης 12% μεταξύ Α' εξαμήνου 2011 και Α' εξαμήνου 2010).

Η αξία των εγχρήματων συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένων των ενδοτραπεζικών, διατραπεζικών και χρηματιστηριακών συναλλαγών, παρουσίασε, σε ετήσια βάση, θεαματική αύξηση της τάξης του 45% (Α' εξάμηνο 2012: 23,3 δισ. ευρώ, Α' εξάμηνο 2011: 15,9 δισ. ευρώ).

Τέλος, εξαιρετική απήχηση στο συναλλακτικό κοινό εμφάνισαν και οι υπηρεσίες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών μέσω φορητών τηλεφώνων (m-banking) με περισσότερους από 115 χιλιάδες χρήστες⁸ και αξία εγχρήματων συναλλαγών περίπου 50 εκατ. ευρώ το Α' εξάμηνο του 2012.

2.1.3 Μετοχολόγιο των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών εμπορικών τραπεζών

Το μετοχολόγιο των δώδεκα (12) εισηγμένων σήμερα στο Χρηματιστήριο Αθηνών εμπορικών τραπεζών, συντίθεται από ιδιώτες, έλληνες και ξένους θεσμικούς επενδυτές, ασφαλιστικά ταμεία, καθώς και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα (*Διάγραμμα 1*), χαρακτηρίζεται από έντονη διασπορά, καθώς και από ενισχυμένη διαπραγματευσιμότητα σε καθημερινή βάση.

Όπως φαίνεται και στο *Διάγραμμα 1* οι θεσμικοί επενδυτές, έλληνες και ξένοι, καταλαμβάνουν ποσοστό που προσεγγίζει το 33% της μετοχικής σύνθεσης των τραπεζών (Ιούνιος 2011: 45%), οι ίδιες μετοχές ακολουθούν με ποσοστό 34%, οι λοιποί μέτοχοι (π.χ. ιδιώτες, ιδρύματα/κληροδοτήματα, Α.Ε./Ε.Π.Ε./Ο.Ε., Δημόσιο, κ.λπ.) με ποσοστό 30%, και τα ασφαλιστικά ταμεία με ποσοστό 3% επί της μετοχικής σύνθεσης.

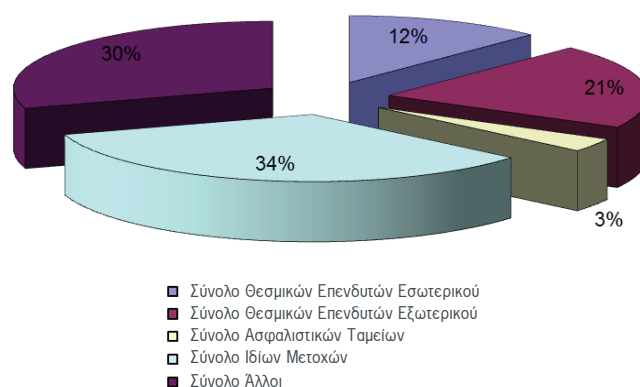
⁶ Στοιχεία Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών.

⁷ Ως εγγεγραμμένοι χρήστες ορίζονται οι πελάτες των τραπεζών που μπορούν να κάνουν συναλλαγές αξίας μέσω internet banking, είτε μέσω κωδικού (user name) συσχετισμένου με καταθετικό λογαριασμό, είτε μέσω κωδικού (user name) συσχετισμένου με κάρτα.

⁸ Ως ενεργός χρήστης ορίζεται ο εγγεγραμμένος χρήστης που χρησιμοποίησε υπηρεσίες mobile banking τουλάχιστον μία (1) φορά κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους.

Η επίπτωση από το εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του ιδιωτικού τομέα (PSI+), τον Μάρτιο 2012, αποτυπώνεται στις μετοχικές συνθέσεις των ελληνικών τραπεζών, καθότι πολλά ασφαλιστικά ταμεία και δη οι θεσμικοί επενδυτές του εξωτερικού μείωσαν την παρουσία τους. Η απουσία της τελευταίας κατηγορίας επενδυτών αντικατοπτρίζεται και στις καθημερινές συνεδριάσεις του Χρηματιστηρίου Αθηνών από το 2ο τρίμηνο του 2012, όπου η διακύμανση του ημερήσιου κύκλου εργασιών του δείκτη ανέρχεται, κατά μέσο όρο, μεταξύ των 20 και 50 εκατομμυρίων ευρώ.

Διάγραμμα 1
Διάρθρωση μέσης μετοχικής σύνθεσης (%) πιστωτικών ιδρυμάτων

2.1.4 Χρηματιστηριακές εξελίξεις

Εντός του 2011 συνεχίστηκε με μεγάλη ένταση η αρνητική πορεία των τιμών των μετοχών του τραπεζικού κλάδου, αλλά και των υπολοίπων κλάδων του Χρηματιστηρίου Αθηνών ('ΧΑ'). Ειδικότερα, ο δείκτης των τραπεζών σημείωσε πτώση κατά 78,99% σε ετήσια βάση, έναντι μείωσης κατά 53,59% το προηγούμενο έτος⁹ (Πίνακας 5 και Διάγραμμα 2). Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα σειράς παραγόντων, όπως, μεταξύ άλλων, το δυσμενές επενδυτικό κλίμα που έχει διαμορφωθεί στην Ελλάδα εξαιτίας της δημοσιονομικής κρίσης και της επίπτωσης που αυτή έχει στην κερδοφορία των εισηγμένων επιχειρήσεων στο ΧΑ, η ανησυχία για τη συσσώρευση μη εξυπηρετούμενων δανείων, καθώς και η αβεβαιότητα σχετικά με τις επιπτώσεις στα οικονομικά μεγέθη των τραπεζών από τη συμμετοχή τους στο εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής των κρατικών ομολόγων (PSI+).

Επιπροσθέτως, τα κεφάλαια που αντλήθηκαν από τον χρηματοπιστωτικό τομέα και τις τράπεζες μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών ανήλθαν σε 2.931,5 εκατ. ευρώ έναντι 3.537,2 εκατ. το 2010, εμφάνισαν δηλαδή μείωση της τάξης του 17%, αποτέλεσαν, ωστόσο, το 92,6% έναντι του συνόλου των αντληθέντων κεφαλαίων των εισηγμένων στο ΧΑ εταιρειών, διατηρώντας την εμπιστοσύνη των επενδυτών στις μετοχές του τραπεζικού κλάδου¹⁰.

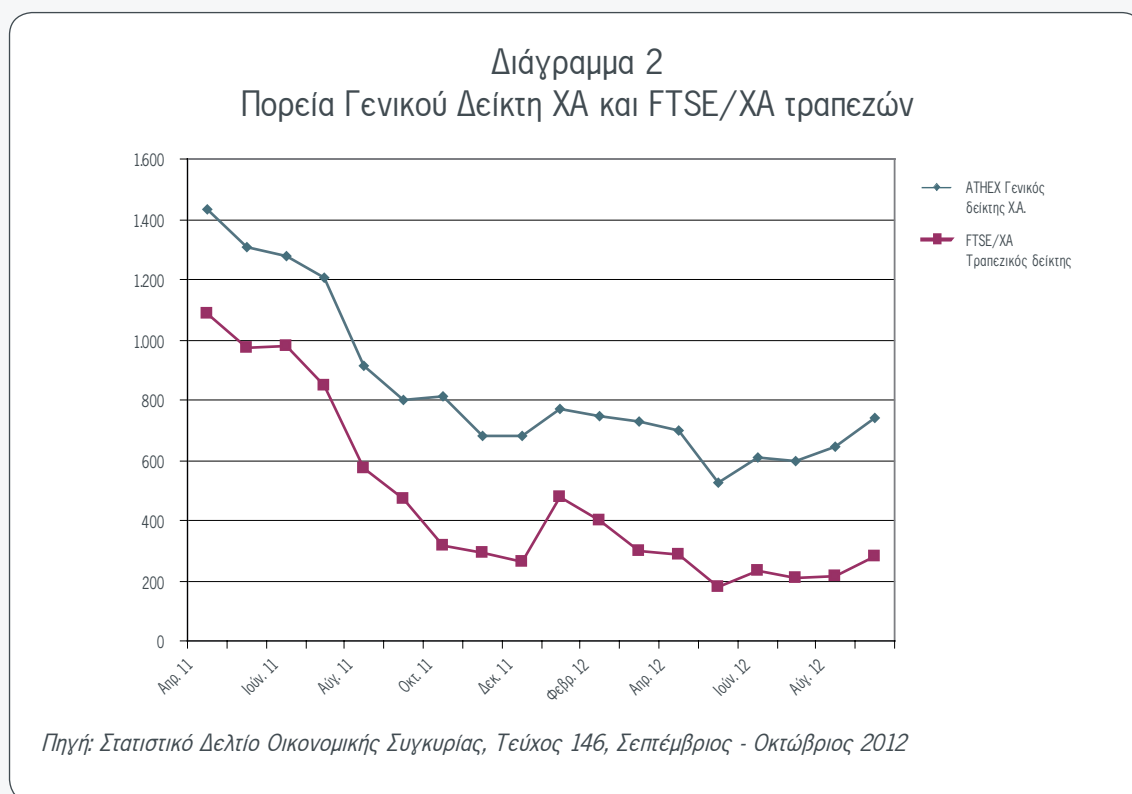
⁹ Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, Ετήσια Έκθεση 2011, σελ. 41.

¹⁰ *Ibid*, σελ. 164.

Ωστόσο, εν μέσω του αβέβαιου οικονομικού και πολιτικού κλίματος, το πρώτο τρίμηνο του 2012 ο χρηματιστηριακός δείκτης των τραπεζών κατέγραψε σημαντική αύξηση της τάξης του 14,25% σε σχέση με το τέλος του 2011¹¹, αύξηση διπλάσια από την αντίστοιχη μεταβολή του Γενικού Δείκτη, ο οποίος παρουσίασε αύξηση 7,13%, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις θετικές προσδοκίες για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας και κατ' επέκταση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, σε συνέχεια της έγκρισης του δεύτερου προγράμματος για τη χρηματοδοτική στήριξη της χώρας και την παροχή διευκρινίσεων γύρω από ορισμένα σημαντικά θέματα σχετικά με τις τεχνικές λεπτομέρειες της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών¹².

2.1.5 Κεφαλαιοποίηση ελληνικών τραπεζών

Η συνολική κεφαλαιοποίηση της ελληνικής χρηματιστηριακής αγοράς διαμορφώθηκε στα 33,766 δισ. ευρώ στο τέλος του 2012 έναντι 26,783 δισ. ευρώ στο τέλος του 2011. Η κεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών¹³ διαμορφώθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2012 σε 3 δισ. ευρώ περίπου, στα ίδια επίπεδα με το 2011 (30 Δεκεμβρίου), ποσό που αντιστοιχούσε στο 8,5% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του ΧΑ για το 2012, έναντι 11% για το 2011¹⁴.

¹¹ Χρηματιστήριο Αθηνών, Ημερήσιο Δελτίο Τιμών Χρηματιστηρίου Αθηνών (τεύχος 30.3.2012).

¹² Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012, σελ. 164.

¹³ Στις 31 Δεκεμβρίου 2012 οι ελληνικές τράπεζες που ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών, εξαιρουμένης της Τράπεζας της Ελλάδος, ήταν οι εξής: Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ, Eurobank Ergasias ΑΕ, Alpha Τράπεζα ΑΕ, Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ, Attica Bank ΑΤΕ.

¹⁴ Χρηματιστήριο Αθηνών, Ημερήσιο Δελτίο Τιμών Χρηματιστηρίου Αθηνών 30.12.2011 και 31.12.2012.

Πίνακας 5
Δείκτες μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών - Γενικός Δείκτης
& Τραπεζικός Δείκτης

Μήνας	ΑΤΗΧ Γενικός δείκτης Χ.Α.*	FTSE/ΧΑ Τραπεζικός δείκτης Χ.Α.**
2011		
Απρ. 11	1.435	1.085
Μάιος 11	1.309	974
Ιούν. 11	1.279	978
Ιούλ. 11	1.204	850
Αύγ. 11	916	574
Σεπτ. 11	798	469
Οκτ. 11	809	316
Νοέμ. 11	682	293
Δεκ. 11	680	263
2012		
Ιαν. 12	769	480
Φεβρ. 12	744	398
Μάρτ. 12	729	300
Απρ. 12	700	288
Μάιος 12	525	180
Ιούν. 12	611	235
Ιούλ. 12	599	207
Αύγ. 12	647	212
Σεπτ. 12	739	281

* Βάση δείκτη 31.12.1980=100 Μονάδες

** Βάση δείκτη 30.12.2005=5.000 Μονάδες

2.2 Βασικοί οικονομικοί δείκτες των ελληνικών τραπεζών

2.2.1 Λόγος δανείων προς καταθέσεις

Οι τράπεζες συνέχισαν να αντιμετωπίζουν σημαντικό ύψους εκροή καταθέσεων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (35 δισ. ευρώ συνολικά για το έτος 2011, επιπλέον των 40 δισ. ευρώ συνολικά για το έτος 2010)¹⁵.

Η μη ισορροπημένη ανάπτυξη των χρηματοδοτικών και καταθετικών εργασιών συνέβαλε στη διατήρηση του δείκτη δανείων προς καταθέσεις άνω του 100%. Συγκεκριμένα, ο λόγος δανείων προς καταθέσεις, τον Σεπτέμβριο του 2011, κυμάνθηκε στο 130,1% (116,8%, Δεκ. 2010) για τις τράπεζες και 132,7% (120,9%, Δεκ. 2010) για τους τραπεζικούς ομίλους¹⁶.

2.2.2 Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας

Οι εποπτικοί δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας υποχώρησαν το 2011 σε σχέση με το 2010, ωστόσο διατηρήθηκαν άνω του ελάχιστου αποδεκτού ορίου. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2011 ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων διαμορφώθηκαν για τις τράπεζες στο 11,7% (13,9% Δεκ. 2010) και 10,7% (12,5% Δεκ. 2010) αντιστοίχως, για τους δε τραπεζικούς ομίλους στο 10,1% (12,3% Δεκ. 2010) και 9,2% (11,2% Δεκ. 2010) αντιστοίχως. Όσον αφορά τον Δείκτη Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1), αυτός διαμορφώθηκε στο 8,9% (10,6% Δεκ. 2010) για τις τράπεζες και 8,2% (9,9% Δεκ. 2010) για τους τραπεζικούς ομίλους¹⁷.

2.2.3 Αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα ελληνικών τραπεζών

Μικρή θετική επίδραση στα οργανικά αποτελέσματα του τραπεζικού κλάδου είχε η υποχώρηση που εμφάνισαν τα λειτουργικά έξοδα το πρώτο εννεάμηνο του 2011 κατά 7,1% σε επίπεδο τραπεζών και 5,4% σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων. Ωστόσο, λόγω των έντονων και αυξανόμενων πιέσεων που δέχτηκε ο κλάδος κατά τη διάρκεια του 2011 συμπεριλαμβανομένης και της επιβάρυνσης της απομείωσης της αξίας των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου, οι τράπεζες εμφάνισαν ζημιές ύψους 7,4 δισ. ευρώ και οι τραπεζικοί όμιλοι ζημιές ύψους 7,3 δισ. ευρώ^{18, 19}. Οι πιέσεις παρέμειναν έντονες και τους πρώτους μήνες του 2012. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες βάσει των δημοσιευμένων οικονομικών στοιχείων της περιόδου Ιανουαρίου-Μαρτίου 2012 εμφάνισαν ζημιές (μετά από φόρους) ύψους 808 εκατ. ευρώ και οι τραπεζικοί όμιλοι ζημιές ύψους 654 εκατ. ευρώ²⁰.

¹⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012, σελ. 167.

¹⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Μάρτιος 2012, σελ. 114.

¹⁷ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Μάρτιος 2012, σελ. 114.

¹⁸ Βάσει των δημοσιευμένων οικονομικών στοιχείων της περιόδου 1.1-31.12.2011.

¹⁹ Σημειώνεται ότι η επίδραση του PSI στα λογιστικά μεγέθη των τραπεζών είχε αποτυπωθεί στα αποτελέσματα του 2011.

²⁰ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση 2012, Νοέμβριος 2012.

Ειδικότερα, όπως συνοψίζονται και στον Πίνακα 6 κατωτέρω:

- ο **δείκτης αποτελεσματικότητας** (λειτουργικά έξοδα προς λειτουργικά έσοδα) διαμορφώθηκε σε 58,6% (63,9%, 1.1-30.9.2010) σε επίπεδο τραπεζών και σε 58,2% (56,5%, 1.1-30.9.2010) σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων,
- το **καθαρό επιτοκιακό περιθώριο** παρέμεινε κάτω του 3% και συγκεκριμένα σε επίπεδο τραπεζών 2,0% (1,9%, 1.1-30.9.2010), ενώ σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων 2,6% (2,7%, 1.1-30.9.2010),
- ο **λόγος των κερδών προ φόρων προς το μέσο ύψος ενεργητικού** διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2011 στο -2,1% (-0,5%, 1.1-30.9.2010) για τις τράπεζες και στο -1,9% για τους τραπεζικούς ομίλους (-0,3%, 1.1-30.9.2010), και
- ο **λόγος των κερδών προ φόρων προς το μέσο ύψος ιδίων κεφαλαίων** διαμορφώθηκε κατά την προαναφερθείσα περίοδο στο -34,2% (-8,6% το 2010) για τις τράπεζες και στο -28,2% για τους τραπεζικούς ομίλους (-3,8% το 2010).

Πίνακας 6
Βασικοί οικονομικοί δείκτες των ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων

%	Τράπεζες		Τραπεζικοί όμιλοι	
	Δεκ. 2010	Σεπ. 2011	Δεκ. 2010	Σεπ. 2011
▶ Λόγος δανείων προς καταθέσεις	116,8	130,1	120,9	132,7
▶ Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Δ.Κ.Ε.)	13,9	11,7	12,3	10,1
▶ Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων (Tier 1)	12,5	10,7	11,2	9,2
▶ Δείκτης Κύριων Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Core Tier 1)	10,6	8,9	9,9	8,2
	Ιαν.-Σεπ. 2010	Ιαν.-Σεπ. 2011	Ιαν.-Σεπ. 2010	Ιαν.-Σεπ. 2011
▶ Δείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού (μετά από φόρους)	-0,5	-2,1	-0,3	-1,9
▶ Δείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (μετά από φόρους)	-8,6	-34,2	-3,8	-28,2
▶ Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	1,9	2,0	2,7	2,6
▶ Δείκτης αποτελεσματικότητας	63,9	58,6	58,2	56,5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Μάρτιος 2012

3. Τραπεζικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα

3.1 Χρηματοδότηση νοικοκυριών και επιχειρήσεων

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος και της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, η χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα συνέχισε την πτωτική της τάση κατά τη διάρκεια του 2011 (Πίνακας 7). Τη μεγαλύτερη πτώση εμφάνισε η καθαρή ροή δανείων προς τα νοικοκυριά (ιδιώτες και μη κερδοσκοπικά ιδρύματα), η οποία το 2011 κατέγραψε μείωση κατά 4,6 δισ. ευρώ έναντι μείωσης κατά 1,4 δισ. ευρώ το 2010²¹. Η πτωτική αυτή τάση, η οποία είναι αποτέλεσμα κυρίως της μείωσης της ζήτησης για παροχή δανείων, της έλλειψης ρευστότητας, αλλά και της αυστηροποίησης των πιστοδοτικών κριτηρίων που θέτουν τα πιστωτικά ιδρύματα, φαίνεται ότι συνεχίστηκε και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012²².

	2007	2008	2009	2010	2011
Επιχειρήσεις ²³	20,8%	18,9%	5,2%	1,1%	-2,0%
Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες, ατομικές επιχειρήσεις	-	-	-	-	-6,6%
Ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	22,2%	12,6%	3,1%	-1,2%	-3,9%
ΣΥΝΟΛΟ²⁴	21,5%	15,9%	4,2%	0,0%	-3,2%

Σημείωση: (%) 12μηνη μεταβολή.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τεύχος 142, Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2012

Η ανοδική τάση του λόγου των συνολικών πιστώσεων που έχουν χορηγηθεί σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις ως προς το ονομαστικό ΑΕΠ, οφείλεται κυρίως στη μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ το 2011 έναντι του 2010 κατά 6% περίπου (Πίνακες 8 και 9).

²¹ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012, σελ. 156.

²² Τράπεζα της Ελλάδος, Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα, 26 Ιουλίου 2012.

²³ Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία και δεν περιλαμβάνονται στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

²⁴ Στις συνολικές πιστώσεις από το 2010 και έπειτα περιλαμβάνονται τα δάνεια, οι τοποθετήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων σε εταιρικά ομόλογα, τα τιτλοποιημένα δάνεια, καθώς και τα τιτλοποιημένα εταιρικά ομόλογα. Αντίθετα, στα στοιχεία των ετών 2007-2009 περιλαμβάνονται μόνο τα υπόλοιπα δανείων.

Πίνακας 8
Λόγος συνολικής χρηματοδότησης
του εγχώριου ιδιωτικού τομέα προς το ΑΕΠ

	2007	2008	2009	2010	2011
Επιχειρήσεις ²⁵	50%	57%	56%	54%	56%
Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες, ατομικές επιχειρήσεις	-	-	-	-	7%
Ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	47%	50%	52%	52%	53%
ΣΥΝΟΛΟ²⁶	97%	107%	108%	106%	116%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

Πίνακας 9
Λόγος συνολικών χορηγήσεων στεγαστικών, καταναλωτικών
και λοιπών δανείων προς νοικοκυριά προς το ΑΕΠ

	2007	2008	2009	2010	2011
Στεγαστικά δάνεια ²⁷	31%	33%	35%	35%	36%
Καταναλωτική πίστη	14%	16%	16%	15%	15%
Λοιπά δάνεια	1%	1%	1%	1%	1%
ΣΥΝΟΛΟ²⁸	46%	50%	52%	51%	52%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

²⁵ Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία και δεν περιλαμβάνονται στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

²⁶ Στις συνολικές πιστώσεις από το 2010 και έπειτα περιλαμβάνονται τα δάνεια, οι τοποθετήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων σε εταιρικά ομόλογα, τα τιτλοποιημένα δάνεια, καθώς και τα τιτλοποιημένα εταιρικά ομόλογα. Αντίθετα, στα στοιχεία των ετών 2007-2009 περιλαμβάνονται μόνο τα υπόλοιπα δανείων.

²⁷ Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια.

²⁸ Τον Αύγουστο του 2011 τα πιστωτικά ιδρύματα αναταξινόμησαν δάνεια από την κατηγορία «λοιπά δάνεια» στην κατηγορία «καταναλωτική πίστη».

3.2 Καθυστερήσεις αποπληρωμής δανείων από νοικοκυριά και επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος²⁹, στο τέλος Μαρτίου του 2012 ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων ανήλθε στο 18,7% έναντι 16% που είχε καταγραφεί τον Δεκέμβριο του 2011 και 10,5% τον Δεκέμβριο του 2010.

Ταυτόχρονα, σε χαμηλό επίπεδο παρέμεινε και το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από προβέψεις.

Η αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση θα πρέπει να αποδοθεί στην αβεβαιότητα γύρω από την οικονομική κατάσταση της Ελλάδας το 2011 και στη συνεχιζόμενη επιδείνωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα στην Ελλάδα συνέχισαν και κατά τη διάρκεια του 2011 τη συντηρητική πολιτική δανεισμού, στοχεύοντας στη βελτίωση του χαρτοφυλακίου των δανείων τους προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

Οι αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών αντιμετωπίστηκαν, και συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται, με μια σειρά μέτρων που έχουν λάβει οι τράπεζες και στα οποία περιλαμβάνεται:

- η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα του λόγου κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από τις συσσωρευμένες προβλέψεις σε ποσοστό 46,2% (Δεκέμβριος 2010: 46,2%, Δεκέμβριος 2009: 41,5%, Δεκέμβριος 2008: 48,9%),
- ο σχηματισμός ιδιαίτερα υψηλών προβλέψεων για την αντιμετώπιση του πιστωτικού κινδύνου, και
- η μείωση του βαθμού συγκέντρωσης των τραπεζικών δανείων σε συγκεκριμένους πελάτες ή κλάδους επιχειρηματικής δραστηριότητας³⁰.

3.3 Ρυθμίσεις στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων

Οι τράπεζες, ήδη από τις αρχές του 2010, παρακολουθώντας τις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές και ανταποκρινόμενες στη δυσμενή οικονομική συγκυρία, προέβησαν, παρά τα προβλήματα ρευστότητας που υπάρχουν στο τραπεζικό σύστημα, σε πολύ μεγάλο αριθμό ρυθμίσεων με οφειλέτες που αντιμετώπιζαν δυσχέρειες στην εξυπηρέτηση των δανείων τους, με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους και τη δέουσα κοινωνική ευαισθησία.

Τα προγράμματα ρυθμίσεων των τραπεζών ξεκίνησαν το 2010 και συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια των ετών 2011 και 2012, προσφέροντας σε διάφορες κατηγορίες οφειλετών, όπως τους δημοσίους υπαλλήλους και τους συνταξιούχους (λόγω της περικοπής των αποδοχών τους), καθώς και τους άνεργους, επιμήκυνση της διάρκειας με μείωση των δόσεων των δανείων τους.

²⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση 2012, Νοέμβριος 2012, σελ 173.

³⁰ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012, σελ. 165.

Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία των τραπεζών-μελών της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (*Πίνακας 10*), προκύπτει ότι οι ρυθμίσεις των στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών καρτών, παρουσίασαν, την 30ή Ιουνίου 2012, σε σχέση με την 31η Δεκεμβρίου 2011, αύξηση του αριθμού κατά 16,4%. Επίσης, αποδεικνύεται ότι:

- οι τράπεζες υλοποιούν ρυθμίσεις δανείων ακόμα και προς νοικοκυριά με σχετικά χαμηλό υπόλοιπο δανειοδότησης, αφού ο μέσος όρος ρυθμιζόμενου ποσού ανά ρυθμιζόμενο δάνειο έχει μειωθεί κατά 12,2%, και
- οι μέχρι σήμερα ρυθμίσεις δανείων εξυπηρετούνται σε ικανοποιητικό βαθμό, γεγονός που πιστοποιεί ότι οι προτάσεις ρύθμισης των τραπεζών είναι προσαρμοσμένες στις τρέχουσες δυνατότητες της πλειονότητας των νοικοκυριών.

Πίνακας 10 Ρυθμίσεις στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων			
	Συνολικός αριθμός ρυθμισμένων δανείων	Συνολικό ποσό ρυθμισμένων δανείων	Μέσος όρος ποσού/ ρυθμιζόμενο δάνειο
Ρυθμίσεις στεγαστικών δανείων	31.12.2011: 179.094	31.12.2011: 11,99 δισ. ευρώ	31.12.2011: 66.971 ευρώ
	30.6.2012: 222.384 (24%)	30.6.2012: 12,38 δισ. ευρώ (3,3%)	30.6.2012: 55.670 ευρώ (-16,9%)
Ρυθμίσεις καταναλωτικών δανείων και πιστωτικών καρτών	31.12.2011: 390.712	31.12.2011: 5,88 δισ. ευρώ	31.12.2011: 15.040 ευρώ
	30.6.2012: 441.038 (13%)	30.6.2012: 5,88 δισ. ευρώ (0%)	30.6.2012: 13.338 ευρώ (-11,3%)
ΣΥΝΟΛΟ	31.12.2011: 569.806	31.12.2011: 17,87 δισ. ευρώ	31.12.2011: 31.362 ευρώ
	30.6.2012: 663.422 (16,4%)	30.6.2012: 18,26 (2,2%)	30.6.2012: 27.528 ευρώ (-12,2%)

3.4 Κατανομή καταθέσεων φυσικών προσώπων ανά κατηγορία ποσού

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, οι καταθέσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων στις τράπεζες της χώρας μας μειώθηκαν, στο τέλος Ιουλίου 2012, κατά 35% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2009.

Εξάλλου, την 30ή Ιουνίου 2012, το 93% των φυσικών προσώπων-καταθετών των ελληνικών τραπεζών διέθεταν καταθέσεις συνολικού ύψους έως 10.000 ευρώ, ενώ μόλις το 0,4% αυτών είχαν καταθέσεις άνω των 100.000 ευρώ, ποσό που συνιστά και το ανώτατο όριο αποζημίωσης ανά καταθέτη από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ). Αντίστοιχα ποσοστά παρατηρούνται και στα λοιπά βασικά διεθνή νομίσματα (*Πίνακας 11*).

Πίνακας 11
Κατανομή καταθέσεων φυσικών προσώπων ανά κατηγορία ποσού

Κατηγορία ποσού σε ευρώ	Ποσοστό επί συνόλου φυσικών προσώπων με λογαριασμό ευρώ
€ 0 - 2.000	81,5%
€ 2.001 - 10.000	11,3%
€ 10.001 - 50.000	5,9%
€ 50.001 - 100.000	0,9%
€ 100.001 και άνω	0,4%
Κατηγορία ποσού σε δολ. ΗΠΑ	Ποσοστό επί συνόλου φυσικών προσώπων με λογαριασμό δολ. ΗΠΑ
\$ 0 - 2.500	76%
\$ 2.501 - 12.000	13%
\$ 12.001 - 60.000	8,5%
\$ 60.000 και άνω	2,5%
Κατηγορία ποσού σε στερλίνες	Ποσοστό επί συνόλου φυσικών προσώπων με λογαριασμό στερλίνας
£ 0-1.500	83%
£ 1.501-8.000	11%
£ 8.001 - 40.000	5%
£ 40.001 και άνω	1%
Κατηγορία ποσού σε ελβετικό φράγκο	Ποσοστό επί συνόλου φυσικών προσώπων με λογαριασμό ελβ. φράγκου
CHF 0 - 2.500	84,5%
CHF 2.501 - 12.000	8,5%
CHF 12.001 - 60.000	6%
CHF 60.000 και άνω	1%

Παρατήρηση: Σε περίπτωση ύπαρξης συνδικαιούχων στους λογαριασμούς, τα ποσά κατανεμήθηκαν ισομερώς σε κάθε έναν από αυτούς.

3.5 Μερίσματα που καταβάλλουν οι τράπεζες

Σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3723/2008 αναφορικά με το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, οι τράπεζες που συμμετέχουν σε αυτό, επιτρέπεται να διανεμούν μέρισμα το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το 35% των διανεμητέων κερδών, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 148/1967, όπως ισχύει. Οι εκπρόσωποι του ελληνικού Δημοσίου στα Διοικητικά Συμβούλια των τραπεζών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ενίσχυσης έχουν το δικαίωμα αρνησικυρίας στη λήψη οποιασδήποτε απόφασης σχετικής με τη διανομή μερισμάτων.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19 του ν. 3965/2011, για τη χρήση 2010, οι τράπεζες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα επιτρέπεται να διανεμούν μέρισμα στους κοινούς μετόχους μόνο υπό τη μορφή μετοχών, οι οποίες δεν είναι ίδιες μετοχές.

3.6 Συμβολή του τραπεζικού συστήματος στα φορολογικά έσοδα

Ο νόμος 3943/2011, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ τον Μάρτιο του 2011, προβλέπει ότι για τις διαχειριστικές χρήσεις που αρχίζουν από 1 Ιανουαρίου 2011 και μετά, ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων μειώνεται σε 20%. Βάσει των νέων φορολογικών συντελεστών αναπροσαρμόζονται ανάλογα οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις και υποχρεώσεις. Επιπλέον, προβλέπεται ότι σε περίπτωση διανομής κερδών, διενεργείται παρακράτηση φόρου 25% επί των διανεμόμενων κερδών.

Με την παράγραφο 3 του άρθρου 10, του νόμου 3842/2010, ορίστηκε ότι το πιστωτικό υπόλοιπο που προκύπτει από τις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος των τραπεζών χρήσης 2009 δεν επιστρέφεται κατά το μέρος που οφείλεται σε φόρο που έχει παρακρατηθεί επί τόκων ομολόγων πάσης φύσης.

Με τον νόμο 3845/2010 «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» επιβλήθηκε έκτακτη εισφορά κοινωνικής ευθύνης, στο συνολικό καθαρό εισόδημα των νομικών προσώπων του οικονομικού έτους 2010, εφόσον αυτό υπερέβαινε το ποσό των € 100.000.

Όσον αφορά τις θυγατρικές και τις συγγενείς εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες, ο φόρος εισοδήματος υπολογίζεται από τους αντίστοιχους ισχύοντες ονομαστικούς φορολογικούς συντελεστές για τις χρήσεις 2010 και 2011 (Βουλγαρία: 10%, Ρουμανία: 16%, ΗΠΑ: 35%, Σερβία: 10%, Ουκρανία: 23%, Κύπρος: 10%, Αλβανία: 10% και Ηνωμένο Βασίλειο: 26%).

Βάσει των παραπάνω, ενδεικτικά παρουσιάζεται στον *Πίνακα 12* ο φόρος τρέχουσας περιόδου, οι λοιποί φόροι και η έκτακτη εισφορά σε επτά μεγάλους τραπεζικούς ομίλους της χώρας μας. Όπως προκύπτει από τον πίνακα, το σύνολο των φόρων που αναλογεί για το 2011 ανέρχεται στα 312 εκατ. από 712 εκατ. το 2010, δηλαδή μειωμένος κατά 43,7%, που οφείλεται κυρίως στη μη επιβολή έκτακτης εισφοράς το 2011.

Πίνακας 12
Φόροι τρέχουσας περιόδου & λοιπή φορολογία

(€ εκατ.)	2010			2011		
	Τρέχουσας περιόδου & λοιποί φόροι ¹	Έκτακτη εισφορά	Σύνολο	Τρέχουσας περιόδου & λοιποί φόροι ¹	Έκτακτη εισφορά	Σύνολο
Εθνική Τράπεζα	182	79	261	153	-	153
Eurobank Ergasias	84	40	124	26	-	26
Alpha Bank	105	62	167	64	-	64
Τράπεζα Πειραιώς	62	25	87	42	-	42
Εμπορική Τράπεζα	17	-	17	16	-	16
Αγροτική Τράπεζα ²	16	-	16	9	-	9
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ²	40	-	40	2	-	2
ΣΥΝΟΛΟ	506	206	712	312	-	312

Σημείωση (1): Στους λοιπούς φόρους περιλαμβάνονται οι προβλέψεις για φόρους και οι διαφορές προηγούμενων χρήσεων.

Σημείωση (2): Στοιχεία εννεαμήνου (1-9.2010 & 1-9.2011).

Σημείωση (3): Αναλυτικότερες πληροφορίες σχετικά με την επίπτωση των αλλαγών των φορολογικών νόμων και των διαφορετικών φορολογικών ποσοστών σε άλλες χώρες στη διαμόρφωση του φόρου εισοδήματος θα πρέπει να αναζητηθούν στις σημειώσεις επί των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζικών ομίλων.

Πηγή: Ενοποιημένες ετήσιες οικονομικές καταστάσεις τραπεζών 2011

3.7 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Παρά την τρέχουσα δυσμενή οικονομική συγκυρία, κατά το 2011 υλοποιήθηκαν από τις τράπεζες χορηγικά προγράμματα, με κεντρικούς άξονες αυτών των δράσεων τον άνθρωπο, το περιβάλλον και τον πολιτισμό. Ενδεικτικά μόνο αναφέρονται μερικές από τις βασικότερες δράσεις:

- Στήριξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων μέσω νέων εκταμιεύσεων.
- Πρωτοβουλίες για την καινοτομία και την επιχειρηματική εξωστρέφεια.
- Βελτίωση γνώσεων δεξιοτήτων και συμπεριφορών του προσωπικού.
- Εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Πολιτικής και των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης με δράσεις όπως ανακύκλωση υλικών, ηλεκτρονική διακίνηση αλληλογραφίας, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού σε θέματα περιβαλλοντικής διαχείρισης.

- Έμφαση στην πρωτοπορία σε σχέση με τις υπηρεσίες «πράσινης» και ηλεκτρονικής τραπεζικής.
- Προγράμματα κοινωνικής αλληλεγγύης³¹.

Στον Πίνακα 13 αποτυπώνονται τα ποσά των χορηγικών προγραμμάτων που διέθεσαν οι τέσσερις μεγαλύτεροι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι κατά τη διάρκεια του 2011 για την ενίσχυση φορέων και οργανώσεων που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, οι οποίες καλύπτουν τους τομείς του πολιτισμού, της παιδείας, της υγείας, του αθλητισμού και του περιβάλλοντος³².

Πίνακας 13 Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη	
Χορηγικό Πρόγραμμα (€ εκατ.)	
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	14,3
Eurobank Ergasias AE	7
Alpha Bank	1,5
Τράπεζα Πειραιώς	12,8
ΣΥΝΟΛΟ	35,6

³¹ Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών για τη χρήση που έληξε 31.12.2011.

³² Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης Τραπεζών 2011.

4. Η διεθνής δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών

Οι ελληνικές τράπεζες συνέχισαν και κατά τη διάρκεια του 2011³³ τη δραστηριοποίησή τους σε 16 κράτη εκ των οποίων τα οκτώ (8) κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω 48 (2010: 48) θυγατρικών τραπεζών και υποκαταστημάτων (*Πίνακας 14*).

Έπειτα από μια πολυετή περίοδο σημαντικής επέκτασης της δραστηριότητας των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό, το 2011 οι ελληνικές τράπεζες, επηρεασμένες από τη σφοδρή δημοσιονομική κρίση των τελευταίων ετών, εμφανίζουν σταδιακή επιβράδυνση των μεγεθών τους.

Ειδικότερα, τα σημαντικότερα μεγέθη των ελληνικών τραπεζών, στο τέλος του 2011, είχαν ως εξής:

- το σύνολο του ενεργητικού τους υποχώρησε κατά 17,6 δισ. ευρώ και διαμορφώθηκε στα 72,8 δισ. ευρώ, έναντι 90,4 δισ. ευρώ στο τέλος του 2010, εμφανίζοντας σημαντική μείωση της τάξης του 20% (*Πίνακας 15-A*),
- οι συνολικές χορηγήσεις ανήλθαν στα 53,2 δισ. ευρώ, εμφανίζοντας μείωση κατά 13% σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος του 2010 (*Πίνακας 15-B*), ποσοστό όχι και τόσο χαμηλό αν αναλογιστεί κανείς τη σφοδρή μείωση στην κεφαλαιοποίησή τους και τις ζημίες που υπέστησαν εντός των εθνικών συνόρων,
- οι καταθέσεις τους μειώθηκαν κατά 6,6 δισ. ευρώ και διαμορφώθηκαν στα 37 δισ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση της τάξης του 15% σε σχέση με το 2010 (*Πίνακας 15-Γ*),
- τα κέρδη προ φόρων διατηρήθηκαν, φθάνοντας τα 555 εκατ. ευρώ (*Πίνακας 15-Δ*), και
- διατήρησαν ένα δίκτυο με 2.922 τραπεζικά καταστήματα, 4.422 ATM³⁴, και 33.011³⁵ άμεσα απασχολούμενους (*Πίνακες 16-17*).

Πρωτεύουσας στρατηγικής σημασίας είναι η διατήρηση της διεθνούς παρουσίας των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό προκειμένου:

- να διατηρηθεί η απρόσκοπτη στήριξη των ελληνικών επιχειρήσεων που ασκούν δραστηριότητα στην περιοχή,
- να μη διακοπεί η παροχή υπηρεσιών στον χρηματοπιστωτικό, τουριστικό και ασφαλιστικό τομέα, και τέλος
- να συνεχισθεί – ακόμα και να ενταθεί – η αξιοποίηση των ευκαιριών που παρουσιάζουν οι χώρες της ευρύτερης περιοχής των Βαλκανίων.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κατάφερε υπό αυτές τις ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες να διατηρήσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του στις γειτονικές οικονομίες και ιδιαίτερα στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις ώστε να αντεπεξέλθει αλλά και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που δημιουργούνται. Έχοντας πλέον δημιουργήσει εκτεταμένο δίκτυο θυγατρικών τραπεζών και

³³ Στοιχεία έτους 2012 δεν ήταν διαθέσιμα κατά την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας μελέτης.

³⁴ Το σύνολο για το 2011 αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ, Alpha Τράπεζα ΑΕ, Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ και Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ.

³⁵ Το σύνολο για το 2011 αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ, Alpha Τράπεζα ΑΕ, Τράπεζα Πειραιώς ΑΕ και Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ.

υποκαταστημάτων, η περαιτέρω επέκταση στη ΝΑ Ευρώπη θα συνεχιστεί μόλις υπάρξουν ενδείξεις σταθεροποίησης της εγχώριας οικονομικής κατάστασης, στην οποία αναμένεται να συνδράμει και η ολοκλήρωση της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Πίνακας 14
Παρουσία ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό³⁶

Επωνυμία μητρικής τράπεζας	Θυγατρική (1) / Υποκατάστημα (2)	Επωνυμία θυγατρικής – υποκαταστήματος ελληνικού πιστωτικού ιδρύματος στο εξωτερικό
Αλβανία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	NBG SA – TIRANA BRANCH
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	2	ALPHA BANK – TIRANA BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	TIRANA BANK IBC
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK ALBANIA SA
Βουλγαρία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	UNITED BULGARIAN BANK
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	EUROBANK EFG BULGARIA AD
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	2	ALPHA BANK – SOFIA BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	PIRAEUS BANK BULGARIA AD
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK BULGARIA EAD
Σερβία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	VOJVODJANSKA BANKA
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	EUROBANK EFG AD BEOGRAD
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	1	ALPHA BANK SRBIJA AD
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	PIRAEUS BANK BEOGRAD AD
Κύπρος		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	NBG (CYPRUS) LTD
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	ΕΤΕ ΚΥΠΡΟΣ

³⁶ Η σειρά με την οποία αναφέρονται οι τράπεζες και όμιλοί τους στους Πίνακες αριθμ. 14 έως 17 προσδιορίστηκε με βάση το μέγεθος ενεργητικού τους, σε επίπεδο ομίλου, όπως αυτό εμφανίστηκε στους δημοσιευμένους ισολογισμούς τους 1.1-31.12.2011.

ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	EUROBANK EFG CYPRUS LTD
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	1	ALPHA BANK LTD (CYPRUS)
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	EUROINVESTMENT & FINANCE PUBLIC LTD
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΥΠΡΟΥ (ΠΡΩΗΝ PHENILLION)
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK CYPRUS LTD
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK CYPRUS BRANCH
Γερμανία		
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	ATEbank SA FRANKFURT BRANCH
Αίγυπτος		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	NBG CAIRO BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	PIRAEUS BANK EGYPT SAE
Ηνωμένο Βασίλειο		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	NBG LONDON BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	2	EFG EUROBANK ERGASIAS LONDON BRANCH
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	1	ALPHA BANK LONDON LIMITED
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	2	LONDON BRANCH
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	2	PIRAEUS BANK – LONDON BRANCH
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	2	ΕΜΠΟΡΙΚΗ BANK LONDON BRANCH
Λουξεμβούργο		
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	EFG PRIVATE BANK
ΠΓΔΜ		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	STOPANSKA BANKA AD – SKOPJE
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	1	ALPHA BANK AD SKOPJE
Μάλτα		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	FINANSBANK MALTA LTD
→		

Πολωνία		
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	EFG EUROBANK ERGASIAS SA ODDZIAL W POLSCE
Ρουμανία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	BANCA ROMANEASCA
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	BANCPOST SA (POYMANIA)
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	1	ALPHA BANK ROMANIA SA
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	PIRAEUS BANK ROMANIA SA
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	ATEBANK ROMANIA SA
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	EMPORIKI BANK ROMANIA SA
Τουρκία		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	FINANSBANK AS
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	EUROBANK TEK FEN AS
Ουκρανία		
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	1	PUBLIC JSC UNIVERSAL BANK
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	1	OJSC ASTRA BANK
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	INTERNATIONAL COMMERCE BANK
ΗΠΑ		
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	1	MARATHON BANKING CORPORATION
Νότια Αφρική		
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	1	THE SOUTH AFRICAN BANK OF ATHENS LTD
<i>Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακας Ελληνικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων στο εξωτερικό, Μάιος 2012</i>		

Πίνακας 15
Διεθνής παρουσία των ελληνικών τραπεζών

Εκατομμύρια €	Α. Σύνολο ενεργητικού (31.12.2011)				
	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	248			*	
Αλβανία	310		532	690	234
Βουλγαρία	3.822	3.455	890	1.717	254
Η. Βασίλειο	539		1.295	230	
ΗΠΑ				680	
Κύπρος	1.228	3.075	6.634	1.457	770
Ν. Αφρική	158				
Ουκρανία		754	172	358	
ΠΓΔΜ	1.147		108		
Πολωνία		**			
Ρουμανία	2.545	4.541	3.940	3.504	259
Σερβία	1.052	1.753	806	694	
Τουρκία	20.669	2.317			
ΣΥΝΟΛΟ	31.718	15.895	14.377	9.330	1.517
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 72.837 εκατ. ευρώ					
<p>* Η Αίγυπτος αποτελεί, από τον Σεπτέμβριο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Πειραιώς, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p> <p>** Η Πολωνία αποτελεί, από το Α' τρίμηνο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Eurobank Ergasias ΑΕ, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p>					
Εκατομμύρια €	Β. Χορηγήσεις (31.12.2011)				
	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	88			*	
Αλβανία	230		396	435	172
Βουλγαρία	3.109	2.874	849	1.547	214
Η. Βασίλειο	65		843	182	
ΗΠΑ				429	
Κύπρος	905	1.236	4.559	858	628
Ν. Αφρική	137				

→

	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK - ERGASIAS ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Ουκρανία		654	106	302	
ΠΓΔΜ	798		72		
Πολωνία		**			
Ρουμανία	1.991	3.218	3.286	3.002	212
Σερβία	729	1.077	881	576	
Τουρκία	15.074	1.514			
ΣΥΝΟΛΟ	23.126	10.573	10.992	7.331	1.226
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 53.248 εκατ. ευρώ					
<p>* Η Αίγυπτος αποτελεί, από τον Σεπτέμβριο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Πειραιώς, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p> <p>** Η Πολωνία αποτελεί, από το Α' τρίμηνο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Eurobank Ergasias ΑΕ, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p>					
Εκατομμύρια €	Γ. Καταθέσεις (31.12.2011)				
	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	151			*	
Αλβανία	223		444	503	93
Βουλγαρία	2.195	2.021	361	653	118
Η. Βασίλειο	552		410	40	
ΗΠΑ				591	
Κύπρος	797	2.695	2.666	920	273
Ν. Αφρική	92				
Ουκρανία		306	43	107	
ΠΓΔΜ	922		64		
Πολωνία		**			
Ρουμανία	776	1.814	1.160	915	73
Σερβία	596	792	573	252	
Τουρκία	11.937	884			
ΣΥΝΟΛΟ	18.241	8.512	5.721	3.981	557
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 37.012 εκατ. ευρώ					
<p>* Η Αίγυπτος αποτελεί, από τον Σεπτέμβριο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Πειραιώς, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p> <p>** Η Πολωνία αποτελεί, από το Α' τρίμηνο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Eurobank Ergasias ΑΕ, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p>					

→

Εκατομμύρια €	Δ. Κέρδη προ φόρων (31.12.2011)				
	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK – ERGASIAS ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	-2,1			*	
Αλβανία	0,9		-4,0	6	-6,24
Βουλγαρία	12,0	10,9	-20,7	41	-6,35
Η. Βασίλειο	-7,8		22,2	11	
ΗΠΑ				6	
Κύπρος	3,9	43,3	6,9	14	-43,5
Ν. Αφρική	-0,3				
Ουκρανία		-13,2	2,8	-19	
ΠΓΔΜ	12,9		-3,4		
Πολωνία		**			
Ρουμανία	-21,7	-25,1	11,5	31	-5,14
Σερβία	-9,3	27,6	-10,3	2	
Τουρκία	474,0	13,0			
ΣΥΝΟΛΟ	462,5	56,5	5,0	92	-61,23
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 554,77 εκατ. ευρώ					
<p>* Η Αίγυπτος αποτελεί, από τον Σεπτέμβριο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Πειραιώς, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p> <p>** Η Πολωνία αποτελεί, από το Α' τρίμηνο 2011, μη συνεχιζόμενη δραστηριότητα για την Τράπεζα Eurobank Ergasias ΑΕ, συνεπώς τα στοιχεία της δεν συμπεριλαμβάνονται στο σύνολο των δραστηριοτήτων του εξωτερικού.</p>					
Πηγή: Ειδική έρευνα ΕΕΤ					

Πίνακας 16
Α. Δίκτυο καταστημάτων (31.12.2011)

	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΥΡΟΒΑΝΚ – ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	18				
Αλβανία	27		45	56	22
Βουλγαρία	223	209	102	100	22
Η. Βασίλειο	1		1	1	
ΗΠΑ				13	
Κύπρος	17	7	35	14	11
Λουξεμβούργο		1			
Μάλτα	1				
Ν. Αφρική	8				
Ουκρανία		50	24	45	
ΠΓΔΜ	64		24		
Ρουμανία	135	276	165	178	29
Σερβία	119	117	137	44	
Τουρκία	522	59			
ΣΥΝΟΛΟ	1.135	719	533	451	84
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 2.922 καταστήματα σε 14 χώρες					

Β. Δίκτυο ΑΤΜ (31.12.2011)

	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΥΡΟΒΑΝΚ – ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	18			*	
Αλβανία	34		60	83	33
Βουλγαρία	780	μ.δ.	113	136	27
ΗΠΑ				16	
Κύπρος	16	μ.δ.	38	14	11
Ν. Αφρική	1				
Ουκρανία		μ.δ.	25	55	
ΠΓΔΜ	101		23		
Ρουμανία	154	μ.δ.	226	255	32
Σερβία	136	μ.δ.	154	55	
Τουρκία	1.826	μ.δ.			
ΣΥΝΟΛΟ	3.066	μ.δ.	639	614	103
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 4.422 ΑΤΜ σε 11 χώρες					

Σημείωση *μ.δ.: Μη διαθέσιμα στοιχεία.

Πηγή: Ειδική έρευνα ΕΕΤ

Πίνακας 17
Απασχολούμενο προσωπικό (31.12.2011)

	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΥΡΟΒΑΝΚ – ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΕ	ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΕ	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΑΕ	ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ
Αίγυπτος	228				
Αλβανία	265		384	478	254
Βουλγαρία	2.790	μ.δ.	912	947	288
Η. Βασίλειο	51		66	16	
ΗΠΑ				158	
Κύπρος	302	μ.δ.	828	333	194
Λουξεμβούργο		μ.δ.			
Μάλτα	22				
Ν. Αφρική	163				
Ουκρανία		μ.δ.	373	708	
ΠΓΔΜ	1.021		276		
Ρουμανία	1.516	μ.δ.	2.292	1.870	358
Σερβία	1.823	μ.δ.	1.485	565	
Τουρκία	12.045	μ.δ.			
ΣΥΝΟΛΟ	20.226	μ.δ.	6.616	5.075	1.094
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 33.011 απασχολούμενοι σε 14 χώρες					

Σημείωση *μ.δ.: Μη διαθέσιμα στοιχεία.

Πηγή: Ειδική έρευνα ΕΕΤ

Κείμενα και μελέτες τεκμηρίωσης

1. Ελληνική Στατιστική Αρχή, διάφορα δελτία τύπου 2009, 2010, 2011, 2012
2. Εκθέσεις εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τραπεζών 2009, 2010, 2011
3. Ετήσιες ατομικές και ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις τραπεζών και συνοδευτικές σημειώσεις επί αυτών 2009, 2010, 2011
4. Ετήσιοι απολογισμοί τραπεζών (διάφορα έτη)
5. Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2011-2012, Μάρτιος 2012
6. Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2010-2011, Φεβρουάριος 2011
7. Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012
8. Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010, Απρίλιος 2011
9. Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας - ΣΔΟΣ (διάφορα τεύχη)
10. Τράπεζα της Ελλάδος, Τραπεζική χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών (διάφορα δελτία τύπου)
11. Τράπεζα της Ελλάδος, Τραπεζικά επιτόκια καταθέσεων και δανείων (διάφορα μηνιαία δελτία τύπου)
12. Τράπεζα της Ελλάδος, Εξελίξεις στην αγορά ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου (διάφορα μηνιαία δελτία τύπου)
13. Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, Ιούνιος 2011
14. Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009, Ιούνιος 2010
15. Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία, Ιούλιος 2008
16. Χρηματιστήριο Αθηνών, Μηνιαία Στατιστικά Δελτία, Χρηματιστηριακές Εξελίξεις (διάφορα μηνιαία τεύχη 2011 και 2012)
17. European Central Bank, Structural Indicators for the EU Banking Sector, 31 October 2012

Παράρτημα Πινάκων και Διαγραμμάτων

1. Πίνακες

Πίνακας	Θέμα	Σελ.
1	Ποσοστιαίες μεταβολές βασικών μακροοικονομικών μεγεθών	12
2	Πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες εξ αποστάσεως	14
3	Λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος	15
4	Αριθμός καταστημάτων τραπεζών (2007-2011)	16
5	Δείκτες μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών – Γενικός Δείκτης και Τραπεζικός Δείκτης	20
6	Βασικοί οικονομικοί δείκτες των ελληνικών εμπορικών τραπεζών και ομίλων	22
7	Χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα	23
8	Λόγος συνολικής χρηματοδότησης του εγχώριου ιδιωτικού τομέα προς το ΑΕΠ	24
9	Λόγος συνολικών χορηγήσεων στεγαστικών, καταναλωτικών και λοιπών δανείων προς νοικοκυριά προς το ΑΕΠ	24
10	Ρυθμίσεις στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων	26
11	Κατανομή καταθέσεων φυσικών προσώπων ανά κατηγορία ποσού	27
12	Φόροι τρέχουσας περιόδου & λοιπή φορολογία	29
13	Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη	30
14	Παρουσία ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό	32
15Α	Διεθνής παρουσία των ελληνικών τραπεζών – Σύνολο ενεργητικού	35
15Β	Διεθνής παρουσία των ελληνικών τραπεζών – Χορηγήσεις	35
15Γ	Διεθνής παρουσία των ελληνικών τραπεζών – Καταθέσεις	36
15Δ	Διεθνής παρουσία των ελληνικών τραπεζών – Κέρδη προ φόρων	37
16Α	Διεθνής παρουσία ελληνικών τραπεζών – Δίκτυο καταστημάτων	38
16Β	Διεθνής παρουσία ελληνικών τραπεζών – Δίκτυο ATM	38
17	Διεθνής παρουσία ελληνικών τραπεζών – Απασχολούμενο προσωπικό	39

2. Διαγράμματα

Διάγραμμα	Θέμα	Σελ.
1	Διάρθρωση μέσης μετοχικής σύνθεσης (%) πιστωτικών ιδρυμάτων	18
2	Πορεία Γενικού Δείκτη ΧΑ και FTSE/ΧΑ τραπεζών	19

Ειδικό θέμα I

Ρευστότητα, ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών και ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας

Μιχάλης Μασουράκης

Διευθυντής Οικονομικών Μελετών, ALPHA Bank

Πρόεδρος Επιστημονικού Συμβουλίου ΕΕΤ

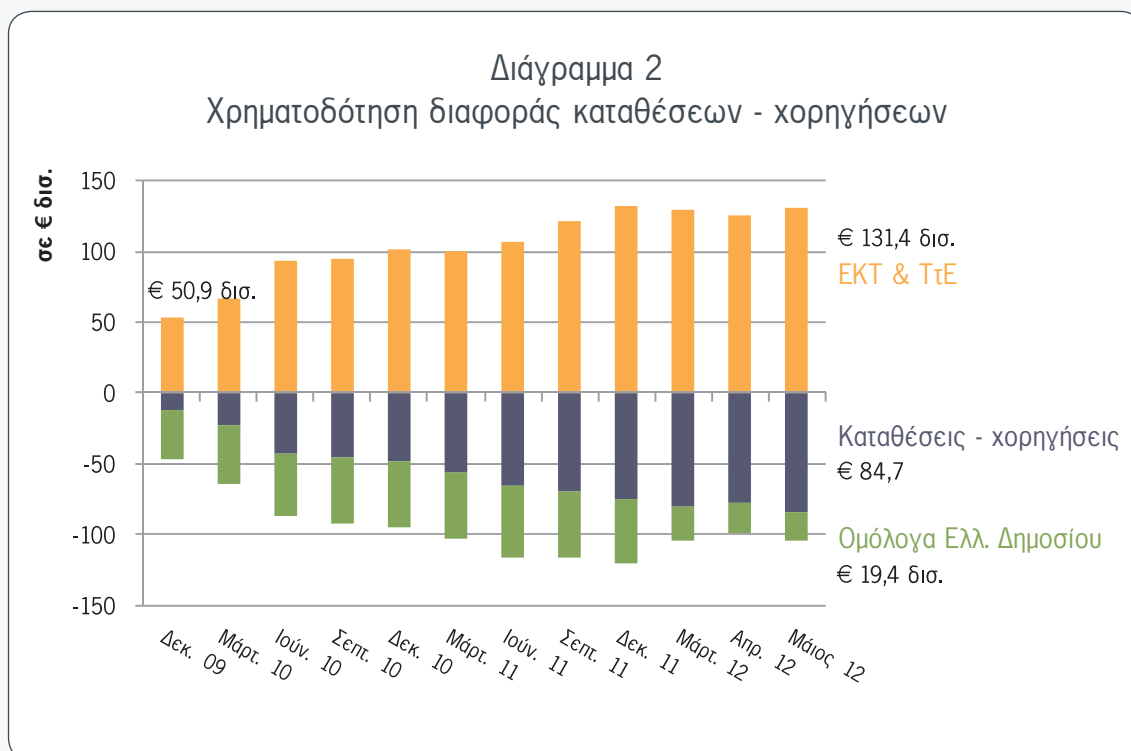
Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση 2007-2009 και η κρίση δημόσιου χρέους που έπληξε την ελληνική οικονομία από τα τέλη του 2009 και μετά, είχαν καταλυτικές συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα. Στο *Διάγραμμα 1*, απεικονίζεται διαχρονικά η εξέλιξη των χορηγήσεων και των καταθέσεων.

Στην αρχή της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, παρατηρήθηκε μια διόγκωση των καταθέσεων, που σχετιζόταν με τη μαζική εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό στο πλαίσιο αναζήτησης φερέγγυων τραπεζών και υψηλότερων αποδόσεων από τους επενδυτές. Οι ελληνικές τράπεζες, αφενός δεν είχαν

επενδύσει σε «τοξικά» ομόλογα, ενώ αφετέρου προσέφεραν και υψηλότερα επιτόκια καταθέσεων για να προσελκύσουν ρευστότητα όταν έκλεισαν οι αγορές χρήματος. Στη συνέχεια, από τα μέσα του 2009 και ενώ είχαν ήδη εμφανισθεί σημάδια οικονομικής ανάκαμψης και ομαλοποίησης των χρηματοοικονομικών συνθηκών στο εξωτερικό, οι καταθέσεις αυτές άρχισαν να φεύγουν από τις ελληνικές τράπεζες τη στιγμή που στην Ελλάδα γινόταν όλο και πιο έκδηλη η δημοσιονομική παρέκκλιση. Οι τάσεις αυτές επιταχύνθηκαν, καθώς άρχισε να εκδηλώνεται η κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα και να λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις στις αρχές του 2010. Το ελληνικό Δημόσιο έχασε τελικά την πρόσβαση στις αγορές και η Ελλάδα αναγκάστηκε τον Μάιο του 2010 να ζητήσει διακρατική χρηματοδότηση από τους εταίρους της στην ευρωζώνη. Ακολούθησε μια περίοδος όπου η εμπιστοσύνη στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας άρχισε να αποδυναμώνεται με συνεχείς αναφορές σε διαδικασίες χρεοκοπίας και εξόδου της χώρας από το ευρώ. Το αποτέλεσμα ήταν διαρροή καταθέσεων, είτε προς το εξωτερικό είτε προς φύλαξη σε θυρίδες σε μορφή χαρτονομισμάτων. Παράλληλα, η μεγάλη ύφεση οδήγησε σε μείωση εισοδημάτων και συνέβαλε επίσης στη μείωση των καταθέσεων. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της μείωσης της συνολικής αποταμίευσης, παρά την αύξηση της ροπής προς αποταμίευση σε κάθε επίπεδο εισοδήματος, για την αντιμετώπιση από τα νοικοκυριά της εντεινόμενης αβεβαιότητας λόγω των δυσοίωνων προοπτικών απασχόλησης.

Σημειώνεται ότι, αναφορές σε μείωση των καταθέσεων λόγω χρησιμοποίησης των διαθεσίμων από τους καταθετικούς λογαριασμούς για την αναπλήρωση χαμένου εισοδήματος στην κατανάλωση, ή για να πληρωθούν φόροι και άλλες υποχρεώσεις, δεν ευσταθούν, καθώς οι χρησιμοποιούμενοι πόροι επιστρέφουν ως καταθέσεις στο τραπεζικό σύστημα, εκτός και αν δαπανώνται σε εισαγωγές ή φεύγουν στο εξωτερικό.

Η μείωση των καταθέσεων από την αρχή του 2010 μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου 2012 ανήλθε σε € 73,1 δισ. ή σε -25%. Τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2012 σημειώθηκε, πάντως, αύξηση των καταθέσεων κατά € 1,6 δισ. με την επίτευξη της συμφωνίας για το 2ο Χρηματοδοτικό Πακέτο Στήριξης και μετά το PSI plus, που ολοκληρώθηκαν τον Φεβρουάριο του 2012, σηματοδοτώντας την άρση των αβεβαιοτήτων όσον αφορούσε στη βιωσιμότητα του ελληνικού δημόσιου χρέους.

Οι καταθέσεις, όμως, επανήλθαν σε πτωτική τροχιά τον Μάιο, λόγω των αβεβαιοτήτων που προέκυψαν από τις εκλογές της 6ης Μαΐου 2012, με τη διαρροή των καταθέσεων να διαμορφώνεται σε € 8,6 δισ., εκ των οποίων € 3 δισ. σε τράπεζες του εξωτερικού. Εν αναμονή των εκλογών της 17ης Ιουνίου 2012, υπήρξε επίσης επιτάχυνση της διαρροής καταθέσεων κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιουνίου που άρχισε, όμως, να αντιστρέφεται μετεκλογικώς. Μέχρι τέλους Ιουλίου εκτιμάται ότι το ήμισυ των καταθέσεων που διέρρευσαν κατά το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου έχουν ήδη επιστρέψει στο τραπεζικό σύστημα.

Την τελευταία διετία παρατηρήθηκε, επίσης, μια σχετικά μικρή αποκλιμάκωση των υπολοίπων των χορηγήσεων, με το υπόλοιπο Μαΐου 2012 να διαμορφώνεται στο ίδιο περίπου επίπεδο με εκείνο προς τα τέλη του 2008. Η καθαρή ροή των χορηγήσεων μειώθηκε, με τις εκταμιεύσεις νέων δανείων να είναι κατά € 13,9 δισ. μικρότερες των αποπληρωμών παλαιών δανείων. Αν και η ζήτηση για νέα δάνεια μειώθηκε σημαντικά λόγω της ύφεσης, οι τράπεζες δεν διέθεταν πρόσθετους πόρους για να χρηματοδοτήσουν την οικονομία, καθώς οι καταθέσεις μειώνονταν πολύ ταχύτερα. Έτσι, ο 12μηνος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης τον Μάιο του 2012 διαμορφώθηκε σε -4,5% από +15,9% τον Δεκέμβριο του 2008 και +21,5% τον Δεκέμβριο του 2007.

Ενόψει της πρακτικής αδυναμίας ανάκλησης των δανείων αλλά και της ουσιαστικής ανάγκης στήριξης της πελατείας, και κατ' επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας, σε μια περίοδο που η αγορά δοκιμαζόταν από την πιο βαθιά ύφεση στη μεταπολεμική ιστορία της χώρας, η μείωση των καταθέσεων οδήγησε τις τράπεζες σε προσφυγή σε πόρους της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) στη βάση προσφοράς ενεχύρων (*Διάγραμμα 2*). Ήδη, λόγω της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης 2007-2009, η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ στο τέλος του 2009 είχε διαμορφωθεί σε € 51 δισ. περίπου. Στο τέλος Ιουλίου 2012, το υπόλοιπο του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και Τράπεζα της Ελλάδος) ανέρχεται πλέον σε € 124 δισ. περίπου. Η αύξηση αυτή στη χρηματοδότηση αντανακλά *grosso modo* τη μείωση των καταθέσεων, αλλά και άλλους παράγοντες, όπως η αποπληρωμή τραπεζικών ομολόγων, κινήσεις στη διατραπεζική αγορά, κ.ά.

Υπολογίζεται ότι για τον δανεισμό από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, οι τράπεζες έχουν χρησιμοποιήσει ενέχυρα περίπου € 200 δισ. Οι συνεχείς υποβαθμίσεις από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού Δημοσίου, και κατ' επέκταση των ελληνικών τραπεζών, καθ' όλη τη διετία 2010-11 είχε ως αποτέλεσμα οι τράπεζες να καταβάλουν μία Συσύμφη προσπάθεια να εξεύρουν όλο και περισσότερα ενέχυρα για να συνεχίσουν να χρηματοδοτούνται από το Ευρωσύστημα, αντισταθμίζοντας την αυξανόμενη απομείωση των ενεχύρων. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι διαδοχικές αυξήσεις των κρατικών εγγυήσεων για την έκδοση τραπεζικών ομολόγων για χρήση ως ενέχυρο στο Ευρωσύστημα. Στον *Πίνακα 1*, εμφανίζονται τα διάφορα εργαλεία του Σχεδίου Ενίσχυσης της Ρευστότητας της Ελληνικής Οικονομίας που χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς και η αξιοποίησή τους ως ενεχύρων από τις διάφορες τράπεζες.

Πίνακας 1
Πρόγραμμα Ενίσχυσης της Ρευστότητας της Ελληνικής Οικονομίας
(Ιούλιος 2012)

(σε € εκατ.)	Πυλώνας I Προνομιούχες Μετοχές	Πυλώνας II Παροχή Εγγυήσεων	Πυλώνας III Ειδικά Ομόλογα	Πυλώνας ΤΧΣ Πόροι για Ανακεφαλαιοποίηση/ Εξυγίανση Τραπεζών
Διαθέσιμο Χρήση/Κατανομή	5.000 4.493	85.000 60.176	8.000 1.851	50.000 20.396
Alpha Bank	940	9.827	491	1.900 ¹
Eurobank Ergasias	950	17.776	-	4.200 ¹
Εθνική	1.350	13.891	827	6.900 ¹
Εθνική ²	-	-	-	324 ²
Πειραιώς	770	13.486	424	5.000 ¹
ΑΤΕ	-	4.697	-	-
Attica	100	500	-	-
T-Bank	225	-	-	-
ΤΤ-ΑΤΕ ³	-	-	-	700 ³
Geniki	-	-	-	-
Proton	80	-	-	-
Νέα Proton ⁴	-	-	-	1.372 ⁴
FBB	50	-	-	-
Millennium	-	-	98	-
Πανελλήνια	28	-	-	-
Παγκρήτια	-	-	-	-
Αχαϊκή	-	-	11	-

¹ Έχει κατανεμηθεί από το ΤΧΣ ως προκαταβολή για ανακεφαλαιοποίηση.

² Κάλυψη της διαφοράς αξίας παθητικού-ενεργητικού των 3 συνεταιριστικών τραπεζών (Αχαϊκή, Λέσβου-Λήμνου και Λαμίας) από το ΤΧΣ.

³ Κάλυψη της διαφοράς αξίας παθητικού-ενεργητικού της T-Bank από το ΤΧΣ.

⁴ Συμμετοχή του ΤΧΣ στο μετοχικό κεφάλαιο της Νέα Proton (€ 250 εκατ.) και κάλυψη της διαφοράς αξίας παθητικού-ενεργητικού της Proton (€ 1.122 εκατ.) από το ΤΧΣ.

Από τα ενέχυρα αυτά, μόνο € 62 δισ. είναι εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου και ειδικά κρατικά ομόλογα (Πυλώνας II και III), ενώ όλα τα υπόλοιπα προέρχονται από ίδια στοιχεία ενεργητικού των τραπεζών. Υπενθυμίζεται εν προκειμένω ότι τα ενέχυρα τα προερχόμενα από το Πρόγραμμα Ενίσχυσης της Ρευστότητας της Ελληνικής Οικονομίας δεν συνεπάγονται δαπάνη για τον κρατικό προϋπολογισμό και δεν λογίζονται στο δημόσιο χρέος. Αντιθέτως, δημιουργούν έσοδα για τον κρατικό προϋπολογισμό, καθώς οι τράπεζες πληρώνουν προμήθεια για τη χρήση τους. Επίσης, το Δημόσιο έχει προσφέρει στο παρελθόν κεφαλαιακή ενίσχυση στις τράπεζες (Πυλώνας I) ύψους € 4,5 δισ. και κατέχει προνομιούχες μετοχές τις οποίες εξασφάλισε με την έκδοση και την παράδοση ειδικών ομολόγων στις τράπεζες

και πάλι χωρίς την εκταμίευση ρευστών και χωρίς να επιβαρύνεται ο προϋπολογισμός και το δημόσιο χρέος. Από τις προνομιούχες αυτές μετοχές απολαμβάνει πρόσοδο 10% ετησίως. Συνολικά, τα έσοδα του Δημοσίου από το Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ρευστότητας ανήλθαν σε € 894 εκατ. το 2011, ενώ προβλέπονται και € 1.174 εκατ. το 2012, ποσά που πληρώνουν οι τράπεζες, πέραν βεβαίως των αλληπάλληλων έκτακτων εισφορών με τις οποίες επιβαρύνονται τα τελευταία χρόνια. Οι εγγυήσεις του Δημοσίου όντως χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες για να εξασφαλίσουν ρευστότητα από το Ευρωσύστημα, κυρίως σε αντικατάσταση της ρευστότητας που χάνουν μέσω των καταθέσεων. Δεν είναι δηλαδή διαθέσιμη ρευστότητα για νέες χορηγήσεις, παρά μόνο για τη διατήρηση της χρηματοδότησης κυρίως της καθιερωμένης πελατείας τους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν χρηματοδοτούνται νέες δραστηριότητες στον βαθμό που δημιουργούνται περιθώρια από τη διαχείριση των επισφαλειών ή την αποπληρωμή παλαιών δανείων.

Σημειώνεται ότι, τα δάνεια σε καθυστέρηση ανέρχονται σε 15,9% του συνόλου των χορηγήσεων στο τέλος του 2011, έχοντας διπλασιασθεί από 7,7% του συνόλου των χορηγήσεων στο τέλος του 2009. Για την αντιμετώπιση τυχόν επισφαλειών, οι 4 μεγαλύτερες τράπεζες έχουν σχηματίσει αποθεματικά ύψους € 17 δισ., από € 7 δισ. που είχαν στο τέλος του 2009, έχοντας ταυτόχρονα προβεί σε διαγραφές απαιτήσεων άνω των € 3 δισ. Τα αποθεματικά αυτά καλύπτουν τα δανειά τους σε καθυστέρηση το 2011 κατά 61% περίπου, έναντι 54% το 2009, ποσοστό που θεωρείται ικανοποιητικό δεδομένων των εμπράγματων εξασφαλίσεων που κατέχουν. Μαζί με τα καλύμματα, το ποσοστό κάλυψης υπερβαίνει το 100% των καθυστερήσεων.

Σημειώνεται, τέλος, ότι κυρίως λόγω της απομείωσης κατά 74% περίπου της αξίας των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου στο χαρτοφυλάκιο τους στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους (PSI plus), οι 4 μεγαλύτερες ιδιωτικές τράπεζες κατέγραψαν ζημιές € 28,2 δισ. το 2011. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δραστική μείωση των κεφαλαίων τους, με τα βασικά κεφάλαια πρώτης διαβαθμίσεως, όπως ορίζονται από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Εποπτική Αρχή (EBA Core Tier I), να διαμορφώνονται σε αρνητικό επίπεδο ύψους € -4,6 δισ. έναντι κεφαλαίων ύψους € 21,5 δισ. πριν από την απομείωση των ομολόγων λόγω PSI και PSI plus (Μάρτιος 2011). Σε μερική αντιστάθμιση της απώλειας των κεφαλαίων αυτών, όπως είχε προβλεφθεί στο πλαίσιο του PSI plus, το ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ) έχει ήδη χορηγήσει ομόλογα EFSF ύψους € 18 δισ. για συμμετοχή στις επικείμενες αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου των τραπεζών. Το ποσό αυτό ενδεχομένως θα μεταβληθεί εφόσον συμπεριληφθούν οι ανάγκες σε κεφάλαια που προκύπτουν από τη διαγνωστική εξέταση της Blackrock για πιθανές επισφάλειες δανείων στο μέλλον, πέραν εκείνων για τις οποίες έχουν σχηματισθεί προβλέψεις, σε συνδυασμό πάντοτε με τον βαθμό συμμετοχής των ιδιωτών επενδυτών στις αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου. Υπενθυμίζεται ότι το ΤΧΣ διαθέτει πόρους € 50 δισ. για την αντιμετώπιση όλων των πιθανών παρενεργειών στις τράπεζες από την ύφεση και την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους. Μέχρι σήμερα, το ΤΧΣ, πέραν των € 18 δισ. που έχει διαθέσει για τη συμμετοχή του στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου των 4 μεγαλύτερων τραπεζών, έχει συνεισφέρει € 2,4 δισ. για την εξυγίανση της Proton Bank, της T-Bank και των 3 συνεταιριστικών τραπεζών Αχαϊκής, Λέσβου-Λήμνου και Λαμίας.

Δεν χωρά αμφιβολία ότι η ανακεφαλαιοποίηση και η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος δημιουργεί προϋποθέσεις ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Αν και είναι αναγκαία συνθήκη δεν είναι, όμως, από μόνη της ικανή να οδηγήσει στην ανάπτυξη. Η προσήλωση στην επίτευξη των δημοσιονομικών

στόχων προσαρμογής και η ταχεία ολοκλήρωση των προβλεπόμενων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ιδιωτικοποιήσεων συνιστούν *conditio sine qua non* για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία. Διότι μόνον έτσι θα επανακάμψουν οι καταθέσεις στο τραπεζικό σύστημα και θα αρχίσει να δημιουργείται επενδυτικό ενδιαφέρον, με τις τράπεζες να παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών δεν είναι υποκατάστατο της αποκατάστασης εμπιστοσύνης στην οικονομία, αλλά ούτε και συνώνυμο της αύξησης χορηγήσεων. Αν και έχουν δοθεί στις τράπεζες € 18 δισ. από το ΤΧΣ υπό τη μορφή ομολόγων του EFSF προς χρήση για την άντληση ρευστότητας από την ΕΚΤ, είναι αμφίβολο εάν θα αυξηθεί το συνολικό επίπεδο ρευστότητας, και κατ' επέκταση οι χορηγήσεις. Και τούτο διότι οι πόροι αυτοί προορίζονται τελικά να χρησιμοποιηθούν ως κεφάλαια. Σε κάθε περίπτωση, η τοποθέτηση κεφαλαίων σε δάνεια, και όχι σε άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία, δεν συνάδει με τη συνήθη τραπεζική πρακτική χρηστής διαχείρισης. Με την επιταγή δε της διατήρησης των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας σε προ PSI plus επίπεδα, αν και έχει γίνει ήδη μια μεγάλη αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, θα είναι εξαιρετικό δύσκολο να δοθούν νέα δάνεια στην αγορά. Η βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας θα είναι αποτέλεσμα κυρίως της τόνωσης της εμπιστοσύνης που θα οδηγήσει σε αύξηση των καταθέσεων, και ενδεχομένως στη σταδιακή αποκατάσταση των συνθηκών χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών από τις αγορές. Η επανάκαμψη των καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, δεδομένης της αυξημένης ρευστότητας που σηματοδοτεί, αποτελεί έναν εν δυνάμει καταλυτικό παράγοντα για την επανεκκίνηση της οικονομίας μέσω της αύξησης των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Αυτό, βεβαίως, προϋποθέτει την εξάλειψη της αβεβαιότητας για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας τους προσεχείς μήνες.

Ειδικό θέμα II

Ελληνικό τραπεζικό σύστημα: Στρατηγική επιβίωσης σε ένα περιβάλλον πρωτόγνωρων προκλήσεων

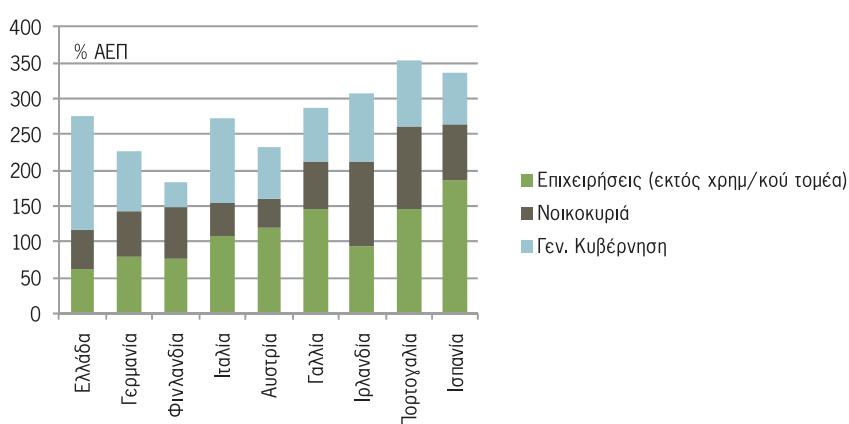
Πάυλος Μυλωνάς

Γενικός Διευθυντής Στρατηγικής & Δραστηριοτήτων Εξωτερικού, ΕΘΝΙΚΗ Τράπεζα
Μέλος Επιστημονικού Συμβουλίου ΕΕΤ

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα βιώνει πρωτόγνωρες προκλήσεις από την κλιμάκωση της ελληνικής οικονομικής κρίσης που δοκιμάζει τις αντοχές του συστήματος υπό συνθήκες βαθύτατης ύφεσης, αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους και συρρίκνωσης των παραδοσιακών πηγών ρευστότητας. Παρά τη λελογισμένη στρατηγική ανάπτυξης εργασιών κατά την προηγούμενη δεκαετία, την παραδοσιακή φύση της τραπεζικής διαμεσολάβησης και την προσπάθεια περιφερειακής διαφοροποίησης της επιχειρηματικής βάσης στη ΝΑ Ευρώπη, το ξέσπασμα και η ένταση της ελληνικής κρίσης, καθώς και οι επιπλοκές που έχουν εμφανιστεί στην πορεία – με προεξέχουσα τη συρρίκνωση της καταθετικής βάσης και την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους – συνεχίζουν να δοκιμάζουν τις αντοχές των ελληνικών τραπεζών. Η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος (με τη συνεπακόλουθη ένεση ρευστότητας), καθώς και η μείωση της αβεβαιότητας, αποτελούν τους καταλύτες για την αντιμετώπιση των κλυδωνισμών και την ουσιαστική στήριξη της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

Η υγιής κατάσταση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος κατά το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, τους επέτρεψε να αντεπεξέλθουν ικανοποιητικά στους κραδασμούς της τελευταίας τριετίας

Διάγραμμα 1
Επίπεδα χρέους ανά τομέα της οικονομίας

Πηγή: ΔΝΤ, Κεντρικές Τράπεζες, εκτιμήσεις ΕΤΕ

Το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης και η κλιμάκωσή της το 2008, ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της Lehman, βρήκε το τραπεζικό σύστημα με επαρκείς αντοχές για να αντεπεξέλθει σε αυτήν την πρώτη, τουλάχιστον, φάση δοκιμασίας. Τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα παρά την αλματώδη αύξηση της πιστωτικής επέκτασης από τα τέλη του 1990 (τα δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν σε 96% το 2008 από 28% του ΑΕΠ το 2000) διατήρησαν μια παραδοσιακή στρατηγική ανάπτυξης των εργασιών τους βασισμένη στην ισχυρή καταθετική τους βάση (ο λόγος δανείων προς καταθέσεις ανερχόταν στο 0,92 το 2008, έναντι 1,27 στην ευρωζώνη, ενώ ο αντίστοιχος λόγος σε Ιρλανδία και Ισπανία ήταν 1,48 και 1,22 αντίστοιχα), απέφυγαν τις ριψοκίνδυνες πιστοδοτικές στρατηγικές, ενώ δεν είχαν στα χαρτοφυλάκιά τους σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα υψηλού κινδύνου.

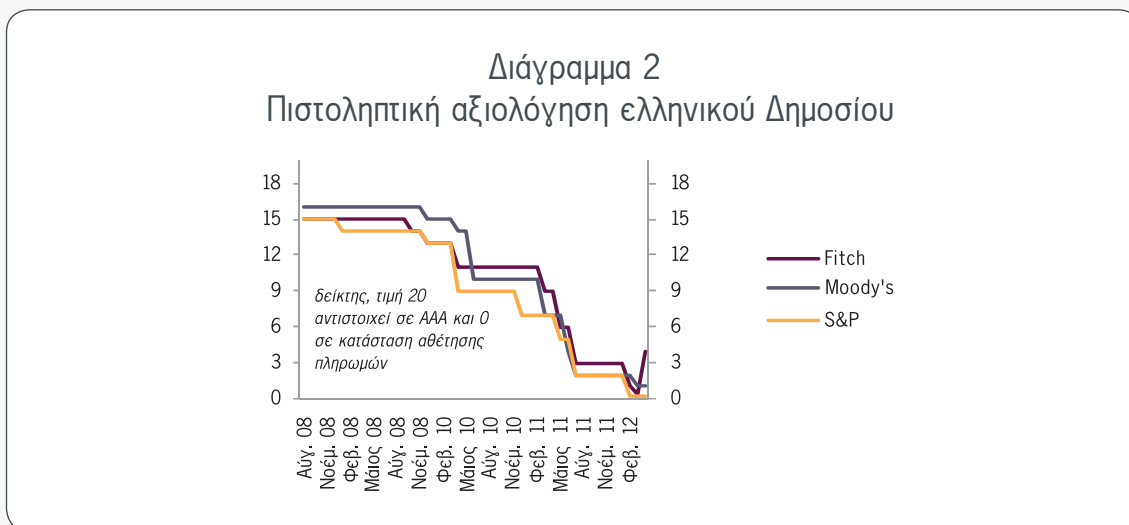
Παράλληλα, δεδομένων και των εξαιρετικά ευνοϊκών συνθηκών στις αγορές για το ελληνικό δημόσιο χρέος, οι ελληνικές τράπεζες είχαν περιορίσει το απόθεμα των κρατικών χρεογράφων στα χαρτοφυλάκιά τους σε λιγότερο από 7% του συνολικού ενεργητικού τους. Η αναχρηματοδότηση των κρατικών και ιδιωτικών χρεογράφων που είχαν στο ενεργητικό τους οι τράπεζες, επιτυχανόταν απρόσκοπτα με την πρόσβαση σε περίπου € 40 δισ. ρευστότητας μέσω της διατραπεζικής αγοράς, καθώς και λοιπών μορφών δανεισμού από τις αγορές έως τα μέσα του 2008.

Οι συνθήκες άρχισαν να επιδεινώνονται μετά την κατάρρευση της Lehman, όταν ξεκίνησε ο πρώτος γύρος σημαντικών πιέσεων στις αποτιμήσεις των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου και η τεχνική έναρξη των εκρών καταθέσεων μη κατοίκων, που αποτέλεσαν τα προειδοποιητικά σημάδια της καταιγίδας που πλησίαζε.

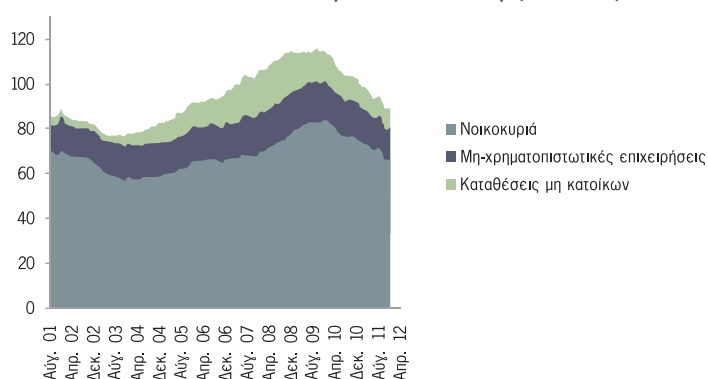
Ωστόσο, η καταθετική βάση παρέμεινε αλώβητη έως τα μέσα του 2009 υποστηριζόμενη και από τις ρευστοποιήσεις χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων του μη-τραπεζικού ιδιωτικού τομέα κατά το 1ο εξάμηνο του 2009, οι οποίες αύξησαν το επίπεδο τραπεζικών καταθέσεων.

Η κλιμάκωση της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης από το 2009 οδήγησε σε ραγδαία επιδείνωση των συνθηκών στο τραπεζικό σύστημα

Η κλιμάκωση της δημοσιονομικής κρίσης με επίκεντρο την Ελλάδα στο 2ο εξάμηνο του 2009 και από τις αρχές του 2010, δημιούργησε ένα εξαιρετικά δυσχερές οικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον.

Διάγραμμα 3
Ελλάδα: Ιδιωτικές καταθέσεις (% ΑΕΠ)

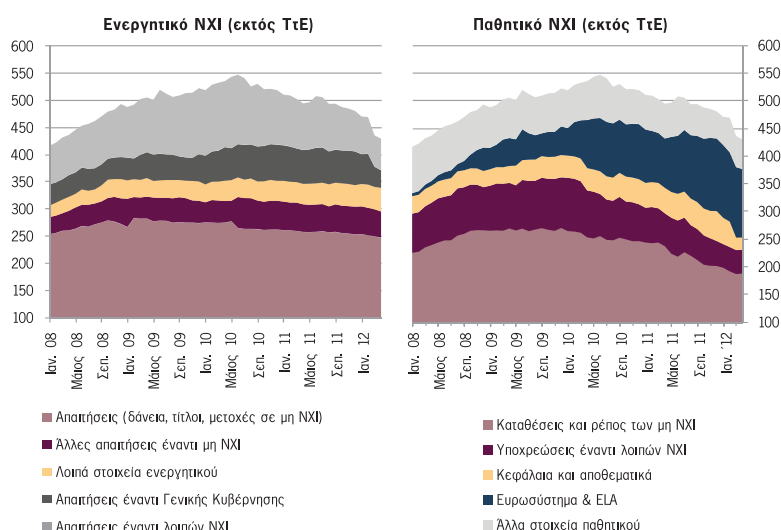

- Η ραγδαία μείωση των αποτιμήσεων του ελληνικού χρέους εξαιτίας της αβεβαιότητας και των επιθετικών υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής αξιολόγησης του ελληνικού Δημοσίου από τα τέλη του 2009 – που τελικά το οδήγησαν στην κατηγορία χρέους υψηλού κινδύνου – συμπαρέσυρε και τις αξιολογήσεις των τραπεζών και των υπολοίπων ελληνικών χρεογράφων. Οι αγορές έκλεισαν ουσιαστικά από τις αρχές του 2ου τριμήνου του 2010, τόσο για το ελληνικό Δημόσιο όσο και για τις τράπεζες και ο δανεισμός από την ΕΚΤ, μετά τη χαλάρωση των κριτηρίων αποδοχής κρατικών χρεογράφων ως ενέχυρο στους μηχανισμούς αναχρηματοδότησης, αποτέλεσε τη μοναδική εναλλακτική επιλογή. Το κλείσιμο των αγορών σήμανε τη σταδιακή αποστέρωση του τραπεζικού συστήματος από το μεγαλύτερο τμήμα της ρευστότητας (περίπου € 30 δισ.) που αντλούσε από την αγορά, η οποία θα έπρεπε να υποκατασταθεί πλήρως από δανεισμό μέσω της ΕΚΤ (βλ. παρακάτω).
- Από τα μέσα του 2009 άρχισε και η πορεία ραγδαίας συρρίκνωσης των ιδιωτικών καταθέσεων στις τράπεζες, η οποία εντάθηκε από τις αρχές του 2010, ενώ η δυναμική τους παραμένει εξαιρετικά δυσμενής υπό την επίδραση της συνεχιζόμενης αβεβαιότητας για τις προοπτικές της χώρας, καθώς και της βαθιάς ύφεσης. Η μείωση των ιδιωτικών καταθέσεων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα υπερέβη τα € 90 δισ. ευρώ μεταξύ 3ου τριμήνου του 2009 (οπότε οι καταθέσεις έφθασαν στο υψηλότερο επίπεδό τους ιστορικά) και Μαΐου του 2012, που αντιστοιχεί σε απώλεια σχεδόν 35% της συνολικής καταθετικής βάσης σε μια τριετία. Εκτιμάται ότι περίπου € 33 δισ. καταθέσεων κατοίκων και μη κατοίκων έφυγαν στο εξωτερικό, € 40 δισ. χρησιμοποιήθηκαν για να καλύψουν χρηματοδοτικές ανάγκες του ιδιωτικού τομέα (εκρέοντας έμμεσα στο εξωτερικό, λόγω του ελλειμματικού εξωτερικού ισοζυγίου της χώρας), ενώ άνω των € 15 δισ. αποθησαυρίζονται εκτός τραπεζικού συστήματος (κυρίως υπό τη μορφή μετρητών, ενώ τμήμα τους ενδεχομένως έχει μεταφερθεί στο εξωτερικό παρακάμπτοντας το τραπεζικό σύστημα ή έχει επενδυθεί σε εναλλακτικές μορφές περιουσιακών στοιχείων, όπως χρυσό ή ξένα χρεόγραφα).

Η επικουρική στάση της ΕΚΤ και οι παρεχόμενες κρατικές εγγυήσεις αντιστάθμισαν τις σωρευτικές απώλειες σε όρους ρευστότητας...

Κατά συνέπεια, το τραπεζικό σύστημα αποστερήθηκε σωρευτικά, εντός ενός χρονικού διαστήματος 2½ ετών, από € 90 δισ. καταθέσεων και περίπου € 30 δισ. δανεισμού από την αγορά, ενώ η αποτίμηση – βάσει των κριτηρίων αποδοχής από την ΕΚΤ – του δυνητικού αποθέματος ενεχύρων για άντληση χρηματοδότησης περιορίστηκε κατά τουλάχιστον € 50 δισ. συγκριτικά με το 2008. Μοναδική διέξοδος για την αναπλήρωση αυτών των απωλειών στο απόθεμα ρευστότητας της οικονομίας, ήταν η παροχή κρατικών εγγυήσεων προς τον τραπεζικό τομέα – προκειμένου να αντισταθμίσουν τα € 120 δισ. συνολικά σωρευτικής απώλειας καταθέσεων και δανεισμού από την αγορά –, ώστε να αναπληρώσουν το συρρικνούμενο απόθεμα ενεχύρων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Ως εκ τούτου η παρεχόμενη ρευστότητα από το Ευρωσύστημα δεν είναι κατάλληλη, ούτε και άμεσα διαθέσιμη για αύξηση του δανεισμού προς την οικονομία, όπως συχνά διατυπώνεται – εκ παρανοήσεως – στον δημόσιο διάλογο.

Διάγραμμα 4
Συγκεντρωτική λογιστική κατάσταση των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI) εκτός της ΤτΕ

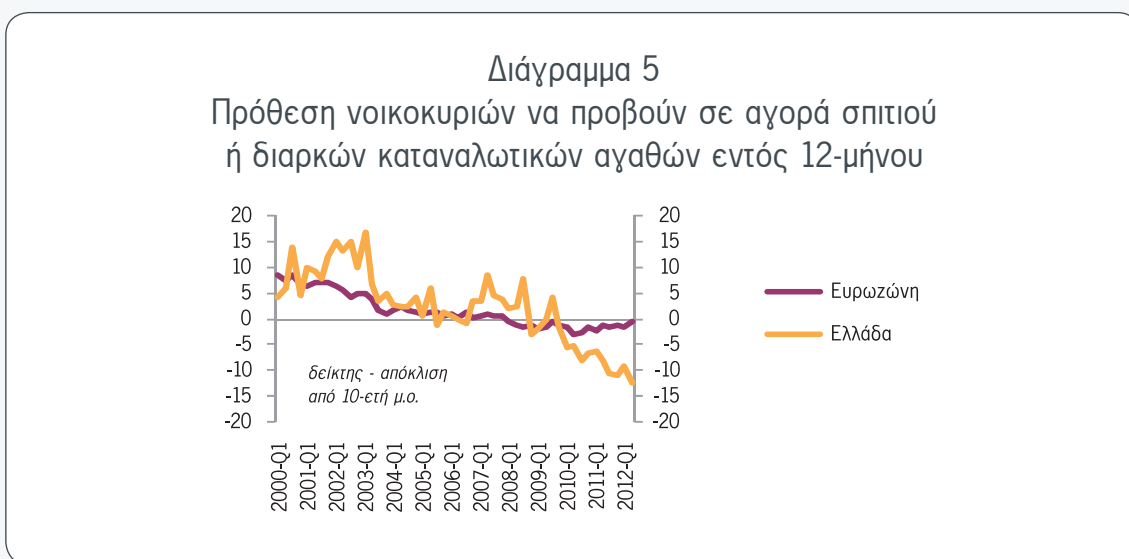
Πηγή: ΤτΕ και εκτιμήσεις ΕΤΕ (τα στοιχεία εμπεριέχουν προσαρμογές για την εξομάλυνση επιδράσεων από αλλαγές στη λογιστική καταγραφή των τιλοποιήσεων)

Στο πλαίσιο άμβλυνσης των επιπτώσεων από τη συρρίκνωση της ρευστότητας του συστήματος, εγκρίθηκαν την περίοδο 2008-2011 συνολικές εγγυήσεις ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες της τάξης των € 85 δισ. (στα πλαίσια 4 ξεχωριστών δεσμών εγγυήσεων που έλαβαν κοινοβουλευτικής έγκρισης) εκ των οποίων έγινε, έως σήμερα, χρήση € 70-75 δισ., επιτρέποντας άντληση ρευστότητας που αντιστοιχεί στο 50% περίπου της αξίας τους. Έναντι αυτών των εγγυήσεων και του εναπομείναντος αποθέματος ενεχύρων, οι ελληνικές τράπεζες εξασφάλισαν ρευστότητα της τάξης των € 130 δισ. (1ο τρίμηνο 2012), οριακά επαρκή να αντισταθμίσει τη σωρευτική απώλεια ρευστότητας του συστήματος. Πρέπει να σημειωθεί ότι ως αποτέλεσμα της εξαιρετικά χαμηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης

των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών και της συρρίκνωσης του διαθέσιμου υπολοίπου στοιχείων προς ενεχυρίαση, οι ελληνικές τράπεζες κατέφυγαν από τα μέσα του 2011 στον επικουρικό μηχανισμό αναχρηματοδότησης μέσω της ΤτΕ (ΕΛΑ) ο οποίος, αν και ελαστικότερος όσον αφορά την ποιότητα των αποδεκτών ενεχύρων, είναι ακριβότερος συγκριτικά με το Ευρωσύστημα, καθώς το μέσο κόστος αναχρηματοδότησης υπερβαίνει το 3,0% για τις ελληνικές τράπεζες.

... αποτρέποντας μια βίαιη απομόχλευση στην οικονομία η οποία βιώνει πρωτόγνωρες υφεσιακές πιέσεις

Οι παρεχόμενες εγγυήσεις, σε συνδυασμό με την ελαστικότερη στάση της ΕΚΤ και την ενεργοποίηση του ΕΛΑ από τα μέσα του 2011, ήταν αναγκαίες για να αποτραπεί μια βίαιη απομόχλευση στην ελληνική οικονομία που θα όξυνε τις ήδη έντονες υφεσιακές πιέσεις (βλ. παρακάτω).

Πράγματι, δεδομένου του εξαιρετικά δυσμενούς οικονομικού περιβάλλοντος, οι ελληνικές τράπεζες προέβησαν σε μικρή μόνο μείωση του υφιστάμενου υπολοίπου των δανείων τους με την καθαρή ροή χρηματοδότησης προς την οικονομία να είναι αρνητική από το 2010 (σωρευτική μείωση περίπου € -12 δισ. την περίοδο 2010-5μ:2012), ήτοι περίπου 4,6% του συνολικού χαρτοφυλακίου χορηγήσεων. Πρέπει να επισημανθεί ότι, η έντονη αβεβαιότητα και η συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος του ιδιωτικού τομέα σε συνδυασμό με την προσδοκία για περαιτέρω συρρίκνωση των εισοδημάτων μεσοπρόθεσμα, περιόρισαν σημαντικά τη ζήτηση για δάνεια, ακόμη και από ποιοτικούς πελάτες, αποτελώντας βασικό ερμηνευτικό παράγοντα της μείωσης των χορηγήσεων. Κατά συνέπεια, η συνολική πορεία των χορηγήσεων, ειδικά όσον αφορά τα νοικοκυριά, αντανακλά τόσο τις πιο περιοριστικές πιστωτικές συνθήκες όσο και τη σημαντική συρρίκνωση της ζήτησης.

Ειδικά, όσον αφορά τις επιχειρηματικές χορηγήσεις οι τράπεζες συνέχισαν τη χρηματοδότηση των υφιστάμενων πελατών τους και προέβησαν σε εκτεταμένες ρυθμίσεις δανείων, αποφεύγοντας να μειώσουν σημαντικά την έκθεσή τους ακόμη και σε κλάδους που βίωναν δραματικές συνέπειες από την κρίση. Παράλληλα, κατάφεραν να αυξήσουν την καθαρή ροή δανείων προς εξωστρεφείς κλάδους, όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και τμήματα της μεταποίησης. Η συνολική ροή χρηματοδότησης προς τον επιχειρηματικό τομέα της οικονομίας τα τελευταία 2½ χρόνια ήταν οριακά αρνητική (€ -3.9

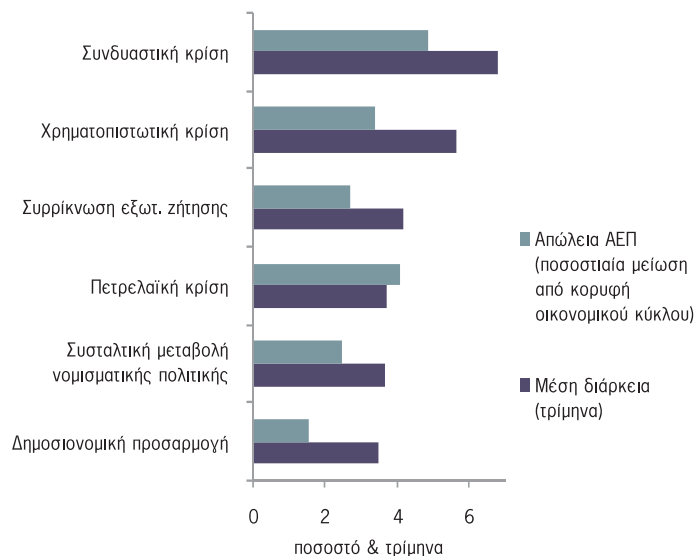
δισ. ή 3,0% του χαρτοφυλακίου επιχειρηματικών δανείων) γεγονός αξιοσημείωτο, αν συνεκτιμηθεί η δραματική κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας στην ελληνική οικονομία την ίδια περίοδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η εγχώρια ζήτηση στην Ελλάδα έχει μειωθεί κατά 19% σε σταθερές τιμές μεταξύ αρχών 2009 και 1ου τριμήνου 2012, η βιομηχανική παραγωγή κατά 21% την ίδια περίοδο και η αξία των συναλλαγών στην αγορά ακινήτων περισσότερο από 70%. Προφανώς, η σχετική ανθεκτικότητα του υφιστάμενου υπολοίπου συνολικών χορηγήσεων προς την οικονομία αντανακλά και ένα σημαντικό ποσοστό ρυθμίσεων (περίπου 800.000 δάνεια λιανικής έχουν ρυθμιστεί), ενώ τα δάνεια σε καθυστέρηση υπερβαίνουν το 16% του συνολικού χαρτοφυλακίου.

Συγκεκριμένα, οι συνολικές ρυθμίσεις δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα εκτιμάται ότι ξεπερνούν πλέον το 11% του δανειακού χαρτοφυλακίου, ενώ οι τράπεζες χρειάστηκε να σχηματίσουν € 18 δισ. νέων προβλέψεων έναντι επισφαλών απαιτήσεων την τελευταία τριετία (με τις συνολικές προβλέψεις να υπερβαίνουν το 10% των δανείων) για να εξασφαλιστούν έναντι της εκτιμώμενης αύξησης των δανείων σε καθυστέρηση κατά σχεδόν € 30 δισ. (από τις αρχές του 2009 έως και το 1ο τρίμηνο του 2012). Η σημαντική αύξηση των δανείων σε καθυστέρηση – που αντιστοιχούσαν σε 18% περίπου, του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων στα τέλη του 1ου τριμήνου του 2012 συγκριτικά με 5,3% το 2008 – μπορεί να θεωρηθεί συμβατή με το μέγεθος της ύφεσης, τη σημαντική μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος του ιδιωτικού τομέα (κατά περισσότερο από 20% έως τα τέλη του 2011) και την αύξηση της ανεργίας κατά 13,4 ποσοστιαίες μονάδες, στο 22,6% το 1ο τρίμηνο του 2012, συγκριτικά με 9,5% το 2009. Τα βασικά συμπεράσματα του ελέγχου από τη Blackrock καταδεικνύουν την ορθολογική πολιτική χορηγήσεων των ελληνικών τραπεζών, που τις προστάτεψε από ακόμη πιο δυσμενείς εξελίξεις κατά τη διάρκεια της κρίσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην περίπτωση της Ιρλανδίας – που η κρίση είχε ως επίκεντρο τον τραπεζικό τομέα – η συνολική ζημία για τις τράπεζες ανήλθε στο 17% του δανειακού χαρτοφυλακίου (τα δάνεια σε καθυστέρηση ήταν υπερδιπλάσια) με τη μείωση του ΑΕΠ να είναι σημαντικά μικρότερη συγκριτικά με την Ελλάδα (-10% την τριετία 2008-2010 στην Ιρλανδία, συγκριτικά με -14% την περίοδο 2008-2011 στην Ελλάδα, που αναμένεται να πλησιάσει το 20% στα τέλη του 2012). Επίσης, πρέπει να επισημανθεί ότι η εξέλιξη της οργανικής κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζών συνεχίζει να είναι περίπου επαρκής για τη χρηματοδότηση του υφιστάμενου ρυθμού σχηματισμού προβλέψεων.

Η μείωση της αβεβαιότητας, μέσω της προόδου στη δημοσιονομική εξυγίανση και της προώθησης των κρίσιμων διαρθρωτικών αλλαγών που διασφαλίζουν την ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας, θα αποτελέσει τον καταλύτη για μια πιο αποφασιστική συνεισφορά του τραπεζικού συστήματος στην οικονομική ανάκαμψη

Η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει ότι η κατάσταση του τραπεζικού συστήματος διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην προσαρμογή μιας οικονομίας τόσο κατά τη διάρκεια όσο, κυρίως, στην πορεία εξόδου από την ύφεση. Αναλύσεις που βασίζονται σε ιστορικό δείγμα πολλών χωρών καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, όταν η ύφεση ανατροφοδοτείται μέσω μιας τραπεζικής κρίσης, η μέση διάρκειά της είναι περίπου 50% μεγαλύτερη συγκριτικά με υφέσεις που οφείλονται αποκλειστικά σε δημοσιονομικά μέτρα, ενώ και η ανάκαμψη εμφανίζεται πιο ασθενής.

Διάγραμμα 6
 Προσαρμογή οικονομίας ανάλογα με την κύρια αιτία της ύφεσης
 (μ.ο. διεθνούς δείγματος)

Πηγή: ΔΝΤ

Τα προαναφερόμενα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά της ανάγκης αποφυγής μετάστασης της ελληνικής δημοσιονομικής κρίσης με τη μορφή βαθιάς και παρατεταμένης χρηματοπιστωτικής κρίσης. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η έντονη ύφεση είναι κατά κύριο λόγο αποτέλεσμα της υψηλής και αποσταθεροποιητικής αβεβαιότητας και του πρωτόγνωρου μεγέθους των δημοσιονομικών μέτρων που εφαρμόστηκαν και τα οποία αποκλίνουν δραματικά από τον μέσο όρο του δείγματος παρατηρήσεων, στις οποίες βασίζονται οι προαναφερόμενες αναλύσεις των οικονομικών υφέσεων. Είναι προφανές ότι πρέπει να αποφευχθεί, με κάθε τρόπο, η ανατροφοδότηση των υφιστάμενων πιέσεων στην ελληνική οικονομία μέσω του τραπεζικού συστήματος, το οποίο συνεχίζει να υφίσταται πρωτοφανείς κραδασμούς. Ως εκ τούτου, το τραπεζικό σύστημα, το οποίο κατάφερε έως τώρα να μην επιβαρύνει την ήδη δύσκολη κατάσταση στην πραγματική οικονομία, είναι σημαντικό να προστατευθεί έγκαιρα από τυχόν περαιτέρω έκθεση στον φαύλο κύκλο που δημιουργούν αβεβαιότητα, ύφεση, μειούμενη ρευστότητα και κεφαλαιακές απώλειες. Η πλήρης κεφαλαιακή αναπλήρωση του σημαντικού πλήγματος που δέχθηκε το τραπεζικό σύστημα μέσω της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους και των επιπτώσεων της ύφεσης στην ποιότητα του χαρτοφυλακίου, η σταδιακή ανάκτηση της εμπιστοσύνης αναφορικά με τη δυνατότητα οριστικής εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών και τη σταθερή ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας, αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για μια πιο ουσιαστική συνεισφορά του τραπεζικού κλάδου στην οικονομική ανάκαμψη.

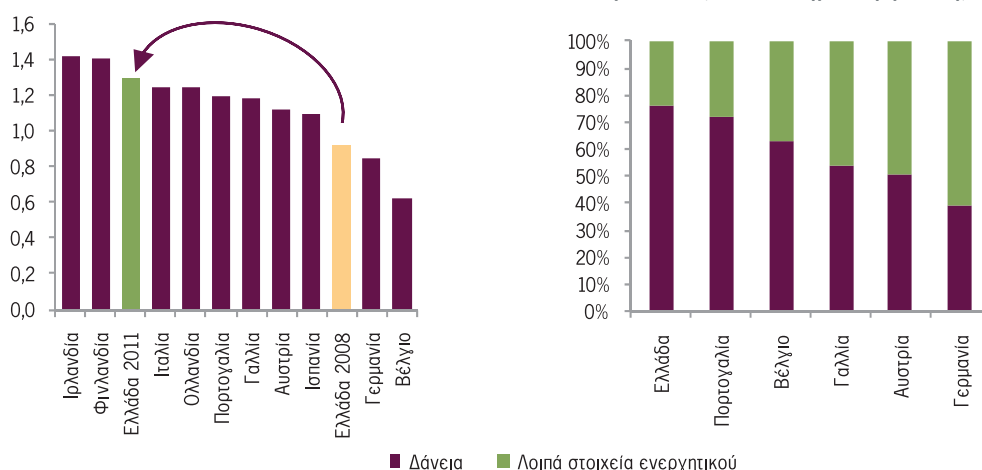
Πρέπει να επισημανθεί ότι, τα περιθώρια των ελληνικών τραπεζών για χρήση άλλων συμβατικών μεθόδων ανάκτησης της χρηματοπιστωτικής τους ισορροπίας, όπως η απομόχλευση του ενεργητικού τους, είναι πεπερασμένα, ενώ και τα μέτρα άμβλυνσης των πιέσεων στη ρευστότητα (λ.χ. ELA) παρέχουν μόνο

προσωρινή στήριξη. Ειδικά, αναφορικά με το θέμα της απομόχλευσης πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα δάνεια αντιστοιχούν σε ένα συντριπτικά υψηλό ποσοστό των στοιχείων ενεργητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων – ενώ συνιστούν και την κυρίαρχη μορφή χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας – και, κατά συνέπεια, οποιαδήποτε προσπάθεια συρρίκνωσής τους θα είχε πολύ μεγαλύτερο υφεσιακό αποτέλεσμα, συγκριτικά με τραπεζικά συστήματα άλλων χωρών με πολύ μεγαλύτερο απόθεμα άλλων τύπων ενεργητικού (λ.χ. χρεόγραφα, συμμετοχές). Συνεπώς, η επανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών με πλήρη εξυγίανση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου και συσσώρευση επαρκών προβλέψεων, αποτελεί την πιο σταθερή αφετηρία για ανάκτηση της δυναμικής της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης και ενεργή στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης.

Διάγραμμα 7

Λόγος δανείων προς καταθέσεις

Διάρθρωση ενεργητικού τραπεζικών ομίλων (ενοποιημένη βάση)

Παράλληλα, η μείωση της αβεβαιότητας και η σταθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας θα συντείνουν στη σταδιακή αναστροφή των δυσμενών εξελίξεων στο πεδίο των καταθέσεων, η συρρίκνωση των οποίων έχει μετατρέψει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα από ένα από τα πλέον αυτόρρη, σε όρους εσωτερικών πηγών ρευστότητας, σε ελλειμματικό. Η εξομάλυνση των πιέσεων στην καταθετική βάση και η σταδιακή αναπλήρωση των απωλειών θα είχε πολλαπλασιαστικά επωφελές αποτέλεσμα σε όρους στήριξης της πραγματικής οικονομίας, δημιουργώντας έναν ενάρετο κύκλο αυξανόμενης χρηματοδότησης, νέων πηγών ρευστότητας – συμπεριλαμβανομένης και της επανόδου του Δημοσίου και της χώρας στις αγορές – και διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Ειδικό Θέμα III

Απομόχλευση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Πόσο εφικτή είναι στην τρέχουσα συγκυρία;

Ηλίας Λεγκός

Διευθυντής Μονάδας Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών, Τράπεζα ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Μέλος Επιστημονικού Συμβουλίου ΕΕΤ

Ειρήνη Στάγγελ

Κωνσταντίνος Κεφαλάς

Μονάδα Οικονομικής Ανάλυσης και Αγορών, Τράπεζα ΠΕΙΡΑΙΩΣ

1. Εισαγωγή

Η βαθιά και παρατεταμένη δημοσιονομική κρίση, η οποία ξεκίνησε από τα μέσα του 2009 και συνεχίζεται ως σήμερα, και η συνεπακόλουθη οικονομική ύφεση έχουν προκαλέσει μια σειρά σοβαρών επιπτώσεων στους ισολογισμούς των ελληνικών τραπεζών. Έως τώρα, η συντριπτική πλειοψηφία των μελετών αναφορικά με το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έχει επικεντρωθεί σε δύο κυρίως κατευθύνσεις. Η πρώτη κατεύθυνση εστιάζεται στις επιπτώσεις της κρίσης στα στοιχεία ενεργητικού των τραπεζών, όπως είναι η απομείωση της αξίας των ομολόγων ελληνικού Δημοσίου που βρίσκονται στα χαρτοφυλάκιά τους ή η επιδείνωση της πιστοληπτικής διαβάθμισης των δανειακών τους χαρτοφυλακίων. Ταυτόχρονα, ο δεύτερος τομέας ενδιαφέροντος είναι τα στοιχεία του παθητικού των τραπεζών και, κυρίως, η ραγδαία συρρίκνωση της καταθετικής τους βάσης και τα προβλήματα ρευστότητας που απορρέουν από αυτή.

Το κοινό πόρισμα στο οποίο καταλήγει η συντριπτική πλειοψηφία των μελετών αναφορικά με την εξέλιξη των καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών είναι ότι, βασικό λόγο συρρίκνωσης της καταθετικής βάσης αποτελεί η «**φυγή**» καταθέσεων στο εξωτερικό, εξαιτίας της οξείας δημοσιονομικής κρίσης και της συνεπακόλουθης απώλειας της εμπιστοσύνης μεγάλου μέρους της ελληνικής κοινωνίας στην ικανότητα της χώρας μας να διατηρήσει την ευρωπαϊκή πορεία και προοπτική της.

Ταυτόχρονα όμως, αναλυτές και τραπεζίτες εντοπίζουν και μια λιγότερο θεαματική αλλά εξίσου επιζήμια τάση «**διάβρωσης**» της ελληνικής καταθετικής βάσης – πέρα από την προαναφερθείσα φυγή καταθέσεων – η οποία τείνει να αποκτήσει πιο σταθερό και μόνιμο χαρακτήρα. Για την εξήγηση και κατανόηση αυτής της πολύπλοκης και πολυεπίπεδης διαδικασίας έχουν προταθεί μια σειρά επιχειρημάτων, όπως η επίδραση της ύφεσης στα εισοδήματα των νοικοκυριών και στα κέρδη των επιχειρήσεων, καθώς και η εκροή κεφαλαίων εξαιτίας του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

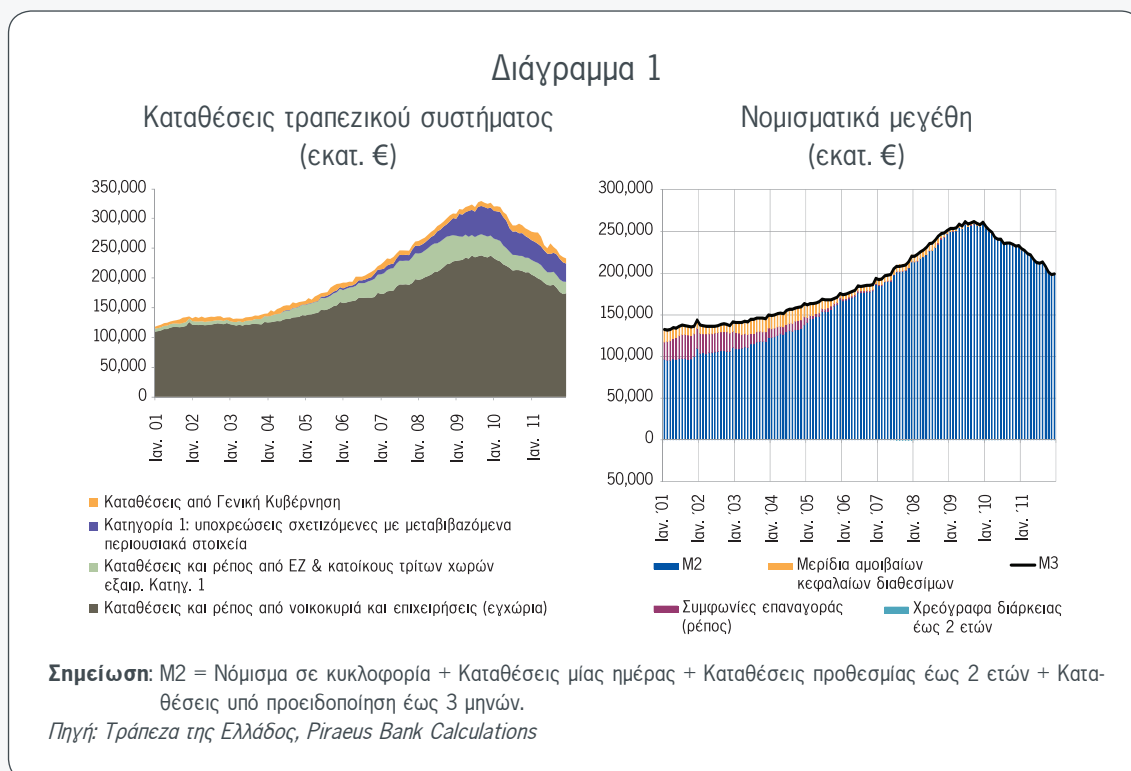
Η δική μας θέση είναι ότι τα επιχειρήματα αυτά μπορούν να εξηγήσουν ένα πολύ μικρό μόνο τμήμα του φαινομένου αυτού. Αντίθετα, όπως καταδεικνύουμε στη συνέχεια της μελέτης αυτής, καθοριστικό

ρόλο στην «επέκταση» της καταθετικής βάσης στο παρελθόν και στη «διάβρωσή» της στην τρέχουσα συγκυρία παίζει ο μηχανισμός δημιουργίας «ρευστότητας» στην αγορά. Ο μηχανισμός ρευστότητας δεν σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη, αλλά είναι αποτέλεσμα του τρόπου «δημιουργίας χρήματος» στην οικονομία, μέσω της διαμεσολάβησης του τραπεζικού συστήματος.

Το βασικό συμπέρασμα της μελέτης μας είναι ότι τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού των τραπεζών δεν θα πρέπει να αναλύονται ξεχωριστά. Αντίθετα περιγράφουμε πώς η δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ νέων χορηγήσεων και νέων καταθέσεων βελτιώνει τις συνθήκες ρευστότητας σε μια οικονομία, καθώς και τους λόγους για τους οποίους η απομόχλευση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της μη-χορήγησης δανείων είναι όχι μόνο επιζήμια αλλά και ανέφικτη.

2. Η εξέλιξη της καταθετικής βάσης και ρευστότητας από την αρχή της κρίσης

Το σύνολο των καταθέσεων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος κορυφώθηκε τον Σεπτέμβριο 2009 φτάνοντας στα € 329 δισ. Ο βασικός πυρήνας της καταθετικής βάσης αποτελείται από τις καταθέσεις ελληνικών επιχειρήσεων και νοικοκυριών, ωστόσο τα τελευταία χρόνια οι ελληνικές τράπεζες είχαν αποκτήσει σημαντική πρόσβαση τόσο στη διατραπεζική αγορά όσο και σε καταθέσεις από τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης. Από το χρονικό σημείο αυτό και καθώς η κρίση εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία αρχίζει να αποκτά δυναμική, αρχίζει και η πτώση των καταθέσεων στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το αποτέλεσμα είναι τον Δεκέμβριο 2011 οι συνολικές καταθέσεις να έχουν μειωθεί κατά € 96 δισ. σε € 233 δισ.

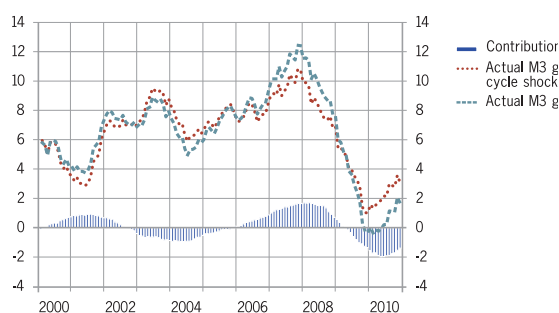
Ο πρώτος και πιο σημαντικός λόγος για τη συρρίκνωση της καταθετικής βάσης υπήρξε μια άνευ προηγουμένου φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό, λόγω των φόβων σχετικά με τη σταθερότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος και εικασίες σχετικά με το μέλλον της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Το ποσό αυτό είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί, ωστόσο πιστεύουμε ότι αποτελεί σημαντικό τμήμα των € 80 δισ. που αποτελούν τις συνολικές εκροές ιδιωτικών καταθέσεων από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το χρονικό αυτό διάστημα.

Ταυτόχρονα όμως παρατηρείται και μια πιο αθόρυβη και σταδιακή, αλλά σημαντικά πιο συστηματική «διάβρωση» της ελληνικής καταθετικής βάσης. Εξαιτίας της πολύπλοκης και πολυεπίπεδης φύσης του φαινομένου αυτού οι γενεσιουργές αιτίες του έχουν αποτελέσει πεδίο έντονης συζήτησης και αντιπαράθεσης.

3. Βασικά επιχειρήματα διάβρωσης της καταθετικής βάσης

Το πιο δημοφιλές και ισχυρό επιχείρημα που έχει προταθεί προκειμένου να εξηγηθεί η αργή αλλά επίμονη διάβρωση της καταθετικής βάσης, είναι η επίδραση της παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, στην κερδοφορία των επιχειρήσεων και εν τέλει στον πλούτο της ελληνικής κοινωνίας. Όπως συνήθως τίθεται, τα ελληνικά νοικοκυριά παρουσιάζουν «αρνητική» αποταμίευση, δηλαδή αντλούν πόρους από τις καταθέσεις τους προκειμένου να ικανοποιήσουν τις βασικές καταναλωτικές τους ανάγκες και να διατηρήσουν ένα δεδομένο βιοτικό επίπεδο. Παρά το γεγονός ότι το επιχείρημα αυτό ακούγεται απολύτως λογικοφανές, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας το γεγονός ότι σε ένα κλειστό οικονομικό κύκλωμα μια τέτοια εξέλιξη δεν θα προκαλούσε μείωση των συνολικών καταθέσεων αλλά μια ανακατανομή των καταθέσεων μεταξύ επιχειρήσεων, νοικοκυριών και Γενικής Κυβέρνησης. Προς επίρρωση αυτού του σκεπτικού, ακαδημαϊκές μελέτες (βλ. ΕΚΤ Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας Μαρτίου 2011) καταδεικνύουν ότι η εξέλιξη των καταθέσεων έχει πολύ μικρό βαθμό συσχέτισης με τις αυξομειώσεις του οικονομικού κύκλου.

Διάγραμμα 2
Πραγματικός και κυκλικά προσαρμοσμένος ρυθμός μεταβολής Μ3
(% ετήσια μεταβολή)

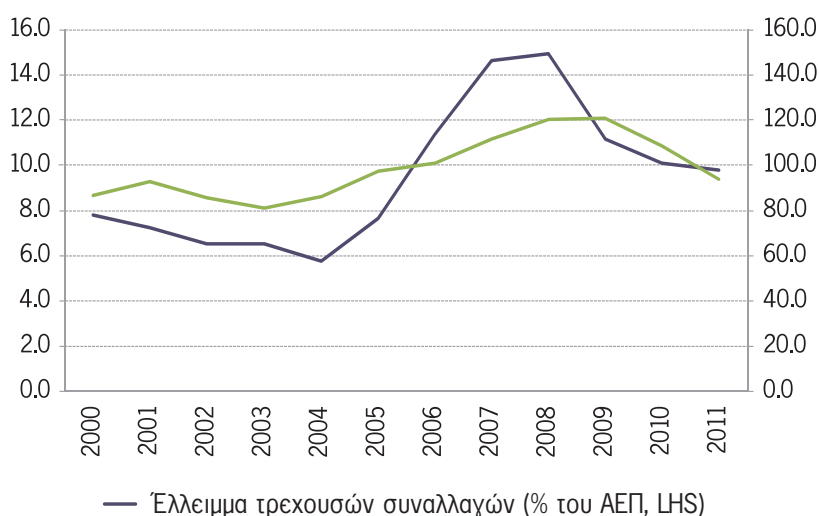

Note: Contribution of business cycle shock estimated via the BVAR model as explained in the main text of the box and in footnote 3
Sources: ECB and ECB estimates

Πηγή: ΕΚΤ, Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας Μαρ. 2011

Το δεύτερο επιχείρημα που έχει προταθεί, ταυτίζει τη διάβρωση των καταθέσεων με τη συνολικότερη εκροή κεφαλαίων από την ελληνική οικονομία ως απόρροια του σημαντικού ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το επιχείρημα αυτό όμως αποτυγχάνει να εξηγήσει το γεγονός ότι κατά την περίοδο μεταξύ 2000-2008 η ελληνική οικονομία παρουσίαζε κατά μέσο όρο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών 9,16% του ΑΕΠ, τη στιγμή που οι καταθέσεις αυξάνονταν με μέσο ρυθμό 11,7% (φτάνοντας το 95,8% του ΑΕΠ).

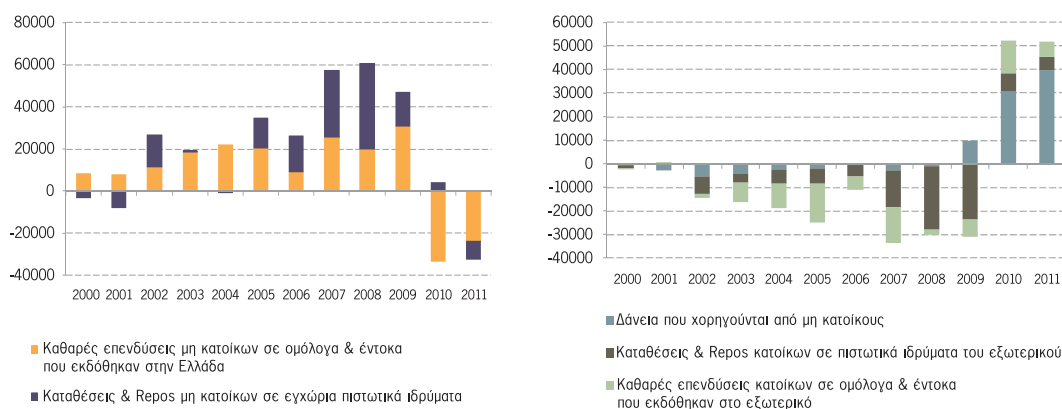
Διάγραμμα 3
Έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών vs συνολικές καταθέσεις
(% του ΑΕΠ)

Σημείωση: M2 = Εξαιρούνται υποχρεώσεις σχετιζόμενες με μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία.
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΛΣΤΑΤ, Piraeus Bank Calculations

Αυτό που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι, βασικό ρόλο στη χρηματοδότηση της οικονομίας δεν παίζει το ύψος του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, αλλά ο τρόπος με τον οποίο αυτό χρηματοδοτείται. Ειδικότερα, έως και το 2009, η Ελλάδα φαίνεται ότι κάλυπτε τις χρηματοδοτικές της ανάγκες μέσω της έκδοσης ομολόγων (κρατικών και εταιρικών) και καταθέσεων από το εξωτερικό. Οι πηγές αυτές αποτελούσαν «καλής ποιότητας» ρευστότητα την οποία οι τράπεζες μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας. Από τις αρχές του 2010 η τάση αυτή αλλάζει ριζικά, με αποτέλεσμα η βασική χρηματοδότηση να προέρχεται από διακρατικά δάνεια (τρόικα) και επαναπατρισμό κεφαλαίων από θυγατρικές του εξωτερικού. Η ρευστότητα αυτή εξαιτίας της βραχυχρόνιας και παροδικής της φύσης δεν μπορεί πλέον να χρησιμοποιηθεί για την παροχή νέων δανείων σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

Διάγραμμα 4
Πηγές χρηματοδότησης (εκατ. €)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Piraeus Bank Calculations

4. Η δική μας προσέγγιση: Σχέση μεταξύ δανείων και καταθέσεων

Η δική μας θέση είναι ότι τα παραπάνω επιχειρήματα είναι σε θέση – στην καλύτερη περίπτωση – να ερμηνεύσουν ένα μικρό μόνο τμήμα της προαναφερθείσας μείωσης των καταθέσεων. Αντίθετα, πιστεύουμε ότι προκειμένου να γίνει κατανοητή η διαδικασία μεταβολής της καταθετικής βάσης στην ελληνική οικονομία, δηλαδή γιατί οι καταθέσεις αυξάνονταν σε προηγούμενες περιόδους περιορισμένης αποταμίευσης και υψηλών ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και γιατί μειώνονται στην τρέχουσα συγκυρία, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε τον μηχανισμό «δημιουργίας» ρευστότητας μέσω του τραπεζικού συστήματος σε μια οικονομία.

Μία από τις βασικότερες λειτουργίες κάθε Κεντρικής Τράπεζας είναι να αξιολογεί τις ανάγκες ρευστότητας στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα και όταν είναι απαραίτητο να αυξάνει τη διαθέσιμη ρευστότητα στον τραπεζικό τομέα με την παροχή υπερβαλλόντων διαθεσίμων (excess reserves) στις εμπορικές τράπεζες.

«Χρήμα» ή ρευστότητα δημιουργείται στην οικονομία μέσω του «πολλαπλασιαστή χρήματος», όταν οι τράπεζες χρησιμοποιούν τα πλεονάζοντα αυτά αποθεματικά για να εκχωρήσουν νέα δάνεια προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Με απλά λόγια κάθε φορά που μια τράπεζα εκχωρεί ένα νέο δάνειο, δημιουργεί και μια νέα κατάθεση είτε απευθείας στον δανειολήπτη είτε στον τελικό αποδέκτη του δανειζόμενου ποσού. Για παράδειγμα, όταν ο δυνητικός αγοραστής ενός ακινήτου λάβει ένα στεγαστικό δάνειο, μια κατάθεση αντίστοιχου ποσού δημιουργείται στον λογαριασμό του πωλητή ή του κατασκευαστή. Επιπλέον, επειδή οι τράπεζες οφείλουν να παρακρατούν μόνο ένα μικρό τμήμα των καταθέσεών τους ως υποχρεωτικά διαθέσιμα, η νέα αυτή κατάθεση μπορεί να δημιουργήσει ένα

ακόμη δάνειο, το οποίο θα δημιουργήσει μια νέα κατάθεση και ούτω καθεξής. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένας ενάρτεος κύκλος δημιουργίας καταθέσεων και δανείων μέσα στην οικονομία, ο οποίος είναι υπεύθυνος για τον υψηλό βαθμό συσχέτισης μεταξύ χορήγησης νέων δανείων και σχηματισμού νέων καταθέσεων. Κατά έναν παράδοξο λοιπόν τρόπο, **ο βασικός λόγος αύξησης των καταθέσεων την περίοδο πριν την κρίση ήταν η μείωση της ροπής προς αποταμίευση και η επιτάχυνση του τραπεζικού δανεισμού.**

5. Μεταβολές στη δομή των τραπεζικών ισολογισμών

Έχοντας περιγράψει σε αδρές γραμμές τη λειτουργία του μηχανισμού «δημιουργίας» ρευστότητας μέσω του μηχανισμού αλληλεπίδρασης μεταξύ καταθέσεων και δανείων στην οικονομία είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε πώς ο μηχανισμός αυτός έχει διαταραχθεί εξαιτίας της οικονομικής κρίσης.

Με βάση τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, ο ενοποιημένος ισολογισμός του ελληνικού τραπεζικού συστήματος έχει την ακόλουθη δομή:

¹ Άθροισμα καθαρής μηνιαίας ροής εντός του τριμήνου. Καταθέσεις: οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για σφάλματα ταξινόμησης, λοιπές αναπροσαρμογές αξίας, διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και άλλες μεταβολές που δεν οφείλονται σε συναλλαγές. Δάνεια: υπολογίζονται με βάση τις διαφορές των υπολοίπων αφού ληφθούν υπόψη οι αναταξινομήσεις, οι διαγραφές, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, καθώς και τα εταιρικά ομόλογα και δάνεια που μεταβίβασαν τα πιστωτικά ιδρύματα σε θυγατρικές τους τράπεζες εκτός Ελλάδας και σε εγχώρια θυγατρική εταιρεία παροχής πιστώσεων το 2009.

Στοιχεία ενεργητικού	Στοιχεία παθητικού
Μετρητά	Υποχρεώσεις έναντι της ΤτΕ
Απαιτήσεις έναντι της ΤτΕ	Υποχρεώσεις έναντι λοιπών ΝΧΙ (εγχώρια)
Απαιτήσεις έναντι λοιπών ΝΧΙ (εγχώρια)	Υποχρεώσεις έναντι λοιπών ΝΧΙ (ΕΖ & τρίτες χώρες)
Απαιτήσεις έναντι λοιπών ΝΧΙ (ΕΖ & τρίτες χώρες)	Καταθέσεις από Γενική Κυβέρνηση
Δάνεια προς μη ΧΠΙ (ΕΖ & κατοίκους τρίτων χωρών)	Καταθέσεις & ρέπος από νοικοκυριά & επιχειρήσεις (εγχώρια)
Δάνεια προς τη Γενική Κυβέρνηση (εγχώρια)	Καταθέσεις & ρέπος από ΕΖ & κατοίκους τρίτων χωρών εκτός Κατηγ. 1
Δάνεια & επιχειρηματικά ομόλογα προς εγχώρια νοικοκυριά & επιχειρήσεις, συμπερ. τιτλοποιημένων	
Τίτλοι πλην μετοχών και παραγώγων (ΝΧΙ)	
Τίτλοι πλην μετοχών και παραγώγων (Γενική Κυβέρνηση, εγχώρια)	Κατηγορία 1: υποχρεώσεις σχετιζόμενες με μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία
Τίτλοι πλην μετοχών και παραγώγων (ΕΖ & τρίτες χώρες)	
Μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων	Μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων
Μετοχές και λοιποί τίτλοι μεταβλητής απόδοσης πλην μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων	Εκδοθέντα χρεόγραφα
Πάγια στοιχεία	Κεφάλαια και αποθεματικά
Χρηματοοικονομικά Παράγωγα	Χρηματοοικονομικά Παράγωγα
Δεδουλευμένοι τόκοι	Δεδουλευμένοι τόκοι καταθέσεων
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	Λοιπά στοιχεία παθητικού
<i>Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Piraeus Bank Calculations</i>	

Δεδομένου ότι τα στοιχεία ενεργητικού θα πρέπει να ισούνται με τα στοιχεία παθητικού, μπορούμε να εκφράσουμε εύκολα τις καταθέσεις ως συνάρτηση των δανείων συν (ή μείον) όλα τα άλλα στοιχεία του ισολογισμού:

Καταθέσεις & Repos από νοικοκυριά και επιχειρήσεις (Εσωτερικού) =

Δάνεια & εταιρικά ομόλογα σε εγχώρια νοικοκυριά και επιχειρήσεις, (συμπεριλαμβανομένων τιτλοποιημένων)

+ Δάνεια σε κατοίκους ΕΖ & κατοίκους άλλων χωρών (μη ΝΧΙ)

+ Καθαρή θέση στη Διατραπεζική²

² Ισούται με [(Απαιτήσεις έναντι λοιπών ΝΧΙ (εγχώρια) + Απαιτήσεις έναντι λοιπών ΝΧΙ (ΕΖ & τρίτες χώρες) + Τίτλοι πλην μετοχών και παραγώγων (ΝΧΙ)] μείον [Υποχρεώσεις έναντι Λοιπών ΝΧΙ (εγχώρια) + Υποχρεώσεις έναντι Λοιπών ΝΧΙ (ΕΖ & τρίτες χώρες) + Εκδοθέντα χρεόγραφα].

+ Καθαρή Θέση με τη Γενική Κυβέρνηση³

+ Άλλα στοιχεία (καθαρά)⁴

- Καταθέσεις & Repos από την ΕΖ και κατοίκους άλλων χωρών

- Υποχρεώσεις που σχετίζονται με περιουσιακά στοιχεία που διατίθενται κατά την τιτλοποίηση

- Υποχρεώσεις προς ΤτΕ

Η παραπάνω λογιστική ταυτότητα αποκρυσταλλώνει όλα τα προηγούμενα επιχειρήματά μας.

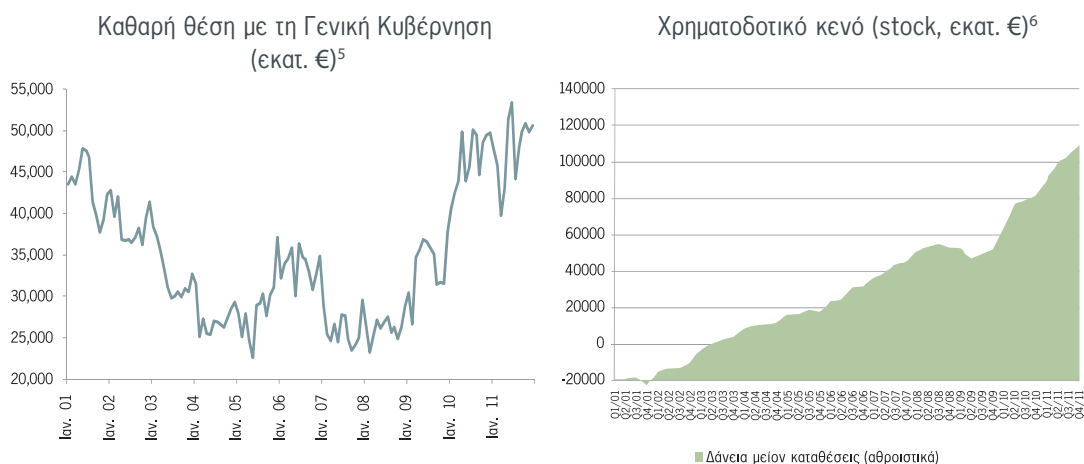
- Σε ένα υπεραπλουστευμένο υπόδειγμα, τα δάνεια θα πρέπει να ισούνται με τις καταθέσεις και κάθε νέο δάνειο θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα ισοδύναμο ποσό καταθέσεων.
- Στην πραγματικότητα όμως είναι πρακτικά αδύνατο κάθε δάνειο να μετασχηματίζεται σε καταθέσεις. Καθώς λοιπόν το τραπεζικό σύστημα κάθε οικονομίας αναπτύσσεται, δημιουργείται μια εσωτερική ανισορροπία μεταξύ πηγών και χρήσης κεφαλαίων.

Στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, το τραπεζικό σύστημα αρχίζει από το 2000 και ύστερα να παρουσιάζει ένα χρηματοδοτικό κενό εξαιτίας της έντονης χρηματοοικονομικής εμβάθυνσης (financial deepening), αλλά και της έντονης επενδυτικής εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας, κυρίως προς τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (τόσο μέσω ξένων άμεσων επενδύσεων όσο και μέσω ενδοεταιρικών δανείων). Ταυτόχρονα, από τα τέλη του 2009, οι ανάγκες χρηματοδότησης του Δημόσιου Χρέους έχουν οδηγήσει σε αύξηση της χρηματοδότησης του Δημόσιου Τομέα, διευρύνοντας περαιτέρω το χρηματοδοτικό κενό.

³ Ισούται με [Δάνεια προς τη Γενική Κυβέρνηση (εγχώρια) + Τίτλοι πλην μετοχών και παραγώγων (Γενική Κυβέρνηση, εγχώρια)] μείον Καταθέσεις από Γενική Κυβέρνηση.

⁴ Ισούται με [Μετρητά + Απαιτήσεις έναντι της ΤτΕ + Τίτλοι πλην μετοχών και παραγώγων (ΕΖ & τρίτες χώρες) + Μεριδία αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων + Μετοχές και λοιποί τίτλοι μεταβλητής απόδοσης πλην μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων + Πάγια στοιχεία + Χρηματοοικονομικά Παράγωγα + Δεδουλευμένοι τόκοι + Λοιπά στοιχεία ενεργητικού] μείον [Μεριδία αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων + Κεφάλαια και αποθεματικά + Χρηματοοικονομικά Παράγωγα + Δεδουλευμένοι τόκοι καταθέσεων + Λοιπά στοιχεία παθητικού].

Διάγραμμα 6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Piraeus Bank Calculations

Στο παρελθόν, αυτό το κενό χρηματοδότησης μπορούσε να καλυφθεί με ασφάλεια μέσω διατραπεζικού δανεισμού, τιτλοποιήσεων και καταθέσεων από κατοίκους ΕΖ & μη-κατοίκους. Αντίθετα στην τρέχουσα συγκυρία, η μείωση των καταθέσεων των ελληνικών επιχειρήσεων και νοικοκυριών, αλλά και η ταυτόχρονη αδυναμία των τραπεζών να αντικαταστήσουν τις καταθέσεις αυτές με διατραπεζικό δανεισμό, καταθέσεις από το εξωτερικό ή νέες τιτλοποιήσεις οδηγεί σε δύο εναλλακτικές επιλογές προκειμένου να ισοσκελιστεί ο ισολογισμός τους.

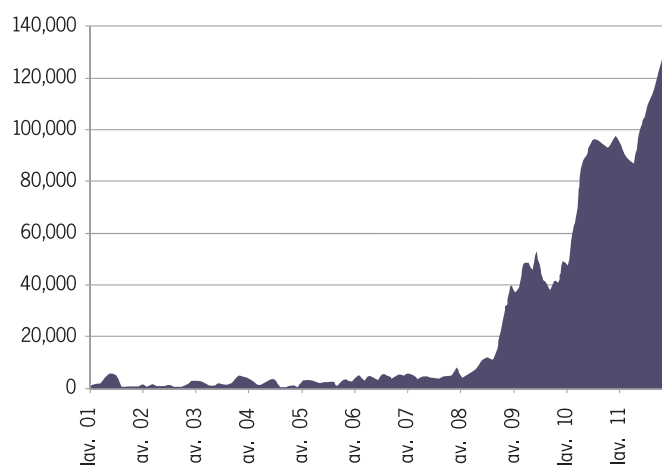
- Η πρώτη επιλογή ήταν ελληνικό τραπεζικό σύστημα να μειώσει ισόποσα τα εκκρεμή υπόλοιπα των δανείων που έχει χορηγήσει σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά.
- Η δεύτερη επιλογή για τις ελληνικές τράπεζες ήταν να αυξήσουν την άντληση ρευστότητας από το Ευρωσύστημα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές δυσκολίες που παρουσιάζει η μείωση των υφιστάμενων δανείων τους και κυρίως τις καταστροφικές επιπτώσεις που η μαζική αυτή απομόχλευση θα είχε στην οικονομική δραστηριότητα, οι ελληνικές τράπεζες υποχρεώθηκαν να αυξήσουν τη χρηματοδότησή τους από το Ευρωσύστημα από € 4 δισ. τον Ιανουάριο 2008, σε € 130 δισ. τον Δεκέμβριο του 2011.

⁵ Τον Αύγουστο του 2011 τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα κατέγραψαν απομείωση της αξίας των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου που διακρατούν κατά € 4 δισ., λόγω της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων που συμφωνήθηκε στη Διάσκεψη Κορυφής της ΕΕ της 21ης Ιουλίου 2011.

⁶ Προκύπτει ως άθροισμα των ροών, για τον υπολογισμό των οποίων ισχύει η υποσημείωση 1.

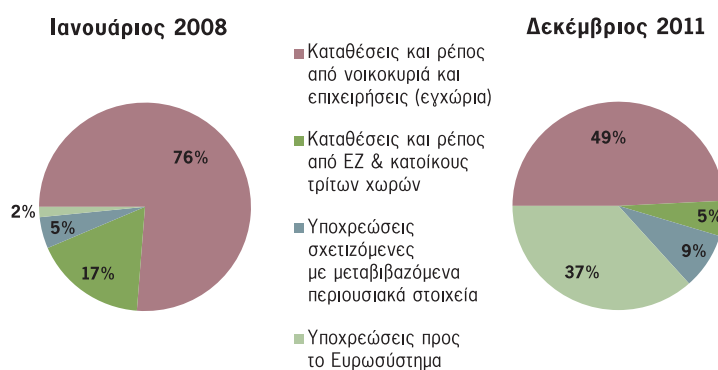
Διάγραμμα 7
Υποχρεώσεις προς το Ευρωσύστημα (εκατ. €)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Piraeus Bank Calculations

Οι εξελίξεις αυτές αναπόφευκτα επηρέασαν καταλυτικά και τη δομή των πηγών άντλησης ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Έτσι, ενώ πριν την κρίση το 76% της ρευστότητας προήρχετο από την καταθετική βάση, το 22% από άλλες πηγές και μόνο το 2% από το Ευρωσύστημα, στα τέλη του 2011 το ποσοστό των καταθέσεων περιορίζεται στο 49%, των άλλων πηγών στο 14%, ενώ η χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα ανέρχεται στο 37% του συνόλου.

Διάγραμμα 8
Πηγές άντλησης ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Piraeus Bank Calculations

6. Ο μηχανισμός δημιουργίας ρευστότητας στον καιρό της κρίσης

Όλες αυτές οι ραγδαίες μεταβολές που έχουν συντελεστεί το τελευταίο διάστημα είχαν μια σημαντική επίπτωση. Η διαδικασία της δημιουργίας νέων καταθέσεων μέσω νέου δανεισμού θα μπορούσε να συνεχιστεί για όσο διάστημα οι τράπεζες θα μπορούσαν να θεωρούν τόσο την καταθετική τους βάση όσο και τις υπόλοιπες εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, ως σταθερές και μόνιμες. Δεδομένης της αβεβαιότητας και της βραχυπρόθεσμης φύσης της χρηματοδότησης της ΕΚΤ, οι τράπεζες εμφανίζονται διστακτικές στη χορήγηση δανείων.

Ως αποτέλεσμα έχουμε εισέλθει σε έναν φαύλο κύκλο, όπου η μείωση του τραπεζικού δανεισμού οδηγεί σε μια ανάλογη διάβρωση των καταθέσεων των τραπεζών και ως εκ τούτου στον περιορισμό της ρευστότητας του μη-τραπεζικού τομέα. Ως αποτέλεσμα, οι τράπεζες μειώνουν περαιτέρω τον δανεισμό και οι καταθέσεις διαβρώνονται ακόμη περισσότερο ... και ούτω καθεξής. Επομένως οι καταθέσεις διαβρώνονται, επειδή έχουμε μια αντιστροφή του «μηχανισμού δημιουργίας ρευστότητας» σε «μηχανισμό καταστροφής ρευστότητας».

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το επιχείρημα υπέρ της απομόχλευσης είναι σαθρό. Τα δάνεια μπορεί να μειωθούν σταδιακά ως ποσοστό του ΑΕΠ, αλλά αυτό θα συνοδεύεται από ανάλογη μείωση των καταθέσεων. Ως αποτέλεσμα, η αναλογία δανείων προς καταθέσεις του ελληνικού τραπεζικού συστήματος θα παραμείνει πάνω από το 100% και η ανάγκη για υποστήριξη της ΕΚΤ θα παραμείνει αμετάβλητη. Ταυτόχρονα, η έλλειψη δανεισμού θα συνεχίσει να ωθεί την ελληνική οικονομία σε περαιτέρω ύφεση.

7. Επίλογος

Η έρευνά μας λοιπόν καταλήγει στην εξής «φαινομενικά» αντιφατική πρόταση πολιτικής: Εάν βασική μας επιδίωξη είναι οι ελληνικές τράπεζες να βελτιώσουν τη ρευστότητά τους, να επεκτείνουν την καταθετική τους βάση και να μειώσουν την εξάρτησή τους από την ΕΚΤ, τότε θα πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια επανεκκίνησης του μηχανισμού δημιουργίας ρευστότητας και επιστροφής στον ενάρτετο κύκλο πιστωτικής επέκτασης και δημιουργίας νέων καταθέσεων. Αναγκαία προϋπόθεση για να συμβεί αυτό είναι οι τράπεζες να τροφοδοτηθούν με ρευστότητα της οποίας τα χαρακτηριστικά να είναι αντίστοιχα των καταθέσεων, δηλαδή η ρευστότητα αυτή να είναι μακροπρόθεσμη και σταθερή – σε αντίθεση με τη χρηματοδότηση 1 εβδομάδας που λαμβάνουν σήμερα. Έχοντας εξασφαλίσει μια σταθερή χρηματοδοτική βάση, οι τράπεζες στη συνέχεια θα πρέπει να τη διοχετεύσουν στην ελληνική οικονομία, δημιουργώντας νέα πιστωτική επέκταση προς μη-χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

Ειδικό Θέμα IV

Πιστωτικοί και οικονομικοί κύκλοι στην Ελλάδα

Δημήτρης Μαλλιάρopoulos

*Καθηγητής, Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής Πανεπιστημίου Πειραιώς
Σύμβουλος Οικονομικών Μελετών, Eurobank Ergasias
Πρόεδρος EMAC, European Banking Federation
Μέλος Επιστημονικού Συμβουλίου ΕΕΤ*

Όλγα Κοσμά

Economic Analyst, Eurobank

1. Εισαγωγή

Στην παρούσα μελέτη αναλύουμε τη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ της οικονομικής δραστηριότητας και του τραπεζικού δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα. Η ανάλυση των δεδομένων της τελευταίας τριακονταετίας δείχνει ότι: (α) η υψηλή διακύμανση του πιστωτικού κύκλου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 σχετίζεται με τις εξωτερικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες επηρέαζαν άμεσα τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος, (β) η διακύμανση των πιστωτικών κύκλων μειώθηκε αισθητά μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και ιδιαίτερα μετά την ένταξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ, καθώς το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν επηρέαζε πλέον στον ίδιο βαθμό την ποσότητα χρήματος και την πιστωτική επέκταση. Ως αποτέλεσμα, η συσχέτιση μεταξύ του ρυθμού ανάπτυξης και του τραπεζικού δανεισμού αυξήθηκε σημαντικά κατά τα τελευταία 10-15 χρόνια.

2. Εμπειρική ανάλυση

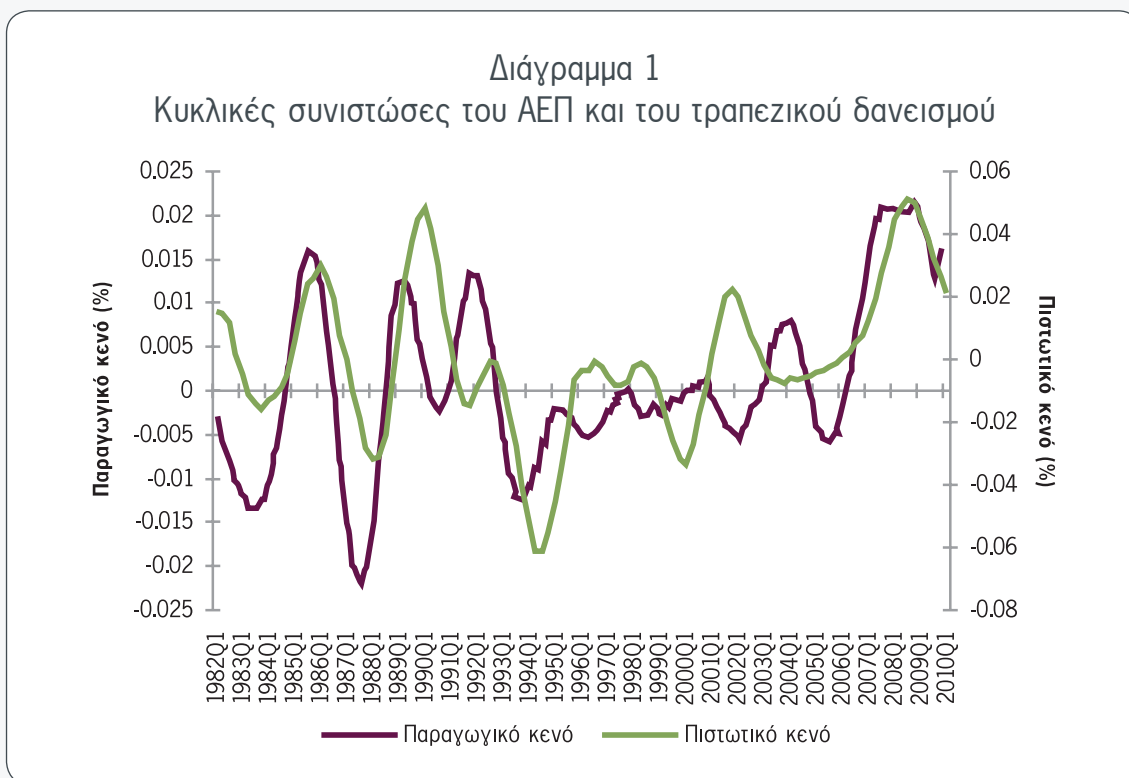
Για τους σκοπούς της ανάλυσής μας, χρησιμοποιούμε τριμηνιαία στοιχεία για το ΑΕΠ της Ελλάδας (σε πραγματικές τιμές) και τα δάνεια από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα της Ελλάδας προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα (επιχειρήσεις και νοικοκυριά) από το 1980 έως σήμερα. Τα στοιχεία για την οικονομική δραστηριότητα είναι από τη βάση δεδομένων του ΟΟΣΑ. Τα στοιχεία για τα τραπεζικά δάνεια είναι από την Τράπεζα της Ελλάδος¹. Στην ανάλυσή μας χρησιμοποιούμε τα τραπεζικά δάνεια σε πραγματικές τιμές². Η εκτίμηση της κυκλικής συνιστώσας του ΑΕΠ και του τραπεζικού δανεισμού γίνεται με τη χρήση του στατιστικού φίλτρου των Baxter και King (1999).

Το *Διάγραμμα 1* αναπαριστά τον οικονομικό και τον πιστωτικό κύκλο, δηλαδή την απόκλιση του πραγματικού ΑΕΠ από τη μακροχρόνια τάση του, το λεγόμενο «παραγωγικό κενό», καθώς και την απόκλιση

¹ Από το 1997 έως σήμερα, τα τραπεζικά δάνεια περιλαμβάνουν και τιτλοποιημένα δάνεια και εταιρικά ομόλογα.

² Τα τραπεζικά δάνεια σε πραγματικές τιμές υπολογίζονται διαιρώντας τα σε τρέχουσες τιμές με τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ.

του τραπεζικού δανεισμού από τη μακροχρόνια τάση του, το λεγόμενο «πιστωτικό κενό». Και οι δύο μεταβλητές που απεικονίζονται στο διάγραμμα (παραγωγικό και πιστωτικό κενό) είναι εκφρασμένες σε ποσοστιαίες μονάδες του πραγματικού ΑΕΠ και του συνολικού τραπεζικού δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα, αντίστοιχα.

Θετικές τιμές του πιστωτικού κενού υποδηλώνουν ότι ο τραπεζικός δανεισμός αυξάνεται με γρηγορότερο ρυθμό από τη μακροχρόνια τάση του και, άρα, υπάρχει μεγάλη προσφορά δανείων από την πλευρά των τραπεζών. Θετικές τιμές για το παραγωγικό κενό της οικονομίας παραπέμπουν σε πραγματική οικονομική ανάπτυξη που υπερβαίνει τη μακροχρόνια τάση ανάπτυξης της οικονομίας. Τα εμπειρικά αποτελέσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των οικονομικών και πιστωτικών κύκλων στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριάντα ετών είναι τα παρακάτω:

- i. Οι πιστωτικοί κύκλοι στην Ελλάδα έχουν ιστορικά μεγαλύτερο εύρος τιμών σε σχέση με τους οικονομικούς κύκλους³. Όπως φαίνεται και στο *Διάγραμμα 1*, το πιστωτικό κενό κυμαίνεται μεταξύ του -6% και 5%, ενώ το παραγωγικό κενό κυμαίνεται μεταξύ του -2% και 2%. Αλλά και η διακύμανση των πιστωτικών κύκλων είναι κατά σχεδόν τρεις φορές μεγαλύτερη από τη μεταβλητότητα των οικονομικών κύκλων κατά τη χρονική περίοδο 1980-1999 και διπλάσια μετά το 2000⁴.

³ Το εύρημα αυτό είναι σύμφωνο με τα εμπειρικά αποτελέσματα πρόσφατων μελετών για άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες, βλέπε Haldane (2010).

⁴ Ο Haldane (2010) βρίσκει ότι η τυπική απόκλιση του τραπεζικού δανεισμού στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο είναι πέντε φορές υψηλότερη από την τυπική απόκλιση της οικονομικής δραστηριότητας.

- ii.** Οι μεγάλες διακυμάνσεις των πιστωτικών και οικονομικών κύκλων κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990 σχετίζονται με τις εξωτερικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες οδηγούσαν περιοδικά σε εκροές κεφαλαίων, κερδοσκοπικές επιθέσεις στη δραχμή και περιορισμό της ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος. Πιο συγκεκριμένα, κατά τα έτη 1983 και 1985 έγιναν δύο μεγάλες υποτιμήσεις της δραχμής (15-16%) με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των εξαγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών και τη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο διπλασιάστηκε κατά την τριετία 1982-1985 (από -3,7% του ΑΕΠ το 1982 σε -7,3% το 1985⁵). Η εκροή συναλλάγματος και η συνεπακόλουθη αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε την περίοδο αυτή λόγω των κερδοσκοπικών επιθέσεων στη δραχμή επηρέασε άμεσα την πιστωτική επέκταση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Όπως φαίνεται στο *Διάγραμμα 1*, το πιστωτικό κενό έγινε αρνητικό κατά το τέλος του 1983 (-1,6%) και μετά από μια ανοδική πορεία άρχισε πάλι σταδιακά να πέφτει από τις αρχές του 1986. Στα μέσα του 1988, ο τραπεζικός δανεισμός στον ιδιωτικό τομέα είχε φτάσει 3% κάτω από τη μακροχρόνια τάση του.
- iii.** Ο ρόλος της συναλλαγματικής πολιτικής άλλαξε στο τέλος της δεκαετίας του 1980, όταν υιοθετήθηκε η πολιτική της «σκληρής δραχμής» που δεν αποσκοπούσε πλέον στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας αλλά στην καταπολέμηση του πληθωρισμού. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι το ποσοστό της ετήσιας διολίθησης ήταν μικρότερο από τη διαφορά πληθωρισμού της Ελλάδας και των εμπορικών της εταίρων. Η πιστωτική επέκταση περιορίστηκε σημαντικά κατά το διάστημα 1990-1993 (κατά 27% σε πραγματικούς όρους και κατά 11% σε όρους πιστωτικού κενού). Ως αποτέλεσμα, ο πληθωρισμός μειώθηκε θεαματικά από 20% το 1990 σε 10% το 1994. Ο περιορισμός του τραπεζικού δανεισμού εντάθηκε τον Σεπτέμβριο του 1992, όταν η κρίση στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ) επηρέασε και την Ελλάδα. Οι προσδοκίες για υποτίμηση της δραχμής οδήγησαν σε σημαντικές εκροές κεφαλαίων προς το εξωτερικό και αντίστοιχο περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης στην εγχώρια οικονομία. Οι πιέσεις στη δραχμή εκτονώθηκαν με τη διεύρυνση των ορίων διακύμανσης του ΕΝΣ από $\pm 2,5\%$ σε $\pm 15\%$ τον Αύγουστο του 1993.
- Τον Μάιο του 1994 εκδηλώθηκε νέα κρίση, εν όψει της τότε επικείμενης απελευθέρωσης στην κίνηση των βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων με τις χώρες της Ε.Ε. Ενώ κυριαρχούσε η άποψη ότι η Ελλάδα θα προχωρούσε σε υποτίμηση πριν από την απελευθέρωση, η Τράπεζα της Ελλάδος επέσπευσε την απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, με αποτέλεσμα οι πιέσεις στη δραχμή να εξασθενίσουν γρήγορα. Όπως φαίνεται και στο *Διάγραμμα 1*, η επίδραση των κρίσεων που εκδηλώθηκαν κατά τα έτη 1992 και 1994 στον τραπεζικό δανεισμό ήταν μεγάλη, κυρίως στην κρίση του 1994, όταν οι τραπεζικές χορηγήσεις έφτασαν 6% κάτω από τη μακροχρόνια τάση τους.
- iv.** Η διακύμανση των πιστωτικών κύκλων μειώθηκε σημαντικά μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, καθώς άρχισαν συντονισμένες προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης και της Τράπεζας της Ελλάδος για την εκπλήρωση των κριτηρίων του Μάαστριχτ και την είσοδο της

⁵ Βάση δεδομένων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).

Ελλάδας στην ONE⁶. Συγκεκριμένα, το 1995 η Τράπεζα της Ελλάδος ανακοίνωσε για πρώτη φορά ποσοτικό στόχο σε ετήσια βάση για τη συναλλαγματική ισοτιμία, επισημοποιώντας πλέον την πολιτική της «σκληρής δραχμής»⁷. Η πολιτική αυτή, σε συνδυασμό με τη σταδιακή απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών αγορών, κατάφερε να σταθεροποιήσει τις διακυμάνσεις του πιστωτικού κύκλου παρά την εκδήλωση της κρίσης στη Νοτιοανατολική Ασία το 1997 και τις επίμονες κερδοσκοπικές πιέσεις στη δραχμή.

Η διακύμανση των πιστωτικών κύκλων μετά την έναρξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ μειώθηκε αισθητά, καθώς δεν υπήρχε πλέον συναλλαγματικός κίνδυνος, ο πληθωρισμός και τα επιτόκια είχαν σταθεροποιηθεί σε χαμηλά επίπεδα και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών δεν επηρέαζε πλέον στον ίδιο βαθμό την ποσότητα χρήματος και την πιστωτική επέκταση, καθώς μπορούσε να χρηματοδοτηθεί μέσω του συστήματος TARGET των ευρωπαϊκών κεντρικών τραπεζών. Ως αποτέλεσμα, η συσχέτιση μεταξύ του ρυθμού μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ και του ρυθμού μεταβολής των τραπεζικών δανείων αυξήθηκε σημαντικά (από 0,5 το 1980-1999 σε 0,7 το 2000-2011)⁸.

- v. Κατά τη διάρκεια του τελευταίου οικονομικού κύκλου που ξεκίνησε το 2003, ο τραπεζικός δανεισμός αυξήθηκε πάνω από τη μακροχρόνια τάση του λόγω της ισχυρής ανάπτυξης της οικονομίας και των χαμηλών επιτοκίων δανεισμού. Ως αποτέλεσμα, το πιστωτικό κενό εκτοξεύθηκε στο 5% στο αποκορύφωμα του κύκλου (2008), ενώ ταυτόχρονα ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης βρισκόταν 2% περίπου πάνω από τη μακροχρόνια τάση του. Η ραγδαία επιδείνωση της πιστωτικής επέκτασης τα τελευταία τρία χρόνια εξαιτίας της κρίσης χρέους και της συνεχιζόμενης ύφεσης έχει μειώσει σημαντικά το πιστωτικό κενό, αλλά δεν έχει οδηγήσει σε μια βίαιη προσαρμογή της πιστωτικής επέκτασης, παρά τις σοβαρές δυσκολίες χρηματοδότησης που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες λόγω της δημοσιονομικής κρίσης.

3. Συμπεράσματα

Η παροχή ρευστότητας από την ΕΚΤ και από την Τράπεζα της Ελλάδος συνέβαλε αποφασιστικά ώστε να αποφευχθεί μια πιστωτική κρίση (credit crunch), δεδομένου ότι οι τράπεζες υπέστησαν σημαντική εκροή καταθέσεων λόγω της κλιμάκωσης της δημοσιονομικής κρίσης και της έντονης ανησυχίας των αγορών για το μέλλον της χώρας.

Δεδομένης της έντονης συσχέτισης μεταξύ πιστωτικής επέκτασης και οικονομικής ανάπτυξης, το κρίσιμο ερώτημα είναι κατά πόσο μια παρατεταμένη μείωση του τραπεζικού δανεισμού προς τον ιδιωτικό τομέα θα επιδεινώσει την ύφεση της ελληνικής οικονομίας. Βασισόμενοι στην απλή συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών κατά την τελευταία δεκαετία, μια μείωση των τραπεζικών χορηγήσεων κατά 1% αναμένεται να οδηγήσει σε πτώση του πραγματικού ρυθμού ανάπτυξης κατά 0,50%.

⁶ Η μείωση της διακύμανσης του πιστωτικού κύκλου μετά το 1995 δεν είναι ελληνικό φαινόμενο αλλά παρατηρείται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, βλέπε EMAC (2011).

⁷ Βλέπε Αναστασάτος και Μάνος (2008).

⁸ Σύμφωνα με τη μελέτη της EMAC (2011), η αύξηση της συσχέτισης μεταξύ τραπεζικού δανεισμού και οικονομικής δραστηριότητας κατά την τελευταία δεκαετία παρατηρείται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως την Ολλανδία, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία και Πορτογαλία.

Ωστόσο, η επίδραση που θα έχει η απομόχλευση του τραπεζικού συστήματος στην οικονομία εξαρτάται και από την ταχύτητα και από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα γίνει. Είναι προφανές ότι, μια εξαναγκαστική απομόχλευση πιθανόν να προκαλέσει απότομη μείωση των πιστώσεων (credit crunch), επιδεινώνοντας την οικονομική ύφεση. Πιστεύουμε ότι, μακροπρόθεσμα, η μείωση της εξάρτησης των ελληνικών τραπεζών για ρευστότητα από την ΕΚΤ μπορεί να επιτευχθεί με τη σταδιακή επάνοδο της εμπιστοσύνης των καταθετών στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα.

Παράρτημα: Πώς επιδρά ο τραπεζικός δανεισμός στην οικονομική δραστηριότητα;

Σύμφωνα με τη διεθνή ακαδημαϊκή βιβλιογραφία υπάρχουν τρία βασικά κανάλια μέσα από τα οποία ο τραπεζικός δανεισμός επιδρά στον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης.

Το πρώτο κανάλι μετάδοσης αναφέρεται στην παρουσία ενός «χρηματοοικονομικού επιταχυντή» (financial accelerator)⁹. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, οι χρηματοοικονομικές διαταραχές μεταδίδονται στην πραγματική οικονομία μέσω του κόστους δανεισμού των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, το οποίο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τον καθαρό πλούτο του δανειζομένου. Αρνητικές διαταραχές στον καθαρό πλούτο (π.χ. λόγω μιας μη αναμενόμενης πτώσης των τιμών των περιουσιακών στοιχείων) μειώνουν την αξία των εχεγγύων, οδηγώντας σε αύξηση του κόστους χρηματοδότησης. Ως αποτέλεσμα, ο τραπεζικός δανεισμός στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας μειώνεται, οι καταναλωτικές δαπάνες συρρικνώνονται και κατ' επέκταση η οικονομική δραστηριότητα υποχωρεί.

Το δεύτερο κανάλι μετάδοσης αναφέρεται στον ισολογισμό των τραπεζών. Ο Bernanke και ο Blinder (1988) υποστηρίζουν πως η περιοριστική νομισματική πολιτική επιδρά στο ενεργητικό των τραπεζών, καθώς οδηγεί σε μεγαλύτερη πώση της προσφοράς πιστώσεων. Δεδομένου ότι οι τράπεζες παίζουν καθοριστικό ρόλο στη χρηματοδότηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα, μια μείωση των παρεχόμενων δανείων ενδεχομένως θα ανάγκαζε τις επιχειρήσεις αυτές να προβούν σε μείωση της κατανάλωσης και των επενδύσεων.

Το τρίτο κανάλι μετάδοσης των χρηματοοικονομικών διαταραχών στην πραγματική οικονομία είναι διά μέσου της ρευστότητας, η οποία επηρεάζει την ικανότητα των τραπεζών να παρέχουν τραπεζικά δάνεια. Η αγοραία ρευστότητα σχετίζεται με το ενεργητικό στον ισολογισμό των τραπεζών και μετρά την ευκολία με την οποία ένα περιουσιακό στοιχείο μπορεί να γίνει εμπορεύσιμο. Η ρευστότητα χρηματοδότησης αναφέρεται στο παθητικό των τραπεζών και μετρά την ικανότητα ενός χρηματοδοτικού ιδρύματος να αντλήσει ρευστότητα είτε μέσω δανεισμού είτε μέσω πώλησης περιουσιακών στοιχείων. Κατά τη διάρκεια χρηματοοικονομικών κρίσεων, τόσο η αγοραία ρευστότητα όσο και η ρευστότητα χρηματοδότησης μειώνονται σημαντικά και οδηγούν σε σημαντική χειροτέρευση του ισολογισμού των τραπεζών. Αυτό συμβαίνει γιατί η έλλειψη ρευστότητας μπορεί να οδηγήσει τις τράπεζες σε πώληση κερδοφόρων περιουσιακών τους στοιχείων, δημιουργώντας μεγάλες απώλειες

⁹ Bernanke and Gertler (1989), Carlstrom and Fuerst (1997).

οι οποίες χειροτερεύουν τον δείκτη φερεγγυότητας του εκάστοτε χρηματοπιστωτικού ιδρύματος¹⁰. Για παράδειγμα, αν οι καταθέτες αποσύρουν ξαφνικά τις καταθέσεις τους, οι τράπεζες μπορεί να αναγκαστούν να προβούν σε πρόωρη προεξόφληση κατά τα άλλα επικερδών δανείων, οδηγώντας σε χειροτέρευση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου τους, καθώς και του δείκτη φερεγγυότητάς τους.

Βιβλιογραφία

Αναστασάτος, Τάσος και Κωνσταντίνα Μάνου (2008): Κερδοσκοπικές επιθέσεις στη δραχμή και η μετάβαση στο ευρώ. Οικονομικό Δελτίο, Τράπεζα της Ελλάδος, τεύχος 31, Νοέμβριος 2008, σελ. 55-82.

Basel Committee on Banking Supervision (2011): The Transmission Channels Between the Financial and Real Sectors: A Critical Survey of the Literature. BIS Working Paper No. 18.

Baxter, Marianne and Robert G. King (1999): Measuring Business Cycles: Approximate Band-Pass Filters for Economic Time Series. *The Review of Economics and Statistics*, vol. 81(4), pp. 575-593.

Bernanke, B.S. and A.S. Blinder (1988): Credit, Money, and Aggregate Demand. *American Economic Review*, vol. 78, pp. 435-439.

Bernanke, B.S. and M. Gertler (1989): Agency Costs, Net Worth, and Business Fluctuations. *American Economic Review*, vol. 79, pp. 14-31.

Carlstrom, C.T. and T.S. Fuerst (1997): Agency Costs, Net Worth, and Business Fluctuations: A Computable General Equilibrium Analysis. *American Economic Review*, vol. 87, pp. 893-910.

Diamond D.W. and R.G. Rajan (2005): Liquidity Shortages and Banking Crises. *Journal of Finance*, vol. 60, pp. 615-647.

EMAC (2011): Credit cycles and their role for macroprudential policy. Economic and Monetary Affairs Committee, European Banking Federation, November 2011.

Haldane, A. (2010): Curbing the Credit Cycle. Speech presented at the Columbia University Center of Capitalism and Society Annual Conference, New York, 20 November 2010, revised March 2011, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/konferans/financial_stability/Conference_files/Curbing%20the%20Credit%20Cycle.pdf

¹⁰ Diamond and Rajan (2005).

Ειδικό θέμα V

Συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Ενότητα A

Οι αιτίες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Η τρέχουσα κρίση στην Ελλάδα είναι αποτέλεσμα των μεγάλων δημοσιονομικών χρεών και ελλειμμάτων που συσσωρεύτηκαν ήδη από τη δεκαετία του 1980 και συνέβαλαν στη διαμόρφωσή τους στην τρέχουσα συγκυρία σε επίπεδα που δεν είναι, με βάση τη διεθνή εμπειρία, βιώσιμα.

1. Διαφέρει η δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας από αυτήν που αντιμετωπίζουν άλλα κράτη μέλη της ευρωζώνης;

ΝΑΙ. Διαφέρει ως προς τα ουσιαστικά της αίτια. Η κρίση σε άλλες χώρες, όπως στην Ιρλανδία και στην Ισπανία, ήταν κυρίως αποτέλεσμα υπερεπέκτασης του τραπεζικού τους συστήματος σε «επενδύσεις» που απεδείχθησαν εξαιρετικά επιζήμιες. Οι χώρες αυτές αναγκάστηκαν να διασώσουν τις εγχώριες τράπεζές τους, επωμιζόμενες το κόστος διάσωσης στο δημόσιο χρέος τους.

Στην Ελλάδα, η φορά της αιτιότητας ήταν η ακριβώς αντίθετη. Ο υπέρμετρος δανεισμός του Δημοσίου οδήγησε, τελικά, σε μια πρωτοφανή δημοσιονομική κρίση, η οποία με τη σειρά της επέφερε:

- τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας,
- τον αποκλεισμό των ελληνικών τραπεζών από τη διεθνή διατραπεζική αγορά εξαιτίας των συνεχών υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής αξιολόγησης του ελληνικού Δημοσίου,
- το «κούρεμα» των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου,
- την έντονη διστακτικότητα των αποταμιευτών ως προς τη δυνατότητα των τραπεζών να διασφαλίσουν τις καταθέσεις τους, και
- τη μείωση της ρευστότητας και των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών.

2. Γιατί δεν ευθύνονται οι ελληνικές τράπεζες για την κρίση, όπως αλλού;

Οι ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν διαχρονικά, σε όλη τη διάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μας (1995-2008), μια συνετή πιστωτική πολιτική. Η πρωτόγνωρη επιδείνωση του παγκόσμιου επενδυτικού κλίματος στα τέλη του 2008 εν μέσω της πρόσφατης (2007-2009) διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης βρήκε τις ελληνικές τράπεζες με μηδενική σχεδόν έκθεση σε «τοξικά» διεθνή χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή άλλες επενδύσεις υψηλού κινδύνου, οι οποίες αποτέλεσαν την κύρια αιτία της διεθνούς κρίσης. Αντίθετα, τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας μας είχαν επικεντρωθεί σε παραδοσιακές

τραπεζικές εργασίες, στη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας και τη διεθνή τους επέκταση. Οι επενδυτικές τους πρωτοβουλίες έγιναν με μέτρο, βασιζόμενες, κατά κύριο λόγο, στις καταθέσεις της ιδιωτικής πελατείας τους.

3. Υπήρξαν πρακτικές αλόγιστης χρηματοδότησης των νοικοκυριών και επιχειρήσεων;

Οι ελληνικές τράπεζες απέφυγαν πρακτικές αλόγιστης χρηματοδότησης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Αντίθετα, ακολούθησαν πειθαρχημένες πολιτικές χορήγησης στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών δανείων και πιστώσεων. Ο συνολικός δανεισμός του ιδιωτικού τομέα από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα ως ποσοστό της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας δεν υπερέβη τον αντίστοιχο μέσο ευρωπαϊκό όρο, και είναι πολύ μικρότερος σε σχέση με χώρες όπως η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, το Ηνωμένο Βασίλειο ή η Δανία, ιδίως δε στον τομέα της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης. Το γεγονός ότι σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις παρατηρήθηκαν παρεκκλίσεις (όπως, π.χ., για ορισμένο διάστημα στον τομέα της καταναλωτικής πίστης), δεν ανατρέπει τη γενική τάση που προκύπτει από τις προαναφερθείσες επισημάνσεις και η οποία επιβεβαιώθηκε από ειδική προς τον σκοπό αυτό διαγνωστική μελέτη του χαρτοφυλακίου πιστοδοτήσεων των τραπεζών από τη διεθνή εταιρεία Blackrock.

4. Ποιες ήταν οι επιπτώσεις της δημοσιονομικής κρίσης της χώρας μας για τους μετόχους των ελληνικών τραπεζών;

Την τελευταία πενταετία, οι μέτοχοι των ελληνικών τραπεζών – μεταξύ των οποίων εκατοντάδες χιλιάδες ιδιώτες επενδυτές, περιλαμβανομένων κυρίως των μικρο-επενδυτών, και ασφαλιστικά ταμεία – απώλεσαν άνω του 96% της αξίας των επενδύσεών τους. Συγκεκριμένα, ενώ στο τέλος του 2007 η χρηματιστηριακή αξία του τραπεζικού κλάδου ανερχόταν στα € 80 δισ. περίπου, σήμερα, ως αποτέλεσμα της τρέχουσας δημοσιονομικής κρίσης, είναι μικρότερη από € 3 δισ.

Επισημαίνεται δε ότι, από τη χρήση του 2008, μέχρι και σήμερα, οι μέτοχοι των ελληνικών τραπεζών δεν εισέπραξαν μέρισμα σε μετρητά, ενώ συμμετείχαν σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου συνολικού ύψους € 13,7 δισ., στηρίζοντας έμπρακτα το τραπεζικό σύστημα της χώρας μας.

Ενότητα Β

Η έμπρακτη στήριξη του ελληνικού Δημοσίου από τις τράπεζες

5. Στήριξαν οι ελληνικές τράπεζες έμπρακτα την ελάφρυνση του χρέους του ελληνικού Δημοσίου;

Όταν τον Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε το εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων PSI+, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων και ομολογιακών δανείων περίπου € 50 δισ., ένα μέγεθος που αποτελούσε περίπου το 25% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος. Η ενέργειά τους αυτή βοήθησε καθοριστικά στην επιτυχία του PSI+ και στο υψηλό τελικό ποσοστό συμμετοχής των ιδιωτών σε αυτό (96,6%).

Ωστόσο, η εθελοντική αυτή συνδρομή προς το Δημόσιο είχε τεράστιο κόστος για αυτές. Αναγκάστηκαν να καταγράψουν εκτιμώμενες ζημιές (προ-φόρων) ύψους περίπου € 37 δισ.:

- τόσο λόγω της συμμετοχής τους στο PSI,
- όσο και λόγω της (μειωμένης) αποτίμησης των νέων ομολόγων του Δημοσίου βάσει της τρέχουσας αξίας τους.

Οι ζημίες αυτές είχαν σοβαρότατη επίπτωση στα ίδια κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών και αποτέλεσαν τον κύριο, αν όχι αποκλειστικό, παράγοντα της ανάγκης προσφυγής τους σε ανακεφαλαιοποίηση. Είναι, συνεπώς, προφανές ότι, οι ελληνικές τράπεζες αντιμετωπίζουν προβλήματα φερεγγυότητας κατά κύριο λόγο ως αποτέλεσμα της συμμετοχής τους στο PSI+, λόγω δηλαδή της συμμετοχής τους σε τόσο μεγάλο βαθμό στη μείωση του χρέους του ελληνικού Δημοσίου.

6. Συμμετείχαν οι ελληνικές τράπεζες στην επαναγορά ομολόγων σε συνέχεια των αποφάσεων του πρόσφατου Eurogroup για την Ελλάδα;

Το θέμα αυτό δεν αποτελεί αντικείμενο διατραπεζικής απόφασης σε επίπεδο Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών. Λόγω του εθελοντικού χαρακτήρα του νέου προγράμματος, κάθε τράπεζα έλαβε τις δικές της αποφάσεις αφού μελέτησε τους όρους της επαναγοράς αυτής.

Σύμφωνα με τους σχετικούς υπολογισμούς, οι ελληνικές τράπεζες συμμετείχαν με ποσό ομολόγων περίπου € 14 δισ., ένα μέγεθος που αποτελούσε περίπου το 45% της συνολικής περιμέτρου του προγράμματος.

Το συνολικό ποσό ομολόγων προς επαναγορά ανήλθε στα € 31,9 δισ., με μέσο σταθμικό επιτόκιο 33,8%. Εφόσον το ελληνικό Δημόσιο αποδεχτεί την επαναγορά του συνόλου των ομολόγων, το δημόσιο χρέος της Ελλάδας αναμένεται να μειωθεί κατά € 20,6 δισ.

Ενότητα Γ

Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών

7. Ποιο θα είναι το συνολικό ποσό της ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών και για ποιο λόγο θα λάβουν αυτά τα χρήματα;

Το συνολικό ποσό της ανακεφαλαιοποίησης θα είναι της τάξεως των 30 δισ. ευρώ. Το ποσό αυτό προβλέπεται στη δανειακή σύμβαση που πρόσφατα υπέγραψε η Ελλάδα με τους διεθνείς πιστωτές της (ν. 4046/2012, ΦΕΚ Α' 28/14.2.2012).

Η συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στο εθελοντικό πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του ιδιωτικού τομέα PSI+ του Μαρτίου 2012 οδήγησε στην καταγραφή πολύ μεγάλων ζημιών στα ετήσια αποτελέσματά τους (€ 28 δισ. για τις 4 μεγαλύτερες), έχοντας καταλυτική επίπτωση στην κεφαλαιακή τους επάρκεια. Το Ευρωσύστημα για να συνεχίσει να δανείζει τις ελληνικές τράπεζες, πάντοτε έναντι ενεχύρου, απαιτεί μια ελάχιστη κεφαλαιακή επάρκεια εκ μέρους των τραπεζών.

Μέχρι στιγμής, οι τέσσερις (4) μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες έχουν λάβει € 18 δισ. από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ως προκαταβολή για τη συμμετοχή του Ταμείου στην αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου. Αυτό, βέβαια, είχε ήδη προβλεφθεί όταν έγινε η αναδιάρθρωση του χρέους. Τα € 18 δισ. που έλαβαν οι τράπεζες προήλθαν από το αποθεματικό των € 50 δισ. που προβλέπεται για την

ανακεφαλαιοποίηση και τη διευθέτηση προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων, στη δανειακή σύμβαση που υπέγραψε η Ελλάδα με τους διεθνείς πιστωτές της τον Φεβρουάριο.

Η ανακεφαλαιοποίηση, πέραν των θετικών επιπτώσεων που θα έχει στην κεφαλαιακή διάθρωση των τραπεζών, θα ενισχύσει σημαντικά και τη δυνατότητα των ελληνικών τραπεζών να αντλήσουν ρευστότητα από το Ευρωσύστημα, θωρακίζοντας έτσι άμεσα και σημαντικά το τραπεζικό σύστημα από περαιτέρω αναταράξεις.

Η επιτυχής και κατά το δυνατόν άμεση ολοκλήρωση του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης με τη συμμετοχή και ιδιωτικών κεφαλαίων είναι απολύτως αναγκαία, ώστε να εξασφαλιστούν οι απαιτούμενοι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας για την αποκατάσταση της ευρωστίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Τα ανωτέρω αποτελούν, με τη σειρά τους, βασική προϋπόθεση για τη σταδιακή βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας στην πραγματική οικονομία και την επιστροφή σε θετικούς και βιώσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

8. Έχει ολοκληρωθεί η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών;

ΟΧΙ δεν έχει ολοκληρωθεί, καθώς εκκρεμεί η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με τη συμμετοχή ιδιωτών, και η εκταμίευση των υπολοίπων κεφαλαίων από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας που έχει προγραμματισθεί, κατά το ποσό της αύξησης που δεν θα καλυφθεί από ιδιώτες.

Πολύ πρόσφατα, εκδόθηκε η Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου υπ' αριθμ. 38 (ΦΕΚ' Α 223/12.11.2012) με την οποία ρυθμίστηκαν:

- θέματα ανάληψης από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας των (αδιάθετων) κοινών μετοχών που θα εκδοθούν στο πλαίσιο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου που θα αποφασιστεί από τις ελληνικές τράπεζες,
- η κάλυψη από το Ταμείο και τα χαρακτηριστικά των υπό αίρεση μετατρέψιμων ομολογιών (CoCos) που πρόκειται να εκδοθούν από τις ελληνικές τράπεζες, και
- θέματα που αφορούν την έκδοση τίτλων παραστατικών δικαιωμάτων κτήσης μετοχών (warrants) που θα εκδώσει το Ταμείο για τις κοινές μετοχές που θα αναλάβει, εφόσον επιτευχθεί το ελάχιστο ποσοστό συμμετοχής (10%) των ιδιωτών.

Συνεπώς, η ολοκλήρωση του ρυθμιστικού πλαισίου της ανακεφαλαιοποίησης σε συνδυασμό με την εκταμίευση της δόσης ανοίγει τον δρόμο για την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης έως το τέλος Απριλίου 2013.

9. Θα επιστραφούν τα ποσά που έχουν προβλεφθεί για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών;

Οι πόροι που θα διατεθούν από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στις ελληνικές τράπεζες θα επιστραφούν, καθώς οι κοινές μετοχές και τα άλλα μετατρέψιμα χρηματοοικονομικά μέσα που θα αποκτήσει ή θα καλύψει το Ταμείο θα διατεθούν στην αγορά, όταν ομαλοποιηθεί η κατάσταση. Συνεπώς, οποιαδήποτε επιβάρυνση του δημόσιου χρέους από την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών θα είναι προσωρινή και, εφόσον οι συνθήκες το επιτρέψουν, οι μεν κοινές μετοχές θα πωληθούν

με θετική υπεραξία υπέρ του ελληνικού Δημοσίου και, τελικά, των φορολογουμένων, οι δε υπό αίρεση μετατρέψιμες ομολογίες θα αποφέρουν ετήσιο επιτόκιο 7%, προσαυξανόμενο κατά 50 μονάδες βάσης ετησίως.

10. Γιατί είναι σημαντική η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στο πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών και η διατήρηση του ιδιωτικού τους χαρακτήρα;

Η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στο πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι σημαντική, καθώς μπορεί να συμβάλει στη μελλοντική πώληση της κρατικής συμμετοχής στις τράπεζες σε καλύτερες από τις εκτιμώμενες αποτιμήσεις και, συνεπώς, στη μεγιστοποίηση των εσόδων για το ελληνικό Δημόσιο.

Επιπλέον, η διατήρηση του ιδιωτικού χαρακτήρα των ελληνικών τραπεζών θα βελτιώσει το επενδυτικό κλίμα και, σε συνδυασμό με την ενίσχυση της προληπτικής εποπτείας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και του αναπτυξιακού ρόλου του τραπεζικού συστήματος στο νέο περιβάλλον, μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά:

- στην ενίσχυση της αξιοπιστίας του τραπεζικού συστήματος,
- στη θωράκισή του από μελλοντικές αναταράξεις,
- στην ταχύτερη δυνατή πρόσβαση των τραπεζών στη διεθνή διατραπεζική αγορά και στις αγορές ομολόγων, καθώς και
- στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος,

ώστε να αποκατασταθεί η βασική λειτουργία της χρηματοδότησης της οικονομίας.

Συνεπώς, πρωταρχικός στόχος του Δημοσίου δεν θα πρέπει να είναι η κρατικοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Αντίθετα, πρέπει να επιδιωχθεί:

- η ελαχιστοποίηση – μέσω της συμμετοχής ιδιωτικών κεφαλαίων – των κεφαλαίων που θα αντληθούν από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, και
- η επιστροφή στο Ταμείο των κεφαλαίων που τελικά θα αντληθούν από τις τράπεζες, το ταχύτερο δυνατόν, ώστε να μειωθεί ισόποσα το δημόσιο χρέος.

Επιπροσθέτως, η διατήρηση του ιδιωτικού χαρακτήρα των τραπεζών μπορεί να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση της οικονομίας με ορθολογικά τραπεζικά κριτήρια που εφαρμόζονται σε όλες τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, χωρίς την επίδραση πολιτικών επιρροών, οι οποίες σε καμία χώρα που λειτουργεί υπό τους όρους της οικονομίας της αγοράς δεν αποδείχθηκαν, είτε βραχυπρόθεσμα είτε μακροπρόθεσμα, αποτελεσματικές.

11. Θα ήταν απαραίτητη η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών χωρίς την επίπτωση του PSI;

Είναι προφανές ότι χωρίς την επίπτωση των προ-φόρων € 37 δισ. ζημιών από τη συμμετοχή τους στο PSI, οι ελληνικές τράπεζες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, θα διατηρούσαν κερδοφορία και ικανοποιητικούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, παρά τη βαθιά πολυετή ύφεση και το σημαντικό ύψος των προβλέψεων που ανέλαβαν έναντι επισφαλών δανείων. Η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων την τελευταία τριετία, λόγω της ύφεσης και της μείωσης των εισοδημάτων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, δεν θα αποτελούσε από μόνη της, χωρίς δηλαδή την επίπτωση του PSI, αναγκαία συνθήκη για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, κάτι που επιβεβαιώθηκε και από την ειδική προς τον σκοπό αυτό διαγνωστική μελέτη του χαρτοφυλακίου πιστοδοτήσεων των τραπεζών από τη διεθνή εταιρεία BlackRock.

Συνεπώς, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι τα τρέχοντα προβλήματα των ελληνικών τραπεζών είναι αποτέλεσμα της επιλογής τους να διατηρούν στο χαρτοφυλάκιό τους τα κρατικά ομόλογα, όπως κάνουν όλες οι τράπεζες του κόσμου. Επισημαίνεται σχετικά ότι η επιλογή αυτή ενισχύθηκε και από το γεγονός ότι το ισχύον (μέχρι και σήμερα) ελληνικό κανονιστικό πλαίσιο (διεθνούς και ευρωπαϊκής προέλευσης) αναφορικά με την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών ορίζει ρητά ότι οι επενδύσεις τους σε τίτλους του ελληνικού Δημοσίου είναι μηδενικού κινδύνου, ενθαρρύνοντάς τες, συνεπώς, προφανώς εσφαλμένα (εκ του αποτελέσματος), να προβαίνουν σε αυτές.

12. Τι είναι και ποιο ρόλο θα έχει ο «Επίτροπος» (Monitoring Trustee);

Ο **Monitoring Trustee** (εφεξής MT) θα διοριστεί σε όλες τις τράπεζες, οι οποίες θα ανακεφαλαιοποιηθούν και η θητεία του θα διαρκέσει μέχρι τη λήξη της περιόδου αναδιάρθρωσης των τραπεζών. Ο MT, ο οποίος θα προταθεί από κάθε τράπεζα ξεχωριστά, θα είναι μια διεθνής ελεγκτική ή συμβουλευτική εταιρεία, που θα εργάζεται για λογαριασμό και υπό τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ο κύριος ρόλος του MT θα είναι να επιβεβαιώνει την κατάλληλη διακυβέρνηση και τη χρήση εμπορικών κριτηρίων στις ουσιώδεις αποφάσεις πολιτικής της τράπεζας στην οποία έχει διοριστεί. Προς τον σκοπό δε αυτό, θα υποχρεούται να υποβάλει αναφορές προς την Τρόικα σε τριμηνιαία βάση ή, αν χρειάζεται, σε *ad hoc* βάση. Για την εκπλήρωση των καθηκόντων του ο MT:

(α) θα συμμετέχει ως *παρατηρητής* σε διάφορες επιτροπές της τράπεζας (είτε σε επίπεδο Διοικητικού Συμβουλίου είτε όχι) αρμόδιες:

- για την παρακολούθηση της εσωτερικής οργάνωσης της τράπεζας,
- για την παρακολούθηση της Πιστωτικής Πολιτικής και της Πολιτικής Καταθέσεων της τράπεζας, και
- για την παρακολούθηση των δικών της τράπεζας,

(β) θα λαμβάνει τις εκθέσεις των οργάνων της τράπεζας σχετικά με τα ανωτέρω, και

(γ) θα προτείνει βελτιώσεις όπου παρατηρούνται ελλείψεις σε υφιστάμενες διαδικασίες.

*Ο διορισμός του MT δεν τροποποιεί, δεν περιορίζει και δεν παρεμβαίνει με κανέναν τρόπο στις αρμοδιότητες και την ευθύνη της **Τράπεζας της Ελλάδος** ως εποπτικής αρχής των ελληνικών τραπεζών.*

13. Εξυγίανση/διευθέτηση τραπεζών (Αγροτική Τράπεζα, συνεταιριστικές τράπεζες, T-Bank και Proton Bank)

Πρόσφατα, για ορισμένες τράπεζες, οι οποίες κρίθηκαν **μη βιώσιμες** από την Τράπεζα της Ελλάδος, ενεργοποιήθηκαν διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες:

- ορισμένα περιουσιακά στοιχεία των εν λόγω προβληματικών τραπεζών μεταβιβάστηκαν σε άλλη υφιστάμενη τράπεζα ή (στην περίπτωση της Proton) σε νέα τράπεζα (μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα), και
- οι προβληματικές τράπεζες τέθηκαν σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης.

Σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, οι εν λόγω τράπεζες εμφάνισαν:

- σημαντική ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων και αδυναμία αύξησής τους, και
- αδυναμία να προτείνουν σχέδιο αποκατάστασης της κεφαλαιακής τους επάρκειας.

Κατά συνέπεια, οι εν λόγω τράπεζες δεν μπορούσαν, λόγω της έλλειψης βιωσιμότητας που εμφάνιζαν, να λάβουν κεφαλαιακή ενίσχυση από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Τα θέματα αυτά δεν αποτελούν, σε καμία περίπτωση, αντικείμενο αρμοδιότητας ή παρέμβασης της ΕΕΤ. Επισημαίνεται, πάντως, ότι το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει την εξυγίανση των τραπεζών στην Ελλάδα, τροποποιήθηκε πρόσφατα προκειμένου να είναι συμβατό με τα διεθνή ισχύοντα πρότυπα, τα οποία υιοθετήθηκαν, επίσης πρόσφατα, και σε συνέχεια της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, από τον διεθνή φορέα «Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας» (Financial Stability Board). Παράλληλα, σε ενωσιακό επίπεδο τελεί υπό επεξεργασία πρόταση Οδηγίας στη θεματική αυτή, με την οποία είναι, επίσης, απόλυτα συμβατό το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο.

Ενότητα Δ

Η χρήση των κρατικών ενισχύσεων προς τις ελληνικές τράπεζες

14. Ποιο είναι το συνολικό ποσό των κρατικών ενισχύσεων προς το εγχώριο τραπεζικό σύστημα και τι αφορά;

Οι πολύ σημαντικές εκροές καταθέσεων από την έναρξη της κρίσης στην Ελλάδα (-25%, Δεκ.09-Οκτ.12, ήτοι € 70 δισ.), η πολύ χαμηλή πιστοληπτική αξιολόγηση των ελληνικών τραπεζών ως απόρροια των υποβαθμίσεων της αξιολόγησης της Ελλάδας, καθώς και ο συνακόλουθος αποκλεισμός τους από τις αγορές άντλησης κεφαλαίων, έχουν αντισταθμιστεί μέχρι στιγμής από τα συνδυασμένα μέτρα ενίσχυσης των κεφαλαίων και, κυρίως, της ρευστότητάς τους εκ μέρους του ελληνικού Δημοσίου και του Ευρωσυστήματος.

Το συνολικό ύψος των μέτρων ενίσχυσης που έχει λάβει το εγχώριο τραπεζικό σύστημα από το Δημόσιο ανέρχεται σήμερα σε περίπου € 98 δισ., κατανεμημένο ως ακολούθως:

(1) Για σκοπούς κεφαλαιακής ενίσχυσης:

- Προνομιούχες μετοχές, € 5 δισ. (ν. 3723/2008, άρθρο 1).
- Προκαταβολή ύψους € 18 δισ. ευρώ από το ΤΧΣ προς τέσσερα (4) συστημικής σημασίας πιστωτικά ιδρύματα με βάση τα αποτελέσματα των δύο ασκήσεων βιωσιμότητας των τραπεζών από την ΤτΕ.

Τράπεζα	Ποσό (εκατ. ευρώ)
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	7.430
Eurobank Ergasias	3.970
Alpha Bank	1.900
Τράπεζα Πειραιώς	4.700
Σύνολο	18.000
<i>Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις τραπεζών</i>	

(2) Για σκοπούς ενίσχυσης της ρευστότητας:

- Εγγυήσεις για έκδοση τραπεζικών ομολόγων **€ 85 δισ.** (ν. 3723/2008, άρθρο 2, όπως τροποποιήθηκε με τους ν. 3845/2010, ν. 3872/2010 και 3965/2011).
- Ειδικά ομόλογα έναντι εξασφάλισης ενήμερων δανείων ως ενέχυρο, **€ 8 δισ.** (ν. 3723/2008, άρθρο 2).

(3) Επίσης, το ελληνικό Δημόσιο έχει καταβάλει επιπρόσθετες εγγυήσεις στην Τράπεζα της Ελλάδος για κάλυψη πιστώσεων σε τράπεζες που εδρεύουν στην Ελλάδα και παραμένουν φερέγγυες, με σκοπό την αντιμετώπιση προσωρινών προβλημάτων ρευστότητας € 60 δισ. (Υ.Α. Αριθμ. 2/43219/0025/6.5.2011, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4031/2011).

Οι επιπρόσθετες αυτές εγγυήσεις του ελληνικού Δημοσίου στην Τράπεζα της Ελλάδος αφορούν τα ποσά που αντλεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέσω του Έκτακτου Μηχανισμού Ρευστότητας (γνωστού ως 'ELA'). Οι εγγυήσεις αυτές αποτελούν συμπληρωματική εξασφάλιση των δανείων διότι, για την άντληση της απαιτούμενης ρευστότητας, οι τράπεζες έχουν πρωτογενώς εκχωρήσει ενήμερα, υγιή δάνεια πελατών τους. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία (Οκτώβριος 2012), η ρευστότητα που έχουν αντλήσει οι ελληνικές τράπεζες από τον ELA ανέρχεται σε € 122,8 δισ.

Το συνολικό αυτό δυνητικό ποσό των € 158 δισ. αφορά κατά 97% εγγυήσεις του Δημοσίου στις ομολογιακές εκδόσεις και στα ενήμερα δανειακά χαρτοφυλάκια των τραπεζών. Η παροχή των εν λόγω εγγυήσεων δεν απαιτεί την καταβολή «πραγματικού χρήματος» από το Δημόσιο προς τις τράπεζες, η οποία θα επιβάρυνε τον προϋπολογισμό και, συνεπώς, τους έλληνες φορολογούμενους. Αντίθετα, έναντι της στήριξης αυτής, οι ελληνικές τράπεζες εκτιμάται ότι καταβάλλουν στο Δημόσιο προμήθειες πάνω από € 1 δισ. ετησίως.

Επιπλέον, τις εγγυήσεις αυτές τις χρησιμοποίησαν οι εγχώριες τράπεζες, μαζί με άλλα στοιχεία του ενεργητικού τους, για την άντληση, όπως προαναφέρθηκε, ρευστότητας από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ

και ELA), συνολικού ύψους € 129,3 δισ. (€ 6,5 δισ. από την ΕΚΤ και € 122,8 δισ. από τον ELA), με στόχο να καλύψουν τις ανάγκες ρευστότητας που προέκυψαν από τη μείωση των καταθέσεων, καθώς και τον αποκλεισμό των ελληνικών τραπεζών από τη διεθνή διατραπεζική αγορά και τις διεθνείς αγορές έκδοσης ομολόγων. Υπολογίζεται πως για τον δανεισμό από το Ευρωσύστημα οι τράπεζες έχουν χρησιμοποιήσει ενέχυρα συνολικής αξίας περίπου € 200 δισ.

15. Η σταθερή απόδοση του 10% των προνομιούχων μετοχών που ανέλαβε το ελληνικό Δημόσιο για την άμεση χρηματοδότηση των τραπεζών μέσω αύξησης του μετοχικού τους κεφαλαίου αποδόθηκε τελικά;

ΝΑΙ. Την τριετία 2009-2011 αποδόθηκαν στο ελληνικό Δημόσιο περισσότερα από € 1,2 δισ. δεδομένης της ύπαρξης διανεμητέων ποσών από τις τράπεζες που στηρίχτηκαν με προνομιούχες μετοχές του ν. 3723/2008. Ειδικά για το έτος 2012, όπου δεν υπήρχαν διανεμητέα ποσά των τραπεζών (λόγω έλλειψης κερδοφορίας τους), τέθηκε το ζήτημα κατά πόσο οι τράπεζες ήταν ή όχι υποχρεωμένες να καταβάλουν αυτή τη σταθερή απόδοση του 10%.

Σε γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, η οποία εκδόθηκε κατόπιν ερωτήματος που του έθεσε υπόψη το Υπουργείο Οικονομικών, και η οποία έγινε δεκτή από τον Υπουργό, αναφέρεται ότι η προβλεπόμενη αυτή σταθερή απόδοση αποτελεί ιδιόμορφο προνόμιο του Δημοσίου και η καταβολή του αναλογούντος ποσού στο Δημόσιο είναι υποχρεωτική και ανεξάρτητη από την κερδοφορία της εκδότριας τράπεζας. Σύμφωνα με άλλη άποψη, την οποία ενστερνίζεται το τραπεζικό σύστημα, η σταθερή αυτή απόδοση του 10% τελεί υπό την προϋπόθεση ύπαρξης διανεμητέων ποσών, εφόσον έχει προηγηθεί σχετικά απόφαση περί διανομής από τη Γενική Συνέλευση των κοινών μετοχών της τράπεζας. Η προϋπόθεση αυτή προβλέπεται ρητά στον κ.ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιρειών και αποτελεί διάταξη που ενσωματώνει ευρωπαϊκό δίκαιο και, συνεπώς υπερισχύει του ν. 3723/2008.

Περαιτέρω, αν οι προνομιούχες μετοχές του ν. 3723/2008 θεωρηθεί ότι δεν υπόκεινται στο πλαίσιο του κ.ν. 2190/1920, θα αποκαταχριστούν ως στοιχεία των ιδίων κεφαλαίων και θα πάψουν να συνυπολογίζονται σε αυτά. Συνεπώς, οι κεφαλαιακές ανάγκες σε επίπεδο τραπεζικού συστήματος θα αυξηθούν κατά το ποσό της ονομαστικής αξίας των εν λόγω τίτλων (ποσό πολλαπλάσιο του κεφαλαίου των περίπου 500 εκατομμυρίων ευρώ της σταθερής απόδοσης), το οποίο ανέρχεται στο ποσό των περίπου 5 δισ. ευρώ. Τέλος, ανακύπτουν και ζητήματα λογιστικής φύσεως.

Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα επιλύθηκε. Στο άρθρο 16, παρ. 7 του νόμου 3864/2010 για το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας προβλέφθηκε ότι οι τράπεζες που λαμβάνουν κεφαλαιακή ενίσχυση σύμφωνα με τον νόμο αυτό καταβάλλουν άπαξ στο Ταμείο χρηματικό ποσό, συνολικού ύψους πεντακοσίων πενήντα πέντε εκατομμυρίων και εξακοσίων χιλιάδων ευρώ (555.600.000 €), επακριβώς καθοριζόμενο ως προς το ύψος και τους όρους καταβολής για κάθε τράπεζα στην οικεία σύμβαση προεγγραφής, την οποία θα συνάψει με το Ταμείο μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου 2012.

16. Πώς έχει αξιοποιηθεί μέχρι σήμερα αυτή η ρευστότητα από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα;

Οι εγγυήσεις του ελληνικού Δημοσίου όντως χρησιμοποιούνται από τις τράπεζες για να εξασφαλίσουν ρευστότητα από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και ELA), κυρίως σε αντικατάσταση της ρευστότητας

που χάνουν μέσω των καταθέσεων. Δεν πρόκειται δηλαδή για διαθέσιμη ρευστότητα για νέες χορηγήσεις, αλλά για τη διατήρηση της χρηματοδότησης κυρίως της καθιερωμένης πελατείας τους. Αυτό δεν σημαίνει πάντως ότι δεν χρηματοδοτούνται νέες δραστηριότητες στον βαθμό που δημιουργούνται περιθώρια από τη διαχείριση των επισφαλειών ή την αποπληρωμή παλαιών δανείων.

Η σημαντική αυτή «ένεση ρευστότητας» αξιοποιήθηκε, κυρίως, ώστε:

- να αποφευχθεί η μείωση των δανείων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά,
- να αντιμετωπιστεί η εκροή τραπεζικών καταθέσεων άνω των € 70 δισ. την τελευταία τριετία, καθώς και
- να χρηματοδοτηθούν οι τοποθετήσεις των τραπεζών σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του ελληνικού Δημοσίου συνολικού ύψους περίπου € 60 δισ., συμβάλλοντας στην απρόσκοπτη χρηματοδότηση του Δημοσίου πριν και μετά το PSI+ (στις αρχές Νοεμβρίου 2012 το συνολικό υπόλοιπο των εντόκων γραμματίων, λήξης 13 και 26 εβδομάδων, ανερχόταν στα € 18,4 δισ. με βασικούς κατόχους τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα και τα ασφαλιστικά ταμεία).

Τα μέτρα ρευστότητας προς τις ελληνικές τράπεζες είχαν ως αποτέλεσμα τη διασφάλιση της ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε ικανοποιητικά επίπεδα και, συνακόλουθα, τη διασφάλιση των αποταμιεύσεων του απλού καταθέτη στις τράπεζες.

Επιπροσθέτως, τα μέτρα ρευστότητας απέτρεψαν μια μεγάλη απομόχλευση της ελληνικής οικονομίας – δηλαδή μια δραστική μείωση των δανείων για να καλυφθεί η απώλεια των καταθέσεων – που θα μπορούσε να εντείνει σε *δραματικό βαθμό* την οικονομική ύφεση.

Κατά συνέπεια, λαμβάνοντας υπόψη:

- τη σημαντική μείωση των τραπεζικών καταθέσεων από τον Δεκέμβριο του 2009 (κατά 25% και πλέον),
- τη βαθιά και παρατεταμένη ύφεσης της ελληνικής οικονομίας (-4,9% το 2010, -7,1% το 2011 και -6,2% το 2012), και
- την επακόλουθη αύξηση του αριθμού των προβληματικών δανείων (Q1 2012: 18,5%, Q4 2011: 16%),

οι συνολικές πιστώσεις προς τα εγχώρια νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις δεν μεταβλήθηκαν αντίστοιχα στην ίδια περίοδο (συγκεκριμένα, υποχώρησαν κατά 8% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2009).

Μεγαλύτερη πιστωτική επέκταση δεν ήταν δυνατή, όχι μόνο γιατί δεν υπήρχε δυνατότητα άντλησης επιπλέον ρευστότητας, αλλά και γιατί η ζήτηση για νέα δάνεια υπήρξε και παραμένει χαμηλή (και σε ορισμένους τομείς μηδενική) λόγω της οικονομικής ύφεσης.

Σύμφωνα με πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της ΤτΕ (Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής, Νοέμβριος 2012), μεταξύ Σεπτεμβρίου 2009 και Σεπτεμβρίου 2012, αύξηση της χρηματοδότησης παρατηρήθηκε, εν μέσω της γενικευμένης πιστωτικής συστολής, στους κλάδους του τουρισμού (3,5%) και της ναυτιλίας (3,2%), δηλαδή προς κλάδους της οικονομίας προδήλως εξωγενείς.

17. Θα πρέπει να επιστραφεί η ρευστότητα που έχει παράσχει το Ευρωσύστημα στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα και υπό ποιες προϋποθέσεις;

Η ρευστότητα που χορηγήθηκε στις ελληνικές τράπεζες από το Ευρωσύστημα θα πρέπει να επιστραφεί μόλις επανακάμψουν οι καταθέσεις. Αυτό, όμως, προϋποθέτει την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην οικονομία και δεν είναι δυνατόν να γίνει αν η χώρα δεν μπορέσει να εξυγιάνει τα δημόσια οικονομικά της. Ήδη, οι ευρωπαίοι εταίροι μας στηρίζουν την ελληνική οικονομία με εκατοντάδες δισεκατομμύρια για να συνεχίσει η λειτουργία του Δημοσίου με τα ελλείμματα που ακόμη έχει (παρά τη σημαντική δημοσιονομική προσαρμογή που έχει επιτευχθεί), και τα οποία δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν με δανεισμό, καθώς η Ελλάδα έχει από καιρό πάψει να έχει πρόσβαση στις κεφαλαιαγορές και εύλογα δεν αναμένεται να την ανακτήσει στο άμεσο μέλλον.

Ενότητα Ε

Ρυθμίσεις δανείων από τις ελληνικές τράπεζες και την κυβέρνηση - Υπερχρεωμένα νοικοκυριά - ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

18. Στηρίζουν έμπρακτα οι τράπεζες τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, όπως στήριξαν μέχρι σήμερα το ελληνικό κράτος;

Ανεπιφύλακτα ΝΑΙ. Κατά τη διάρκεια της τρέχουσας δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας, οι τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα έχουν προβεί και προβαίνουν διαρκώς σε εκτενέστερες ρυθμίσεις των κάθε κατηγορίας δανείων και οφειλών προς αυτές, στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών. Σε συνεχή βάση, δημιουργούνται και εφαρμόζονται από το σύνολο των τραπεζών συγκεκριμένα προγράμματα ρύθμισης, που απευθύνονται – ανά τράπεζα – σε όλες ανεξαιρέτως τις κατηγορίες οφειλετών, με ειδική μέριμνα στη διευκόλυνση και ελάφρυνση όσων επλήγησαν ή πλήττονται περισσότερο από την κρίση, όπως των ανέργων, των απολυμένων, των συνταξιούχων και όσων υπέστησαν σοβαρή μείωση των εισοδημάτων τους.

Σύμφωνα με υπεύθυνες εκτιμήσεις ο συνολικός αριθμός ρυθμισμένων δανείων (στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών) υπερβαίνει τις 800.000, εκ των οποίων τα μισά αφορούν καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες. Γνώμονα των ρυθμίσεων αυτών αποτελούν:

- αφενός μεν η κοινωνικά δικαιολογημένη ανάγκη διευκόλυνσης των δανειοληπτών, και
- αφετέρου η διασφάλιση των συμφερόντων των καταθετών, οι καταθέσεις των οποίων αποτελούν τη βάση για τη χορήγηση δανείων.

Σε κάθε περίπτωση, δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι οι τράπεζες στη χώρα μας, όπως και διεθνώς, δανείζουν τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις όχι από τα ίδια κεφάλαιά τους, τα οποία συμβάλλουν στη φερεγγυότητά τους, αλλά από τα δανειακά τους κεφάλαια, τα οποία προέρχονται κυρίως από τις καταθέσεις της πελατείας τους (ιδιωτών και επιχειρήσεων). Υπό την έννοια αυτή, η μη λελογισμένη μεταχείριση των δανείων θα έθετε σε κίνδυνο τις καταθέσεις από τις οποίες και έχουν χρηματοδοτηθεί τα εν λόγω δάνεια.

Οι τράπεζες, από τη φύση τους, είναι επιχειρήσεις που δανείζονται για να δανείσουν. Το επιχείρημα, συνεπώς, ότι οι μέτοχοι πρέπει να εισφέρουν κεφάλαια στις τράπεζες, ώστε αυτές να είναι σε θέση να χορηγούν δάνεια στον πραγματικό τομέα της οικονομίας είναι απόλυτα εσφαλμένο και έωλο. Για να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας, οι τράπεζες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων κυρίως από τους καταθέτες.

19. Συνιστά ρεαλιστική λύση για την ελάφρυνση του δανεισμού νοικοκυριών και επιχειρήσεων μια οριζόντια περικοπή του χρέους του ιδιωτικού τομέα;

Οποιαδήποτε οριζόντια, γενικευμένη και χωρίς κριτήρια περικοπή του τραπεζικού χρέους του ιδιωτικού τομέα (δηλαδή των τραπεζικών δανείων σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά), ακόμα και σε περιόδους οικονομικής κρίσης:

- οδηγεί σε ανακατανομή του εισοδήματος εις βάρος εκείνων που δεν έχουν δανειστεί ή αποπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους κανονικά,
- νοθεύει τον υγιή ανταγωνισμό, και
- υπονομεύει τα συναλλακτικά ήθη.

Τελικά, το βάρος αυτής της πολιτικής θα το επωμιστούν εκ νέου, υπό τις τρέχουσες συνθήκες, οι συνεπείς έλληνας φορολογούμενοι.

Ταυτόχρονα, μια τέτοια απόφαση θα συνεπαγόταν ισόποσες ζημίες στους ισολογισμούς των τραπεζών και, κατά συνέπεια, περαιτέρω μείωση της κεφαλαιακής τους επάρκειας, με ζημία για τους μετόχους τους (ο κυριότερος εκ των οποίων θα είναι πλέον, για τις περισσότερες ελληνικές τράπεζες, το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας). Οι ανωτέρω ζημίες θα έπρεπε να καλυφθούν κυρίως μέσω μιας νέας ανακεφαλαιοποίησής τους με ποσά που θα έπρεπε να αναζητηθούν στους ευρωπαίους εταίρους και το ΔΝΤ.

Το τελικό κόστος αποπληρωμής των νέων αυτών κεφαλαίων θα έπρεπε να το αναλάβει ο κρατικός προϋπολογισμός, δηλαδή για *μια ακόμα φορά* ο συνεπής έλληνας φορολογούμενος με συνεπαγόμενη επιπλέον αύξηση του δημόσιου χρέους.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι μόνο ο μισός ελληνικός πληθυσμός έχει, σήμερα, δάνεια και το 80% αυτών εξυπηρετούνται εγκαίρως, η χαριστική συμπεριφορά έναντι τμήματος των πιστωτών, χωρίς κριτήρια και διαδικασίες, θα οδηγούσε σε μεγάλη ανακατανομή του εισοδήματος και σημαντικές αδικίες σε βάρος αυτών που δεν έχουν δανειστεί ή/και είναι συνεπείς στις υποχρεώσεις τους παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ενώ στον επιχειρηματικό κλάδο μια τέτοια ενέργεια θα νόθευε τον υγιή ανταγωνισμό.

Η επίπτωση μιας τέτοιας εξέλιξης στα συναλλακτικά ήθη και τη λειτουργία της οικονομίας θα ήταν ιδιαίτερα αρνητική, καθώς θα οδηγούσε όλο και περισσότερους οφειλέτες σε γενικευμένη πρακτική αθέτησης των συμβατικών υποχρεώσεών τους προς όλους με εξαιρετικά (έως δραματικά) αρνητικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας και την απασχόληση.

20. Σε τι συνίσταται η κυβερνητική πρόταση για τη λήψη μέτρων ανακούφισης δανειοληπτών, τη βελτίωση του ν. 3869/2010 και θέματα ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ και ποιους αναμένεται να ωφελήσει;

(α) Πρόγραμμα ανακούφισης δανειοληπτών - Ενυπόθηκες απαιτήσεις

Πρόσφατα ανακοινώθηκε πρόταση της κυβέρνησης για τη θέσπιση νομοθεσίας σύμφωνα με την οποία, τα πρόσωπα που πληρούν τις προϋποθέσεις που τίθενται σχετικά θα μπορούν, αν το επιθυμούν, να υπάγονται σε ευνοϊκή ρύθμιση του ενυπόθηκου δανείου τους που αφορά την κύρια κατοικία τους.

Οι ευνοϊκές αυτές ρυθμίσεις προτείνεται να καταλαμβάνουν:

- τους μισθωτούς (δημόσιους και ιδιωτικούς υπαλλήλους),
- τους συνταξιούχους,
- όσους έχουν τεκμαιρόμενη σχέση εξαρτημένης εργασίας,
- τους ανέργους,
- τους πάσχοντες από βαριές ασθένειες,
- τους πολύτεκνους, και
- αυτούς που έχουν μόνιμη αναπηρία,

υπό την προϋπόθεση ότι το ετήσιο φορολογητέο εισόδημά τους δεν υπερβαίνει το ποσό των € 25.000, και από 01.01.2010 μέχρι την ημερομηνία υποβολής της σχετικής αίτησης το εισόδημα αυτό έχει υποστεί μείωση άνω του 35%.

Η ΕΕΤ μελετά και επεξεργάζεται ενδελεχώς τη συγκεκριμένη πρόταση με γνώμονα την εξισορρόπηση μεταξύ:

- από τη μια πλευρά, της αναμφισβήτητης ανάγκης διευκόλυνσης των οφειλετών εκείνων, οι οποίοι αντικειμενικά έχουν υποστεί μεγάλη μείωση των εισοδημάτων τους και δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, και
- από την άλλη πλευρά, τη μείωση κατά το δυνατόν των δυσμενών επιπτώσεων που μπορεί να έχει η υλοποίηση μιας τέτοιας πρότασης σε ό,τι αφορά κυρίως, περαιτέρω κεφαλαιακές απαιτήσεις που μπορεί να συνεπάγεται για τις τράπεζες.

Με βάση τις μέχρι στιγμής εκτιμήσεις, αν υλοποιηθεί η πρόταση αυτή, θα έχει ως άμεση συνέπεια την ανάγκη πρόσθετων κεφαλαιακών απαιτήσεων ύψους τουλάχιστον 1,1 δισ. ευρώ, καθώς και επιπτώσεις στη ρευστότητα και τα έσοδά τους.

Η πρόταση κινείται επί της αρχής στην ορθή κατεύθυνση, ιδίως στον βαθμό που θα έχει πράγματι ως αποτέλεσμα την ουσιαστική διευκόλυνση οφειλετών, οι οποίοι έχουν πληγεί πολύ σοβαρά από την κρίση.

Σε κάθε περίπτωση, η πρόταση αυτή είναι αναγκαίο να αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας από την Τράπεζα της Ελλάδος σε ό,τι αφορά τις εποπτικές συνέπειες που συνεπάγεται για τις τράπεζες.

(β) Τροποποιήσεις του ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά

Με γνώμονα την εξορθολογικοποίηση του ισχύοντος πλαισίου της πτώχευσης των ιδιωτών και την αντιμετώπιση αδυναμιών που έχει αναδείξει η πράξη, προτείνεται από την κυβέρνηση, κατά την εκτίμηση της ΕΕΤ ορθά, μια σειρά διορθωτικών/βελτιωτικών μέτρων, όπως τα ακόλουθα:

- Κατάργηση του δικαστικού συμβιβασμού, ο οποίος στην πράξη δεν έχει εφαρμοστεί.
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του εξωδικαστικού συμβιβασμού, ώστε να μειωθεί ο αριθμός των αιτήσεων που εισάγονται στο στάδιο της δικαστικής ρύθμισης. Προς την κατεύθυνση αυτή προτείνεται ο αποφασιστικός ρόλος των πιστωτών που καλύπτουν το 51% των υποχρεώσεων.
- Νομοθετική υποχρέωση καταβολής ελάχιστης δόσης έναντι των οφειλόμενων δόσεων από την υποβολή της αίτησης υπαγωγής μέχρι την κατά οποιονδήποτε τρόπο ρύθμιση, η οποία ορίζεται στο 10% της τρέχουσας δόσης με ελάχιστο ποσό καταβολής τα 40 ευρώ μηνιαίως.
- Επιμήκυνση της διάρκειας αποπληρωμής των οφειλών έως επτά χρόνια για τις απαιτήσεις καταναλωτικής πίστης και έως τριάντα πέντε χρόνια για τις ενυπόθηκες απαιτήσεις.
- Στο πεδίο εφαρμογής του νόμου θα υπάγεται το σύνολο των οφειλών φυσικών προσώπων που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα, περιλαμβανομένων των ελεύθερων επαγγελματιών με πάγια μηνιαία αμοιβή και τεκμαιρόμενη εξαρτημένη εργασία.

(γ) Αρχεία ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ

Όπως είναι γνωστό, σε περίπτωση σφράγισης επιταγών λόγω έλλειψης υπολοίπου, προβλέπεται με ρύθμιση της Τράπεζας της Ελλάδος η απαγόρευση εκ νέου χορήγησης στελεχών επιταγών.

Λόγω της ιδιαίτερα δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας και των ασφυκτικών συνθηκών που επικρατούν στην αγορά, προτείνεται, κατά την εκτίμηση της ΕΕΤ, ορθά:

- η κατάργηση της (οριζόντιας αυτής) απαγόρευσης, και
- η παροχή δυνατότητας στις τράπεζες να αξιολογούν και να αποφασίζουν εκείνες με βάση τα χαρακτηριστικά των πελατών και την αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας, σύμφωνα με συστήματα βαθμολόγησης (scoring), τη χορήγηση ή όχι επιταγών σε συνέχεια προηγούμενης σφράγισης.

Ενότητα ΣΤ

Τράπεζες και ανάπτυξη

21. Στήριξαν οι ελληνικές τράπεζες έμπρακτα την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας;

Όσο διαρκεί αυτή η τόσο παρατεταμένη περίοδος ύφεσης είναι ίσως οξύμωρο και αυτοαναιρούμενο το ερώτημα δεδομένων των αρνητικών ρυθμών ανάπτυξης επί σειρά ετών.

Συνεπώς, το ερώτημα θα έπρεπε να αναδιατυπωθεί ως εξής:

Συμβάλλουν οι τράπεζες την περίοδο της κρίσης στην επιβράδυνση, στην ανάσχεση και στον περιορισμό της ύφεσης;

Αδιαμφισβήτητα ΝΑΙ.

Οι τράπεζες είχαν και εξακολουθούν να έχουν περιορισμένη ρευστότητα λόγω της απώλειας των καταθέσεων, της διόγκωσης των ανείσπρακτων οφειλών προς αυτές και των προβληματικών δανείων, των επιπτώσεων του κινήματος «Δεν Πληρώνω», του περιορισμού της γενικότερης οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα και του PSI, με σχεδόν μόνο αντίβαρο τα μέτρα ρευστότητας προς αυτές. Παρ' όλα αυτά, η ρευστότητα του συστήματος, δεδομένων των συνθηκών, κρίνεται ικανοποιητική διασφαλίζοντας τις αποταμιεύσεις του απλού καταθέτη στις τράπεζες.

Οι τράπεζες, επίσης, εξαντλώντας κάθε φορά τη διαθέσιμη ρευστότητά τους προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις, απέτρεψαν την περαιτέρω απομόχλευση της ελληνικής οικονομίας που αυταπόδεικτα θα είχε οδηγήσει τη μεγάλη ύφεση, που ήδη καταγράφεται, σε δραματικά επίπεδα.

Η αρνητική πιστωτική επέκταση που καταγράφηκε στον ιδιωτικό τομέα (-4,8% σε ετήσια βάση, τον Οκτώβριο του 2012) ήταν η μικρότερη δυνατή, λαμβανομένου υπόψη ότι οι μεν τραπεζικές καταθέσεις μειώθηκαν πλέον του 30% από τον Δεκέμβριο του 2009, ταυτόχρονα δε καταγράφεται μεγάλη αύξηση στα προβληματικά δάνεια, με αποτέλεσμα να μην εισπράττονται κεφάλαια τα οποία θα μπορούσαν να επαναχορηγηθούν.

Υπενθυμίζεται ότι οι ελληνικές τράπεζες είναι αποκλεισμένες από κάθε άλλη πηγή χρηματοδότησης. Συνεπώς, μεγαλύτερη πιστωτική επέκταση δεν ήταν δυνατή όχι μόνο εξαιτίας της μειωμένης προσφοράς εκ μέρους των τραπεζών, αλλά και εξαιτίας της εξαιρετικά χαμηλής ζήτησης από νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

